

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos (specializacija – logopedija) magistro studijų programa,
II kursas

Greta Žiaunienė

**LOGOPEDO IR SPECIALIOJO PEDAGOGO VEIKLOS SĄSAJOS,
UGDANT MOKINIUS, TURINČIUS SAKY TINĖS IR RAŠOMOSIOS
KALBOS SUTRIKIMŲ**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovė -
lekt. dr. Daiva Kairienė*

2015

Magistro darbo santrauka

Magistro darbe analizuojamos logopedų ir specialiųjų pedagogų veiklos sąsajos, ugdant mokinius, turinčius sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų. Teorinės analizės metodu siekiama atskleisti logopedo ir specialiojo pedagogo veiklos ir kompetencijų apibrėžti, sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų sąsajas, taikomas ugdymo strategijas.

Empirinio tyrimo duomenys buvo renkami pusiau struktūruoto interviu ir dokumentų analizės metodais, siekiant atskleisti logopedų ir specialiųjų pedagogų patirtį, ugdant mokinius, turinčius sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų. Interviu duomenims patvirtinti atlikta švietimo pagalbos gavėjų sąrašų analizė. Kokybine duomenų turinio analize siekta atskleisti mokinių, turinčių sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, charakteristiką, rašomosios ir sakininės kalbos sutrikimų sąsajas, logopedų ir specialiųjų pedagogų taikomas ugdymo(si) strategijas ir priemones, veiklos panašumus, bendrumą ir skirtumus.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis nustatyta, kad rašomosios kalbos sunkumus lemia kalbos neišsivystymas, fonologinis sutrikimas. Mokiniai, turintys sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, pasižymi tarties trūkumais, kalbos ypatumais, emocijų ir elgesio ypatumais. Jie patiria sunkumus per įvairių dalykų pamokas. Specialistai ugdymo procese taiko skirtingas, tačiau turinčias sąsajų strategijas. Logopedų ir specialiųjų pedagogų darbas turi panašumų ir skirtumų. Specialistai turi bendrą tikslą, panašios jų veiklos sritys. Jie papildo vienas kito darbą, tačiau kelia skirtingus ugdymo(si) tikslus, taiko skirtingus mokymo būdus. Švietimo pagalbos specialistai ir mokytojai bendradarbiauja. Visi specialistai stengiasi įtraukti tėvus į ugdymo procesą, tačiau tai įgyvendinti sudėtinga.

Esminės sąvokos: logopedas, specialusis pedagogas, rašomosios kalbos sutrikimai, sakininės kalbos sutrikimai.

Turinys

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	4
1 skyrius. ŠVIETIMO PAGALBOS MOKINIUI SPECIALISTŲ VEIKLOS TEISINIS - TEORINIS PAGRINDIMAS	7
1.1. Logopedo ir specialiojo pedagogo veiklos bei kompetencijų apibrėžtis.....	7
1.2. Sakytinės ir rašomosios kalbos sutrikimų apibrėžtis, sąsajos ir jų įveikimo strategijos..	13
2 skyrius. LOGOPEDO IR SPECIALIOJO PEDAGOGO VEIKLOS SĄSAJOS, UGDANT MOKINIUS, TURINČIUS SAKY TINĖS IR RAŠOMOSIOS KALBOS SUTRIKIMŲ	22
2.1. Tyrimo metodika.....	22
2.2. Tyrimo dalyviai.....	23
2.3. Mokinių, turinčių sakytinės ir rašomosios kalbos sutrikimų, charakteristika ir sutrikimų sąsajos.....	23
2.4. Mokinių, turinčių sakytinės ir rašomosios kalbos sutrikimų, ugdymo(si) strategijos ir priemonės.....	32
2.5. Specialiojo pedagogo ir logopedo veiklos panašumai, bendrumai ir skirtumai.....	38
Išvados	44
Literatūra	46
Summary	51
Priedai	52

Ivadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Dėl specialiojo ugdymo pertvarkų šiek tiek keičiasi logopedo veiklos sritys. Pieš keletą metų logopedas buvo apibūdinamas ne tik, kaip sakytinės, bet ir kaip rašomosios kalbos ugdytojas. Priimtas „Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas“¹ nurodo, kad skaitymo ir rašymo sutrikimai laikomi specifiniais mokymosi sutrikimais. Kalbėjimo ir kalbos sutrikimų skyriuje jų nelieka. Šiandieninėje mokykloje kyla nesutarimų, kuris specialistas – logopedas ar specialusis pedagogas, yra atsakingas už mokinių, turinčių skaitymo, rašymo sutrikimų ugdymą.

Sakytinės kalbos reikšmė kiekvieno žmogaus gyvenime nepaprastai didelė. Kad komunikacija, kuri būtina kasdieniame gyvenime, vyktų sklandžiai, kalba turi būti fonetiškai aiški, leksiškai turtinga ir gramatiškai taisyklinga (Geleževičius, Pošytė, 2008). Kalba yra sistema, kuri jungia tris pagrindinius komponentus: fonetiką, leksiką ir gramatiką. Mokykloje pradedama mokytis kalbos taisyklių, kurios glaudžiai susijusios su praktiniu jų taikymu (Garšvienė, Ivoškuvienė, 2003). Kalbos taisyklių taikymas neatsiejamas nuo skaitymo ir rašymo procesų.

Kalbos ir skaitymo, rašymo įgūdžiai yra sėkmingo mokymosi prielaidos. Išugdyta sakytinė ir rašytinė kalba padeda žmogui kritiškai mąstyti, diskutuoti, lengviau integruotis į visuomenę². Marcelionienė (2006) teigia, kad lietuvių kalbos ugdymą apima tokios sritys: a) kalbėjimas, klausymas, skaitymas ir rašymas, b) pradinis skaitymas ir rašymas, c) kalbos garsinės sandaros pažinimas, skaitymas, rašymas ir rašybos pradmenų mokymas, d) kalbos vienetų – teksto, sakinio, žodžio ir garso – mokymas, e) literatūrinis ir kalbinis ugdymas (ypač pradinis skaitymas).

Dažnai mokiniai, kurie turi kalbos sutrikimų, patiria sunkumus mokydamiės skaityti ir rašyti. Pukinskaitės (2006) teigimu, sakytinės kalbos raidos problemos, laikomos vienu iš svarbiausių rizikos veiksnių, nuo kurių priklauso ar mokinys patirs skaitymo sutrikimų. Dar vienas rodiklis, kuris gali lemti skaitymo sutrikimus – fonologiniai gebėjimai.

Specialistai, kurie ugdo mokinius, turinčius skaitymo ir rašymo sutrikimų, turi bendrųjų ir specifinių kompetencijų. Kairienė, Raibužytė (2014), Ivoškuvienė, Kaščikaitė (2013), Petreikytė (2011), Danieliūtė (2013), Uržėnienė, Budrytė (2014), Trinkūnienė (2005), Miltenienė, Melienė,

¹Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas, 2011 (Žin., 2011-07-21, Nr. 93-4428).

² Skaitymo skatinimo ir kalbos gebėjimų ugdymo koncepcija, 2005. Patvirtinta Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto 2005-05-25 posėdyje Nr. 20.

Kairienė (2013) tyrimuose analizuoja logopedų ir specialiųjų pedagogų kompetencijas. Ambrukaitis (2006), Galkienė (2005), Monkevičienė (2003), Garšvienė (1993) teoriškai nagrinėja mokinių, turinčių skaitymo ir rašymo sutrikimų, ugdymo metodikas. Mokslininkų domėjimasis šiomis temomis pagrindžia ir šios temos aktualumą.

Mokiniui teikiamos efektyvios pagalbos bruožas – specialistų bendradarbiavimas. Logopedo ir kitų pedagogų bendradarbiavimas, siekiant patenkinti mokinių poreikius, atsiskleidžiančius ugdymo procese, suteikia galimybę parinkti tinkamas užduotis ir efektyvius metodus, kurie atitinka mokinio poreikius (Kančelskienė, Kvičiuvienė ir kt. 2005).

Teoriškai skaitymo ir rašymo sutrikimų tema yra nagrinėjama, tačiau Lietuvoje trūksta mokslinių tyrimų apie logopedų ir specialiųjų pedagogų veiklos sąsajas, apie jų taikomus metodus, darbo būdus, priemones mokinių, turinčių skaitymo ir rašymo sutrikimų, ugdymo procese.

Tyrimo objektas – specialiojo pedagogo ir logopedo veiklos sąsajos įveikiant mokinių sakinės ir rašomosios kalbos sutrikimus.

Tyrimo tikslas – atskleisti logopedo ir specialiojo pedagogo veiklos sąsajas, ugdant mokinius, turinčius sakinės ir rašomosios kalbos sutrikimų.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti teorinius ir teisinius logopedų ir specialiųjų pedagogų veiklos aspektus: kompetencijas, veiklos ypatumus, sakinės ir rašomosios kalbos sutrikimų požymius ir jų įveikimo strategijas.
2. Remiantis logopedų ir specialiųjų pedagogų patirtimi, atskleisti mokinių, turinčių sakinės ir rašomosios kalbos sutrikimų, charakteristiką ir šių sutrikimų sąsajas.
3. Atskleisti mokinių, turinčių sakinės ir rašomosios kalbos sutrikimų, ugdymo(si) strategijas, taikomas priemones logopedų ir specialiųjų pedagogų veikloje.
4. Atskleisti logopedų ir specialiųjų pedagogų veiklos panašumus, bendrumą ir skirtumus.

Tyrimo metodai: Siekiant atskleisti logopedų ir specialiųjų pedagogų kompetencijas, specialistų veiklos specifiškumą, atlikta *teorinė analizė*. Analizuojant kalbos ir kalbėjimo, specifinių mokymosi sutrikimų raišką taip pat naudotas *teorinės analizės metodas*. Tyrimui įgyvendinti pasirinktas kokybinis – *pusiau struktūruoto interviu metodas*. Gautiems duomenims apdoroti taikytas *turinio analizės metodas*.

Tyrimo dalyviai: tyrimas atliktas 2015 metų spalio mėnesį, vieno apskrities centro bendrojo ugdymo mokyklose. Jame dalyvavo 4 logopedai ir 4 specialieji pedagogai.

Magistro darbo struktūra. Šį magistro darbą sudaro: Santrauka lietuvių kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (47 šaltiniai), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo

duomenis iliustruoja 13 lentelių. Prieduose pateikiama: interviu klausimynas, interviu protokolai, švietimo pagalbos gavėjų sąrašai. Darbo apimtis – 51 puslapis.

Pagrindinės sąvokos

Logopedas - asmuo, įgijęs specialiojo pedagogo profesinę kvalifikaciją ir baigęs logopedo specializaciją, įvertinantis ir specialiomis priemonėmis padedantis įveikti vaikų bei suaugusiųjų kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ir komunikacijos sutrikimus³.

Specialusis pedagogas - teikia specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniams, turintiems intelekto sutrikimų, specifinių pažinimo sutrikimų (neišlavėjimų), emocijų, elgesio ir socialinės raidos sutrikimų, judesio ir padėties sutrikimų, lėtinių somatinių ir neurologinių sutrikimų, kompleksinių sutrikimų ir ribotą intelektą, taip pat kochlearinių implantų naudotojams⁴.

Sakytinės kalbos sutrikimai - tai heterogeniška sutrikimų grupė, kuriai priskiriami visos kalbos sistemos ar jos dalies sutrikimai. Asmenims būdingi tarimo, sklاندus kalbėjimo ar balso valdymo sunkumai. Šiai grupei priskiriami ir tokie sutrikimai, kai asmuo turi kalbos raiškos ar/ir kalbos suvokimo sunkumų⁵ (Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos apraše – kalbėjimo ir kalbos sutrikimai).

Rašomosios kalbos sutrikimai - tai heterogeniška grupė sutrikimų, kurie pasireiškia mažesniais skaitymo, rašymo ar matematikos mokymosi pasiekimais nei tikėtina pagal intelektinius gebėjimus (kai IQ yra 80 ir aukštesnis) bei vaiko amžių atitinkantį ugdymą⁵ (Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos apraše – specifiniai mokymosi sutrikimai).

---

³ Lietuvos medicinos norma MN 136:2005 „Logopedas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė“, 2005 (Žin., 1994, Nr. 63-1231; 1998, Nr. 112-3099).

⁴ Mokyklos specialiojo pedagogo bendrieji pareiginiai nuostatai: LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas 2005m. gruodžio 29d. Nr. ISAK-2676 (Žin., 2004, Nr.13-390).

⁵ Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas, 2011 (Žin., 2011-07-21, Nr. 93-4428).

1 skyrius. ŠVIETIMO PAGALBOS MOKINIUI SPECIALISTŲ VEIKLOS TEISINIS TEORINIS PAGRINDIMAS

1.1. Logopedo ir specialiojo pedagogo veiklos bei kompetencijų apibrėžtis

Švietimo pagalbos mokiniui specialistų veiklos (funkcijų ir atsakomybių) apibrėžtis.

Logopedas ir specialusis pedagogas – švietimo pagalbos mokiniui specialistai, kurie bendrojo ugdymo mokyklose teikia specialiąją pedagoginę pagalbą. Vykdydami savo funkcijas specialistai privalo remtis Lietuvos respublikos Švietimo ir mokslo ministro patvirtintais bendraisiais pareiginiiais nuostatais (Mokyklos specialiojo pedagogo bendrieji pareiginiai nuostatai⁶, Logopedų, dirbančių mokyklose, bendrieji pareiginiai nuostatai⁷). Šių dokumentų analizė leidžia išskirti specialistų veiklos ypatumus (1 lentelė).

1 lentelė

Specialiojo pedagogo ir logopedo funkcijų apibrėžtis

	Specialiojo pedagogo veikla	Logopedo veikla
Tikslinė grupė	<ul style="list-style-type: none"> Mokiniai, turintys intelekto sutrikimų, specifinių pažinimo sutrikimų (neišlavėjimų), emocijų, elgesio ir socialinės raidos sutrikimų, judesio ir padėties sutrikimų, lėtinių somatinių ir neurologinių sutrikimų, kompleksinių sutrikimų, taip pat kochlearinių implantų naudotojai. 	<ul style="list-style-type: none"> Mokiniai, turintys kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, taip pat kochlearinių implantų naudotojai.
Kvalifikaciniai reikalavimai	<ul style="list-style-type: none"> Aukštasis išsilavinimas ir specialiojo pedagogo profesinė kvalifikacija. 	<ul style="list-style-type: none"> Aukštasis universitetinis išsilavinimas ir logopedo profesinė kvalifikacija.
	<ul style="list-style-type: none"> Išmanymas individualių programų rengimo principų, ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo, bendrųjų, specialiųjų programų ir išsilavinimo standartų, bendrųjų ugdymo planų. 	<ul style="list-style-type: none"> Išmanymas Bendrųjų, priešmokyklinio ugdymo, specialiųjų programų ir išsilavinimo standartų, Bendrųjų ugdymo planų.
	<ul style="list-style-type: none"> Išmanymas pedagoginio vertinimo metodikų. Gebėjimas atlikti pedagoginį mokinių vertinimą, nustatyti jų žinių, mokėjimų, įgūdžių, gebėjimų lygį ir jų atitikimą ugdymo programoms bei specialiuosius ugdymosi poreikius. Gebėjimas įvertinti pažangą. 	<ul style="list-style-type: none"> Gebėjimas įvertinti kalbos raidos ypatumus, kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus, mokinių specialiuosius poreikius.
	<ul style="list-style-type: none"> Išmanymas specialiųjų poreikių mokinių ugdymo metodų, gebėjimas juos taikyti padedant specialiųjų poreikių mokiniams įsisavinti mokomąją medžiagą ir lavinant jų 	<ul style="list-style-type: none"> Mokinių, turinčių kalbos sutrikimų, specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo metodų išmanymas, gebėjimas juos taikyti įveikiant šių mokinių kalbos sutrikimus.

⁶ Mokyklos specialiojo pedagogo bendrieji pareiginiai nuostatai: LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas 2005m. gruodžio 29d. Nr. ISAK-2676 (Žin., 2004, Nr.13-390).

⁷ Logopedų, dirbančių mokyklose, bendrieji pareiginiai nuostatai: LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas 2006m. kovo 3d. Nr. ISAK-614 (Žin., 2006-04-08, Nr. 39-1421).

	sutrikusias funkcijas.	
	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas bendrauti su specialiųjų poreikių mokiniais ir bendradarbiauti su mokytojais, kitais asmenimis, tiesiogiai dalyvaujančiais ugdymo procese, specialiųjų poreikių mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais), pedagoginių psichologinių tarnybų, sveikatos priežiūros, švietimo ir kitų įstaigų darbuotojais. 	
<i>1 lentelės tęsinys</i>		
	Specialiojo pedagogo veikla	Logopedo veikla
Pagalba mokiniui	<ul style="list-style-type: none"> • Pedagoginis mokinio įvertinimas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mokinių kalbos raidos ypatumų įvertinimas.
	<ul style="list-style-type: none"> • Mokinių žinių, mokėjimų, įgūdžių, gebėjimų lygio ir jų atitikimo ugdymo programoms nustatymas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, specialiųjų ugdymosi poreikių mokykloje nustatymas.
	<ul style="list-style-type: none"> • Pagalba mokiniui įsisavinant ugdymo turinį. 	<ul style="list-style-type: none"> • Logopedinės pratybos, kuriomis siekiama padėti įveikti kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus.
Darbo forma	<ul style="list-style-type: none"> • Individualios, pogrupinės, grupinės pratybos specialiojo pedagogo kabinete/klasėje. 	<ul style="list-style-type: none"> • Individualios, pogrupinės, grupinės pratybos.
Bendradarbiavimas su tėvais ir pedagogais	<ul style="list-style-type: none"> • Numatomi bendri ugdymo tikslai ir uždaviniai bei jų pasiekimo būdai ir metodai. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Mokomosios medžiagos ir priemonių pritaikymas. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo programų rengimas. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo programų pritaikymas ir individualizavimas. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Metodinė pagalba. 	
Prevencija	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklos bendruomenės švietimas specialiųjų poreikių mokinių ugdymo, specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo klausimais. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklos bendruomenės švietimas aktualiais kalbos raidos, kalbos neišlavėjimo ar sutrikimų prevencijos ir jų šalinimo, specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo klausimais.
	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklos bendruomenės ir visuomenės teigiamo požiūrio į specialiųjų poreikių mokinius formavimas. 	

Atlikus dokumentų analizę pastebėta, kad logopedo ir specialiojo pedagogo darbe yra panašumų. Jie ypač ryškūs bendradarbiavimo srityse (su tėvais, pedagogais). Galima išskirti logopedui ir specialiajam pedagogui svarbias sritis: specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimas, individualių programų rengimas, tiesioginis darbas su mokiniais, bendradarbiavimas su visais ugdymo dalyviais bei prevencija.

Remiantis Europos lygmens Logopedo profesijos aprašu⁸, išskiriamos šios logopedo funkcijos:

- prevencija (švietimas, informacijos sklaida, mokinių įvertinimas, siekiant kuo greičiau nustatyti sutrikimus ir kt.);
- įvertinimas ir diagnozavimas (gebėjimo komunikuoti kompetencijos ir jos pokyčių ištyrimas, sutrikimų nustatymas);

⁸ CPLOL logopedo profesijos aprašas, 1997.

- intervencija (siekis suformuoti įgūdžius tinkamai komunikacijai atitinkamoje socialinėje aplinkoje);
- moksliniai tyrimai ir kvalifikacijos kėlimas (logopedas privalo: siekti naujų žinių ir tobulinti savo asmeninius įgūdžius, plėtoti savo profesiją, dalintis žiniomis ir įgūdžiais, dalyvauti seminaruose, dalyvauti mokant studentus, inicijuoti ir dalyvauti moksliniuose tyrimuose).

CPLOL apraše nurodoma, kad logopedas dirba su asmenimis, turinčiais artikuliacijos, kalbėjimo, balso, kalbinės raiškos, rašomosios kalbos sutrikimų, sutrikimų, pažeidžiančių matematinį ir loginį mąstymą, ankstyvosios intervencijos, klausos, afazijos, kitų neurologinės kilmės, sklандаus kalbėjimo sutrikimų. Remiantis Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašu⁹ galima teigti, kad Lietuvoje logopedai neugdo mokinių, turinčių rašomosios kalbos sutrikimų. Rašomosios kalbos sutrikimai priskiriami mokymosi sutrikimų grupei, todėl šiuos mokinius ugdo specialusis pedagogas.

Galima teigti, kad abiejuose logopedų ir specialiųjų pedagogų profesijos aprašuose yra nurodomos tos pačios specialistų funkcijos – veiklos kryptys. Prevencija, įvertinimas ir tiesioginis darbas su pagalbos gavėju atsispindi visuose dokumentuose. CPLOL apraše tiksliau apibrėžiami reikalavimai logopedų kvalifikacijos tobulinimui. Logopedų ir specialiųjų pedagogų pareiginiuose nuostatuose apie profesinį tobulėjimą užsimenama vienu sakiniu, akcentuojamas naujovių taikymas savo darbe.

Logopedo profesinės kompetencijos. Logopedai ir specialieji pedagogai, baigę studijas universitete, privalo būti įgiję tam tikrų žinių, mokėjimų ir įgūdžių. Remiantis Lietuvos ir Europos dokumentų (LR sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl Lietuvos medicinos normos¹⁰, projekto NetQues atsaskaita¹¹, CPLOL logopedo profesijos aprašas⁹) analize išskiriamos logopedų kompetencijų sritys (2 lentelė).

2 lentelė

Logopedo profesinės kompetencijos: Lietuvos ir Europos dokumentų turinio palyginimas

Kompetencijų sritys	Logopedo kompetencijų apibrėžtis Lietuvoje	Logopedo kompetencijų apibrėžtis Europoje
Specialiosios kompetencijos		

⁹ Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas, 2011 (Žin., 2011-07-21, Nr. 93-4428).

¹⁰ Lietuvos medicinos norma MN 136:2005 „Logopedas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė“, 2005 (Žin., 1994, Nr. 63-1231; 1998, Nr. 112-3099).

¹¹ Projekto NetQues ataskaita Logopedų rengimas Europoje: vieningumas įvairovėje, 2013.

Prevenција	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėjimo, kalbos, balso rijimo ir komunikacijos sutrikimų prevencijos skleidimas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėjimo, kalbos, komunikacijos, maitinimosi ir rijimo sutrikimų ankstyvoji intervencija. 	<ul style="list-style-type: none"> • Švietimas. • Informacijos sklaida. • Vaikų ir suaugusiųjų įvertinimas (pirminė, antrinė, tretinė prevencija).
Įvertinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ir komunikacijos sutrikimų įvertinimas. • Vertinimo metodikų išmanymas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas įvertinti. • Gebėjimas atlikti diferencinę diagnostiką. • Gebėjimas atpažinti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kompleksinis funkcionavimo ir kitų komunikacinių kompetencijos aspektų, jos pokyčių ištyrimas.
Intervencija	<ul style="list-style-type: none"> • Individualios programos rengimas. • Tinkamų metodų ir būdų parinkimas. • Sutrikusių procesų funkcijų lavinimas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas rengti veiklos planą, jame fiksuoti pokyčius ir pakeitimus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Darbo tikslų numatymas. • Programos rengimas. • Tiesioginė/netiesioginė intervencija.
Moksliniai tyrimai ir kvalifikacijos kėlimas	<ul style="list-style-type: none"> • Profesinės kompetencijos tobulinimas • Dalyvavimas seminaruose, kursuose, konferencijose; dalyvavimas mokslo tiriamojame veikloje. 	<ul style="list-style-type: none"> • Asmeninio tobulėjimo siekimas. • Gebėjimas nustatyti informacijos stoką ir jos ieškoti. • Tyrimų atlikimas, rezultatų publikavimas. • Statistinės informacijos supratimas ir interpretavimas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dalyvavimas kvalifikacijos kėlimo veikloje. • Dalinimasis su kitais savo gerą patirtimi. • Mokslinių tyrimų inicijavimas ir dalyvavimas juose.
Bendrosios kompetencijos			
Bendradarbiavimas	<ul style="list-style-type: none"> • Bendrų specialistų komandos konsultacijų, kurių metu aptariami vaikai, turintys kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ir komunikacijos sutrikimų, teikimas. • Bendradarbiavimas su kitais asmens bei visuomenės sveikatos priežiūros, slaugos ir socialinės rūpybos darbuotojais bei specialistais. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirengimas klientų, požiūrių, kultūrų įvairovei. • Empatiškumas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pagarba. • Etikos reikalavimų laikymasis. • Geri verbalinio ir neverbalinio bendravimo gebėjimai.

Logopedo kompetencijos Lietuvos ir Europos kontekste skirstomos į dvi grupes: specialiosios ir bendrosios. Specialiosios kompetencijos apima prevenciją, įvertinimą, intervenciją, mokslinius tyrimus bei kvalifikacijos kėlimą. Gebėjimas bendradarbiauti – bendroji kompetencija, kuri akcentuojama visuose dokumentuose.

Kavaliauskienė (2001) nurodo bendruosius, visiems pedagogams ir švietimo pagalbos

specialistams būtinus specialiuosius pedagoginius gebėjimus (vertinimo, komunikacinius, organizacinius, akademinus, kūrybinius) ir intelektines galimybes (puikią atmintį, racionalų bei kūrybišką mąstymą, retorinius gebėjimus).

Dudzinskienė ir Kišonienė (2008) atskleidžia bendradarbiavimo svarbą. Autorės nurodo, kad logopedas turi turėti bendradarbiavimo įgūdžius ir bendrauti ne tik su mokiniais, kurie turi kalbos sutrikimų, jų tėvais, o ir su mokytojais, pedagoginių psichologinių tarnybų specialistais bei kitais, kurie susiję su mokinio ugdymu. Žukaitė ir Kaffemanienė (2008) tyrinėjo logopedų nuostatas į bendradarbiavimą, tenkinant vaikų specialiuosius ugdymosi poreikius. Tyrimo rezultatai parodė, kad logopedams svarbus bendradarbiavimo kompetencijos tobulinimas. Daugeliui būdingos teigiamos bendradarbiavimo nuostatos, todėl įstatymuose reglamentuojamas bendradarbiavimas įsigali praktikoje.

Logopedai geriausiai vertina gebėjimo naudoti įvairias komunikacijos priemones ir formas bei tėvų ir specialistų konsultavimo kompetenciją (Petreikytė, 2011). Kairienės ir Raibužytės (2014) atliktame tyrime išryškėjo logopedų nuomonė, kad tėvų konsultavimo sėkmė priklauso nuo turimų žinių apie vaikų kalbos raidos ypatumus, sutrikimus, jų atpažinimą bei įveikimą. Pabrėžiama, kad konsultavimo kompetencija efektyviausiai plėtojama darbo vietoje. Taip pat tyrimo metu atskleistas praktinės kompetencijos plėtojimo svarba.

Viena iš logopedo kompetencijų (praktinių) yra šiuolaikinių technologijų (IKT) taikymas ugdymo procese. Danieliūtė (2013) nurodo, kad dauguma logopedų naudoja informacinių technologijų priemones. Jie taiko demonstravimo programas ir mokomuosius žaidimus, kuomet mokiniai turi fonetinių, fonologinių sutrikimų bei specifinės kalbos raidos atvejais. Logopedai, dirbantys bendrojo ugdymo įstaigose taiko IKT priemones kalbos ir kalbėjimo sutrikimams įveikti, tačiau tai daro aukštesnės kvalifikacijos ir jaunesnio amžiaus logopedai (Ališauskas, Danieliūtė, 2014). Ivoškuvienė ir Kaščikaitė (2013) teigia, kad logopedai turi gerus bendravimo ir bendradarbiavimo, informacinių technologijų valdymo bei metodinės literatūros kaupimo gebėjimus.

Taigi, autoriai nagrinėja skirtingas logopedų kompetencijas: bendravimo, bendradarbiavimo, konsultavimo, komunikacinių priemonių panaudojimo, šiuolaikinių technologijų (IKT) taikymo, metodinės literatūros kaupimo.

Specialiojo pedagogo profesinės kompetencijos. Specialusis pedagogas – specialiosios pedagoginės pagalbos teikėjas. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme¹² nurodoma, kad:

1. Specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos paskirtis – didinti asmens, turinčio

---

¹² LR švietimo įstatymas, 2011 (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853; 2004, Nr. 103-3755, Nr. 120-4437; 2006, Nr. 73-2758; 2007, Nr. 43-1628, Nr. 77-3045, Nr. 81-3324; 2009, Nr. 89-3802, Nr. 93-3975; 2010, Nr. 15-701). 21 straipsnis.

specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi veiksmingumą.

2. Specialiąją pedagoginę pagalbą asmeniui iki 21 metų teikia pedagoginių psichologinių tarnybų, mokyklų specialieji pedagogai švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka.
3. Specialioji pagalba mokiniui, kuriam jos reikia, teikiama mokykloje. Jam teikiamos žodinės kalbos vertimo į gestų kalbą, teksto skaitymo ir konspektavimo bei kitos paslaugos, didinančios ugdymosi prieinamumą. Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarką nustato švietimo ir mokslo ministras. Aukštojoje mokykloje specialioji pagalba teikiama aukštosios mokyklos nustatyta tvarka.
4. Pedagoginių psichologinių tarnybų, mokyklų specialieji pedagogai konsultuoja specialiosios pedagoginės pagalbos gavėjus, jų tėvus (globėjus, rūpintojus) ir mokytojus.

Taigi, specialusis pedagogas yra atsakingas už prieinamą ir efektyvų mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymą; mokinių, jų tėvų, mokytojų konsultavimą specialiosios pedagoginės pagalbos klausimais. Uržėnienė, Budrytė (2014) tyrime, atskleidžia, kad specialiesiems pedagogams svarbiausios kompetencijos yra bendravimo, bendradarbiavimo bei mokinių motyvavimo ir paramos jiems. Šiomis kompetencijomis neapsiribojama, tad išskiriamos dar kelios svarbios kompetencijos specialiojo pedagogo darbe: profesinio tobulėjimo, reflektavimo ir mokymosi mokyti, komunikacinė ir informacijos valdymo, konsultacijų planavimo ir tobulinimo, informacinių technologijų naudojimo, mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo, tiriamosios veiklos, organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo. Mažiausiai svarbios yra bendros kultūros kompetencija, mokymosi proceso vadovavimo kompetencija ir ugdymo aplinkų kūrimo kompetencija.

Trinkūnienės (2005) atliktame tyrime nurodoma, kad specialusis pedagogas bendrojo ugdymo mokykloje padeda mokiniams įsisavinti nesuprantamą mokomąją medžiagą; atsako už jiems pavestus darbus; bendradarbiauja su socialiniu pedagogu ir logopedu; padeda mokytojams pritaikyti bendrąsias mokymo programas; gana dažnai konsultuojasi su psichologu, nustatant elgesio pakitimo priežastis; veda mokinių grupėms pratybas sutrikusių funkcijų ugdymui. Išryškėja kelios svarbios kompetencijos: pagalba mokiniui, patikimumas, konsultavimas, bendradarbiavimas.

Miltenienė, Melienė ir Kairienė (2013) tyrė specialistų kompetenciją dirbti su mokiniais, turinčiais specifinių mokymosi sutrikimų. Tyrimo metu atskleista, kaip specialistai apibrėžia turimų kompetencijų struktūrą: bendrosios ir specifinės žinios (tarpdisciplininės žinios, dalykinės-profesinės žinios); vaiko ir jo individualumo pažinimo kompetencija (sutrikimo atpažinimas, įvairių vertinimo būdų taikymas); pagalbos mokiniui teikimo kompetencija (ugdymo individualizavimas, metodinės medžiagos ir priemonių kūrimas, IKT naudojimas,

pozityvios sąveikos su vaiku ir mokymosi motyvacijos palaikymas, tarpininkavimas, SUP mokinių socialinio dalyvavimo skatinimas); bendradarbiavimo kompetencija (pedagogų konsultavimas pagalbos vaikui klausimais, bendradarbiavimas tarp specialistų, dalijimasis patirtimi su studentais, bendravimas su tėvais); asmeninės kompetencijos (poreikio mokytis visą gyvenimą pripažinimas, laiko vadyba).

Tyrimų analizė atskleidė, kokios yra specialiųjų pedagogų kompetencijos. Autoriai įvardija specialiesiems pedagogams svarbias kompetencijas: bendravimo ir bendradarbiavimo, pagalbos mokiniui teikimo, konsultavimo(si), profesinio tobulėjimo.

1.2. Sakytinės ir rašomosios kalbos sutrikimų apibrėžtis, sąsajos ir jų įveikimo strategijos

Sakytinės ir rašomosios kalbos sutrikimų apibrėžtis. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos apraše¹³ nurodoma, kad kalbėjimo ir kalbos sutrikimų grupei priskiriami visos kalbos sistemos ar jos dalies sutrikimai. Asmenims, turintiems kalbėjimo sutrikimų, būdingi tarimo, sklendaus kalbėjimo ar balso valdymo trūkumai. Apraše pateikiami kalbos ir kalbėjimo sutrikimų apibūdinimai. Fonetiniai sutrikimai - garsų tarimo sutrikimai, kai girdimasis suvokimas yra pakankamai išlavėjęs. Sklendaus kalbėjimo sutrikimai - įvairūs kalbos tempo ir ritmo sutrikimai, dėl jų sutrinka kalbinė motorika, bendravimas, vyksta asmenybiniai pokyčiai. Balso sutrikimai – tai visiškas ar dalinis fonacijos sutrikimas dėl anatominių ar funkcinių balso aparato pasikeitimų. Kalbėjimo sutrikimai dažniausiai pasižymi netaisyklingu garsų tarimu, vienų garsų keitimu kitais, visišku netarimu. Mokiniai turi gerą foneminę klausą ir skiria kalbos garsus, turi pakankamai gerus žodžių garsinės analizės ir sintezės įgūdžius (Juškuvienė, Luneckienė, Palačionienė ir kt., 2008).

Kalbos sutrikimų grupei priskiriami fonologiniai, kalbos išraiškos ir kalbos suvokimo sutrikimai bei kalbos netekimas¹³. Fonologiniai sutrikimai - garsų tarimo trūkumai, kai sutrikęs girdimasis suvokimas, sutrikusi kalbinė motorika. Kalbos neišsivystymas - visos kalbos sistemos (fonetikos, leksikos, gramatikos, rišliosios kalbos) sutrikimas. Kalbos netekimas - visiškas ar dalinis gebėjimo kalbėti ar/ir suprasti kalbą praradimas. Kai sutrikusi visa kalbos sistema, mokiniai blogai skiria kalbos garsus, lėtai turtėja jų žodynas, kalba gramatiškai netaisyklingais sakiniais, nemoka rišliai ir sklandžiai pasakoti, jų žodynas dažniausiai yra skurdus (Juškuvienė, Luneckienė, Palačionienė ir kt., 2008).

---

¹³ Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas, 2011 (Žin., 2011-07-21, Nr. 93-4428).

Pagal dabartinę Mokymosi sutrikimų klasifikaciją¹⁴ specifiniai mokymosi sutrikimai apibūdinami kaip heterogeniška grupė sutrikimų, kurie pasireiškia mažesniais skaitymo, rašymo ar matematikos mokymosi pasiekimais nei tikėtina pagal intelektinius gebėjimus (kai IQ yra 80 ir aukštesnis) bei vaiko amžių atitinkantį ugdymą. Sutrikimams būdinga, kai dėl atskirų pažinimo procesų neišlavėjimo ar sutrikimo mokymosi pasiekimai neatitinka bendrųjų pasiekimų ir kompetencijų, tačiau jų priežastis nėra intelekto, sensoriniai sutrikimai ir netinkamas ugdymas ar sociokultūrinės sąlygos. Šiai sutrikimų grupei būdingi atminties, kalbos, erdvinio suvokimo, veiksmų planavimo, mąstymo, motorikos sutrikimai bei nepakankami socialiniai įgūdžiai (Miltenienė, Melienė ir kt., 2013).

Rašomosios kalbos sutrikimai (disleksija, disgrafija), laikomi sakininės kalbos sutrikimo pasekme. Skaitymo sutrikimai anksčiau buvo vadinti disleksija, o rašymo – disgrafija.

Disleksija - tai yra neurobiologinės kilmės specifinė mokymosi negalia (International dyslexia association, 2002). Pagal dabartinę Lietuvos negalių, sutrikimų ir sunkumų apibūdinimą¹⁴ – disleksija, tai specifinis mokymo(si) sutrikimas, pasireiškiantis sunkumais tiksliai ir/ar sklandžiai perskaitant žodį, rašybos ir dekodavimo sunkumais. Dažniausiai tai nulemia nepilnavertis fonologinis suvokimas. Disleksija yra mokymo(si) sutrikimų junginys, kuris daro įtaką skaitymo ir rašymo mokymosi procese. Tai gali apimti suvokimo sunkumus, trumpalaikę atmintį, sekos nustatymą, organizavimą, vizualinį suvokimą, šnekamąją kalbą, motorinius įgūdžius. Ji ypač susijusi su gebėjimu vartoti rašytinę kalbą (British Dyslexia Association, 2010). Mokiniai, kurie turi skaitymo sutrikimų, norėdami atlikti užduotį, turi įdėti daug valios pastangų, ypatingai sukaupti dėmesį. Jiems skaitymas tampa sunkiu, nemaloniu ir varginančiu darbu, kai tuo metu jų bendraamžiams šis procesas automatizavęsis (Handler, Fiererson, 2010). Pamažu dėl negebėjimo skaityti taip, kaip skaito klasės draugai, gali susiformuoti gėdos jausmas. Dėl nuolatinės patiriamos gėdos, atsiranda motyvacijos stoka išmokti sklandžiai skaityti. Mokiniai, turintys skaitymo sutrikimų, laiku negavę tinkamos pagalbos, tampa nusivylusiais, žemos savivertės, nepasitikinčiais savimi, emociškai silpnais vaikais (Handler, Fiererson, 2010).

Bowman (2010) teigimu, skaitymo sutrikimas nesusijęs su intelekto sutrikimu. Lapkin (2014) manymu, apibūdinant skaitymo sutrikimus, svarbu paminėti, kad tai taip pat nėra susiję su tinginyste ar per mažu mokymu(si). Galkienės (2005) nuomone, planuojant mokinių, turinčių skaitymo sutrikimų, mokymo skaityti procesą būtina išsiaiškinti dėl kokių priežasčių patiriami sunkumai. Giedrienė (2011) išskiria galimus disleksijos tipus:

---

¹⁴ Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas, 2011 (Žin., 2011-07-21, Nr. 93-4428).

- akustinės (dėl girdimojo suvokimo trūkumų);
- dėl nesusiformavusios garsinės analizės ir sintezės;
- artikuliacinės - akustinės (dėl girdimojo suvokimo ir kalbinės motorikos sutrikimų - blogo garsų tarimo ir suvokimo);
- leksinės - gramatinės (dėl lingvistinių sutrikimų);
- dėl savireguliacijos ir dėmesio sutrikimų;
- dėl tarpsensorinių ir sensorinių - motorinių ryšių sutrikimų.

Galkienės (2005) ir Giedrienės (2011) teiginiai susiję. Viena autorė atskleidžia skaitymo sutrikimų priežasčių atskleidimo svarbą, kita – kokios gali būti šių sutrikimų priežastys.

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos apraše¹⁵ pateikiami skaitymo ir mokymosi skaityti sunkumai:

- žodžių skaitymo sunkumai: raidžių, skiemenų praleidimai, keitimai, pridėjimai; raidžių formos, eiliškumo žodyje ir skaitymo krypties reversijos; ribotas visuminis vizualinis žodžių atpažinimas; spėjama žodžio pradžia; perskaičius žodžio pradžią, neteisingai spėjama kita žodžio dalis.
- sklandaus skaitymo sunkumai: skaitoma paraidžiui arba skiemenuojant; skiemenų, žodžių ir žodžių junginių kartojimas; labai lėtas arba greitas (kai tai trukdo teksto suvokimui) skaitymo tempas; nepaisoma žodžio, sakinio ribų, skyrybos ženklų; pametamas skaitomas žodis, eilutė, negebama perkelti žvilgsnio; žodžių praleidimai arba nesamų pridėjimai.
- teksto supratimo sunkumai: nesuprantamos tikslios perskaitytų žodžių reikšmės, žodžių junginių, sakinių prasmės; skaitant nepasinaudojama tekstinėmis užuominomis; sunkiai suprantami tekste esančių atskirų minčių ryšiai; sunkiai suprantama pagrindinė teksto mintis; nesuvokiamas teksto stilius ir paskirtis.
- visiškas negebėjimas skaityti.

Rašymo sutrikimas – tai neurologinės kilmės sutrikimas, dėl kurio patiriami raidžių rašymo sunkumai neapibrėžtoje erdvėje arba apibrėžtoje plokštumoje. Šis sutrikimas susijęs su erdvinio suvokimo bei motorikos trūkumais (Giedrienė, 2011). Rašymo sutrikimai tai vieni labiausiai paplitusių mokymosi sutrikimų (Jakimavičienė, 2000).

Patino (2014) rašymo sutrikimų požymius suskirstė į šešias kategorijas: regos – erdviniai,

¹⁵ Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas, 2011 (Žin., 2011-07-21, Nr. 93-4428).

smulkiosios motorikos, kalbos supratimo, rašysenos, gramatikos ir gebėjimo mintis reikšti žodžiu sunkumai. Dabartiniame negalių, sutrikimų ir mokymosi sunkumų apraše¹⁶ nurodoma, kad rašymo sutrikimams būdinga:

- žodžio struktūros iškraipymas,
- raidžių formos, eiliškumo žodyje ir rašymo krypties reversijos,
- rašybos taisyklių netaikymas,
- sunkumai perteikti mintį raštu,
- neįskaitomas arba sunkiai įskaitomas raštas,
- visiškas negebėjimas rašyti.

Rašymo sutrikimai, kaip ir skaitymo sutrikimai, kyla dėl tokių pat priežasčių: girdimojo suvokimo nepilnavertiškumo, garsinės analizės ir sintezės įgūdžių stokos, foneminės klausos ir kalbėjimo motorikos sutrikimų, lingvistinių funkcijų neišlavėjimo, dėmesio koncentracijos stokos, motorinių ryšių sutrikimų (Giedrienė, 2011).

Rašymas yra sudėtingas veiksmas: reikia išiminti grafemas, paisyti linijų ir padėties lape ribų, nuosekliai dėstyti mintis, rašyti laikantis gramatikos bei stiliaus taisyklių. Rašytinė kalba – tai nuoseklumo reikalaujanti veikla: žodžius sudaro nuosekliai išdėstyti garsai ir raidės, žodžiai sakiniuose išdėstyti tam tikra tvarka (Pukinskaitė, 2006).

Sakytinės ir rašomosios kalbos sutrikimų sąsajos. Pasak Makauskienės (2012), pagrindinės disleksijų ir disgrafijų atsiradimo priežastys yra galvos smegenų zonų, dalyvaujančių rašymo ir skaitymo procesuose, nepilnavertė veikla, erdvės suvokimo sutrikimai, bei vėluojanti kalbos raida ar kalbos sutrikimas. Šiems vaikams būdinga, kad jų mokymo(si) pasiekimai yra žemesni, nei jų intelektualiniai sugebėjimai. Specifinius mokymo(si) sutrikimus lemia maža skaitymo patirtis, siauras žodynas, kalbėjimo ir kalbos sutrikimai (International dyslexia association, 2002). Handler, Fierson (2010) nuomone, vaikai, kurie darželyje turėjo kalbos ir kalbėjimo sutrikimų, dažnai bendrojo ugdymo mokykloje susiduria su skaitymo sutrikimais.

Skaitymo sutrikimai neigiamai veikia visus asmens gebėjimus. Jie yra tiesiogiai susiję su raštingumo rodikliais, todėl tampa ypač svarbūs visai švietimo sistemai ir jos prieinamumui visiems. Daugelio tyrimų rezultatai rodo, kad vaikai, kurie pradėję lankyti mokyklą neturi pakankamų fonologinio suvokimo įgūdžių, dažniau susiduria su skaitymo mokymosi sunkumais nei mokiniai, turintys būtinas šios srities kompetencijas (Shtereva, 2014).

Shtereva (2014) atliko tyrimą, kuris leidžia daryti išvadas, kad fonologinio suvokimo ir skaitymo tempo gebėjimai yra glaudžiai susiję, taip pat išskiriami skaitymo tempo ir greitojo

---

¹⁶ Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas, 2011 (Žin., 2011-07-21, Nr. 93-4428).

įvardijimo ryšiai. Ambrukaitis (2005) teigia, kad visų pirma atsiranda skaitymo įgūdžiai, o tik po to formuojasi rašymo gebėjimai. Rašymas ir skaitymas glaudžiai susiję todėl, kad skaitymo įgūdžiai yra pagrindas rašymo mokymuisi. Ambrukaitis nurodo, kad rašymo procesą apima keturi svarbūs komponentai: rega, klausa, tartis ir motorika. Visi šie komponentai taip pat svarbūs kalbos ugdymui.

Sakytinės kalbos ugdymo strategijos. Bendrosiose pradinio ir pagrindinio ugdymo programose¹⁷ akcentuojama kalbinių gebėjimų ugdymo svarba. Teigiama, kad tai sudaro prielaidas mokinių intelektualinių ir kūrybinių galių plėtotei, emocinei, dorovinei, socialinei, kultūrinei brandai, pilietinės ir tautinės savimonės raidai. Kalbos ugdymo programoje pateikiamos didaktinės nuostatos, kuriomis turėtų vadovautis mokytojai ir specialistai, planuodami kalbinį mokinių ugdymą:

- planavimas (numatomi ugdymo tikslai ir uždaviniai, į(si)vertinimo sistema; atsižvelgiama į mokinių individualias galimybes ir poreikius; paaiškinamos įgytų žinių praktinės taikymo galimybės).
- organizavimas (mokinių ištraukimo skatinimas; mokymosi strategijų pasirinkimas; užduočių diferencijavimas ir individualizavimas; kalbinės veiklos siejimas su natūraliam bendravimui artimomis situacijomis; atskleidžiama vidinė dalyko integracija).
- vertinimas (svarbu atsakyti į esminius klausimus – kodėl vertinama? Kas vertinama? Kaip vertinama?).
- mokymosi aplinka (mokinių tarpusavio santykiai grindžiami tolerancija; atsakomybės ir bendradarbiavimo gebėjimų ugdymas; skatinanti kūrybiškumą, pritaikyta įvairių gebėjimų ugdytiniams mokymo(si) aplinka).

Lietuvių gimtosios kalbos bendrosios programos pritaikymo mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, rekomendacijose¹⁸ nurodoma, kad per pamokas turi būti remiamasi asmenine vaiko patirtimi, kitų mokomųjų dalykų žiniomis (svarbus integralumas), taip pat turimos žinios turėtų būti nuolat gilinamos, įprasminamos, siejamos su kalbine mokinio patirtimi. Lapkin (2014) akcentuoja, kad mokiniams, turintiems skaitymo sutrikimų, gali padėti mokykloje dirbantys „skaitymo specialistai“ (Lietuvos mokyklose – logopedai, specialieji pedagogai). Šių specialistų pagalba labai efektyvi, nes jie dirba su mokiniu individualiai arba mažose grupėse.

Strategijos, taikomos rašomosios kalbos sutrikimams įveikti. Marcelionienė (2006)

---

¹⁷ Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2008). Kalbos: 3 priedas.

¹⁸ Pradinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos specialiųjų poreikių mokinių kalbiniam, matematiniam ir socialiniam bei gamtamoksliniam ugdymui (2009). Vilnius.

teigia, kad sakytinės (kalbėjimo, klausymo) ir rašytinės kalbos (skaitymo, rašymo) integravimas yra privalomas. Autorės nuomone, ryšys tarp sakomojo ir rašomojo žodžio mokinio kalbos ugdyme yra natūralus, nes rašytinė kalba formuojasi ant sakytinės kalbos pamato. Kiekviena iš šių kalbinės veiklos sričių turi specifinių, būdingų ypatumų, tačiau jos tarpusavyje labai susijusios.

Ambrukaitis (2006) skaitymo mokymo metodus klasifikuoja į lingvistinius (garsas-raidė-skiemuo-žodis) ir psichologinius (analizė ir sintezė). Abu metodai glaudžiai susiję. Autorius pateikia keletą skaitymo mokymo pavyzdžių. Vienas iš jų – raidžių metodas, kai iš pradžių mokoma visų didžiųjų ir mažųjų raidžių, mokoma skaityti skiemenimis, galiausiai skaitomi žodžiai. Žodžių metodas priešingas raidžių metodui. Mokyti pradeda išimenant žodžius, kurie nuolat rašomi lentoje. Po to jie grupuojami, lyginami. Paskutiniame etape susipažįstama su raidėmis ir garsais.

Mokytojas ar kitas specialistas, kuris moko skaityti skaitymo sutrikimų turintį mokinį, turėtų atkreipti dėmesį į tai, kad (Galkienė, 2005):

- mokinys turi suprasti kokia bus pasirinkta skaitymo technika, kokias užduotis reikės atlikti – privalu tai iš anksto aptarti;
- svarbu užtikrinti, kad kiekvienas ugdytinis turėtų galimybę sėkmingam skaitymui ir tai būtų pastebėta;
- skaitymo medžiaga turi būti pateikta atsižvelgiant į kiekvieno mokinio ypatybes: amžių, veiklos tempą, interesus, žodyno turtingumą ir pan.

Skaitymo sutrikimų turinčių mokinių ugdymo kryptis galima apibrėžti keliais etapais. Pirmasis - noro mokytis palaikymas ir žadinimas. Šiame etape svarbu išlaikyti mokinio savigarbą, teigiamas klasės draugų nuostatas į jį. Antrasis – skaitymo sutrikimo „apėjimas“. To galima pasiekti atskleidžiant mokinio stipriąsias puses, pavyzdžiui, daugiau informacijos perteikti žodžiu. Svarbu taikyti alternatyvius mokymo skaityti būdus: skaityti mokyti naudojant erdvines raides; kurį laiką atsisakyti vadovėlių, pratybų sąsiuvinų; naudoti korteles, kuriose didelės raidės, mažai papildomos informacijos; tekstuose naudoti papildomas supratimą lengvinančias priemones (nesudėtinga tekstų struktūra, paryškinta svarbi informacija) (Monkevičienė, 2003).

Monkevičienė (2003) siūlo ugdyti mokinius, turinčius rašymo sutrikimų, remiantis alternatyviais mokymo būdais. Vienas jų – kinestezinis. Jo taikymo metu vizualinio suvokimo trūkumai yra kompensuojami išimenant rašytinės raidės rašymo ar spausdintinės raidės apibraiukimo pirštu ar ranka judesį. Visuminis – kai mokinys skatinamas išiminti žodžių ar sudėtingo jungimo skiemenų raidžių derinių vaizdą. Kontekstinį būdą renkama norint mokyti

minties reiškimo raštu. Mokinys skatinamas orientuotis į prasnę, kuri palengvina atskirų žodžių vartojimo sunkumus.

Galkienė (2005) išskiria būdus, skirtus rašymo sutrikimams įveikti:

- pasitikrinimas artikuliuojant – skatinama prieš rašant žodį jį ištartį;
- tarimo klaidų prevencija – prieš ištartį žodį primenami jo tarimo ypatumai;
- užuominos į galimas klaidas – mokytojas ištaria žodžius netaisyklingai, taip primindamas sunkesnius tarimo atvejus;
- skiemenavimas;
- fonetinis metodas – raidės atitikmens garsui ieškojimas;
- asociacijų paieška (sudėtingiems žodžių rašybos atvejams);
- asociacijos žodžio reikšmės pagrindu – mokoma surasti panašios reikšmės žodžius, kurių rašyba nekelia abejonių;
- iliustracijos;
- žodžių šeimos – sudėtingos rašybos žodžių lyginimas;
- analogija;
- taisyklių taikymas;
- SOS – mokoma įsiminti kiekvieno žodžio, kuriame daro klaidų.

Pedagogai, ugdatys mokinius, turinčius rašymo sutrikimų, turėtų vadovautis kasdieniais pratimais, kurie padeda išvengti rašymo klaidų: mokymasis taisyklingai tarti ir kirčiuoti žodį; mokymasis lėtai tarti žodį skiemenimis; mokinių tarties trūkumų įveikimas; skiemenų sudarymas iš kilnojamojo raidyno raidžių prieš rašymą, taip pat taisant klaidas; nuolatinis mokinių skatinimas įsiklausyti į mokytojo ir savo tarimą; klausytis ir pakartoti sakinį su reikiamu žodžiu, klausyti ir atpasakoti trumpą tekstą, pasakoti pagal siužetinį paveikslėlį (Ambrukaitis, 2006).

Garšvienė (1993, cit. Beker, 1967) pateikia taisykles, kurių reikėtų logopedui laikytis dirbant su rašymo sutrikimų turinčiais mokiniais:

- darbo tempą nustato pats mokinys;
- ugdomas mokinių pasitikėjimas savimi;
- įvairiais būdais skatinama domėtis skaitymu ir rašymu;
- vengiama ilgo varginančio darbo;
- pradedama nuo mokinius dominančios medžiagos;
- pabrėžiami mokinių laimėjimai, o ne trūkumai;
- teikiama prieinama, tačiau kūrybinga, kalbinė medžiaga.

Mokinių, turinčių skaitymo ir rašymo sutrikimų, ugdymas turi būti grindžiamas kiekvieno

individualiais poreikiais. Svarbu neapsiriboti keliais mokymo būdais, nes jų yra įvairių (Vasiliauskienė, 2011):

- „Skaitymas kartu“ - girdimoji informacija padeda suvokti spausdintinę medžiagą.
- pamokos konspektas – mokytojas pateikia pamokos konspekto kopiją arba naudojamasi klasės draugo užrašais.
- „Kalbančios knygos“ - spausdintas tekstas keičiamas įrašų.
- faktų lentelės.
- kontrolinis darbas kompiuteryje ar magnetofone – naudinga, kurie rašo lėtai, neįskaitomai, dažnai sukeičia raides.
- „Žodynas, darantiems rašybos klaidas“.
- didelio šrifto spausdinta medžiaga.
- „Skaitantys draugai“ - mokiniai skaito be mokytojo.

Mokslinių šaltinių analizė atskleidė, kad rašomosios kalbos sutrikimus lemia maža skaitymo patirtis, siauras žodynas, kalbėjimo ir kalbos sutrikimai, kurie neigiamai veikia visus mokinio gebėjimus. Išryškėjo ugdymo strategijos, kuriomis turėtų vadovautis mokytojai ir specialistai, planuodami kalbinį mokinių ugdymą: planavimas, organizavimas, vertinimas, mokymosi aplinka. Skaitymo mokymas gali būti vykdomas, pasitelkiant lingvistinius (garsas-raidė-skiemuo-žodis), psichologinius (analizė ir sintezė) ar alternatyvius mokymo būdus. Mokinių, turinčių sakinės ir rašomosios kalbos sutrikimų, ugdymas turi būti planuojamas atsižvelgiant į kiekvieno individualius poreikius.

Teisinių dokumentų, reglamentuojančių švietimo pagalbos mokiniui specialistų darbą, analizė atskleidė logopedų ir specialiųjų pedagogų veiklos panašumus. Dokumentuose pabrėžiama specialistų bendradarbiavimo reikšmė su tėvais ir kitais pedagogais. Išryškėjo bendros švietimo pagalbos specialistų veiklos sritys. Logopedai ir specialieji pedagogai atlieka specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimą, rengia individualias programas, tiesiogiai dirba su mokiniais, bendradarbiauja su visais ugdymo dalyviais bei vykdo sutrikimų prevenciją. Tai patvirtino Lietuvos ir Europos dokumentų turinio palyginimas bei Lietuvos mokslininkų tyrimų analizė. Visuose dokumentuose atsispindi panašios specialistų funkcijos: prevencija, įvertinimas ir tiesioginis darbas su pagalbos gavėju.

Išryškėjo keletas logopedų ir specialiųjų pedagogų veiklos skirtumų. Švietimo pagalbos mokiniui specialistai ugdo skirtingų tikslinių grupių mokinius. Remiantis teisiniais dokumentais, galima teigti, kad Lietuvoje logopedai neugdo mokinių, turinčių rašomosios kalbos sutrikimų. Specialistai teikia pagalbą mokiniui, tačiau skirtingomis kryptimis. Specialusis pedagogas

padeda mokiniams įsisavinti ugdymo turinį, o logopedas siekia padėti įveikti kalbos ir kalbėjimo sutrikimus.

2 skyrius. LOGOPEDO IR SPECIALIOJO PEDAGOGO VEIKLOS SĄSAJOS, UGDANT MOKINIUS, TURINČIUS SAKY TINĖS IR RAŠOMOSIOS KALBOS SUTRIKIMŲ

2.1. Tyrimo metodika

Siekiant išsiaiškinti logopedų ir specialiųjų pedagogų veiklos sąsajas ugdant mokinius, turinčius sakinės ir rašomosios kalbos sutrikimų, ryšius tarp kalbos ir skaitymo ir/ar rašymo sutrikimų atliktas kokybinis tyrimas, taikant *pusiau struktūruoto interviu metodą*, kuris vykdomas remiantis iš anksto numatytais klausimais (1 priedas), jų pateikimo seka, tačiau tyrimo eigoje tyrėjas gali papildomai užduoti plane neįrašytų klausimų (Telešienė, 2008). Klausimynas sudarytas iš tokių klausimų blokų:

- demografiniai duomenys apie specialistą;
- informacija apie ugdytinius;
- mokinių, turinčių kalbos sutrikimų ugdymo ypatumai;
- mokinių, turinčių rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo ypatumai;
- mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo skirtumai;
- mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo panašumai;
- iššūkiai su kuriais susiduriama ugdant šių grupių mokinius.

Apklausoje dalyvavo keturių bendrojo ugdymo įstaigų specialistai: keturi logopedai ir keturi specialieji pedagogai. Pedagogai buvo pasirinkti pagal turimą darbo patirtį, metodinę kvalifikaciją. Prieš atliekant interviu, logopedai ir specialieji pedagogai buvo trumpai supažindinami su klausimynu. Buvo skatinama drąsiai reikšti savo pastebėjimus, išsakyti mintis, neapsiriboti tyrėjo pateiktais klausimais. Tyrime dalyvavo logopedai ir specialieji pedagogai, kurių nuomone, tyrimo tema yra aktuali. Informacija apie specialistus, ugdymo įstaigas konfidenciali. Pokalbių vidutinė trukmė – 30 minučių. Interviu buvo atliekamas specialistų darbo vietose.

Interviu tikslas buvo nustatyti ryšį tarp kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų; logopedo ir specialiojo pedagogo veiklos ypatumus ugdant mokinius, turinčius skaitymo ir rašymo sutrikimų. Tyrėjo ir tiriamojo pokalbiai buvo įrašomi į diktofoną. Po to jie perkelti į kompiuterį (rašytinį) tekstą (2 priedas).

Papildomai empirinio tyrimo metu buvo renkami duomenys, analizuojant ugdymo įstaigų, kurių specialistai dalyvavo interviu, švietimo pagalbos gavėjų sąrašus (3 priedas). Dokumentų analize siekta patvirtinti pusiau struktūruoto interviu metodu gautus duomenis.

Gautiems kokybiniais duomenims apdoroti taikyta kokybinė ir kiekybinė turinio (content) analizė. Remiantis Žydžiūnaitės (2007) nuomone, kokybine turinio analize siekta atskleisti tyrimui svarbius, esminius vienetus. *Kokybinė analizė* atliekama naudojant interpretacinius paaiškinimus, kurie šiame darbe grindžiami mokslininkų mintimis. *Kiekybine analize* siekta atskleisti vyraujančių teiginių skaičių, kad būtų galima atskleisti, kurie teiginiai labiau aktualūs

logopedo ar specialiojo pedagogo praktikoje.

2.2. Tyrimo dalyviai

Tyrimas atliktas 2015 metų spalio 20 – lapkričio 1 dienomis, apskrities centro bendrojo ugdymo įstaigose (progimnazijose).

3 lentelė

Informacija apie tyrimo dalyvius

Protokolas	Amžius	Kvalifikacija	Darbo stažas
1-log	46	Logopedas metodininkas	23
1-spec	42	Specialusis pedagogas metodininkas	20
2-log	60	Logopedas metodininkas	37
2-spec	50	Specialusis pedagogas metodininkas	26
3-log	43	Logopedas metodininkas	20
3-spec	40	Specialusis pedagogas metodininkas	18
4-log	62	Logopedas ekspertas	38
4-spec	41	Specialusis pedagogas metodininkas	18

Tyrimo dalyviais pasirinkti bendrojo ugdymo mokyklų švietimo pagalbos specialistai – logopedai ir specialieji pedagogai, turintys metodininko ir eksperto kvalifikaciją. Kitas svarbus tyrimo dalyvių pasirinkimo kriterijus – patirtis ugdant mokinius, turinčius kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų. Apklausoje dalyvavo logopedai ir specialieji pedagogai, kurių darbo stažo vidurkis 25 metai, amžiaus – 48 metai.

2.3. Mokinių, turinčių sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, charakteristika ir sutrikimų sąsajos

Tyrimo metu siekta atskleisti logopedų ir specialiųjų pedagogų veiklos sąsajas ugdant mokinius, turinčius sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų. Domėtasi pedagogų turima patirtimi šia tema. Išskiriama mokinių, turinčių sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų charakteristika, ryšys tarp kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų.

Tyrimo duomenų analizė leido sudaryti **mokinių, turinčių kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų charakteristiką** (žr. 4 lentelė): tarties, kalbos, rašymo ir skaitymo ypatumus, įvairių dalykų mokymosi sunkumus bei emocijų ir elgesio ypatumus.

4 lentelė

Mokinių, turinčių sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, charakteristika

Kategorija	Subkategorija	Teiginių sk.	
		Spec.p.	Log.
Tarties ypatumai	Netaisyklingas garsų tarimas	3	3
	Garsų painiojimai	4	1
Kalbos ypatumai	Siauras žodynas	2	7
	Gramatinio taisyklingumo trūkumai	2	5
	Neišplėtota rišioji kalba	5	5
Rašymo ir skaitymo sunkumai	Mechaniškas skaitymas	5	7
	Gramatinių taisyklių taikymo trūkumai	4	3
	Žodžių rašymo iškraipymai, praleidimai	4	1
	Rašytinis tekstas mažos apimties	2	4
	Lėtas darbo tempas	2	1
Įvairių dalykų mokymosi sunkumai	Dėl girdimojo ir kalbos suvokimo sutrikimo	6	3
Emocijų ir elgesio ypatumai	Susierzinimas, hiperaktyvumas	1	2
	Mokymo(si) motyvacijos stoka	1	1
	Neturi elgesio sutrikimų	3	3

Išryškėjo mokinių, turinčių sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, *tarties ypatumai*. Logopedų ir specialiųjų pedagogų nuomone, šių ugdytinių kalba pasižymi *netaisyklingu garsų tarimu*:

Per pirmuosius metus pavyksta ištaisyti tarties trūkumus. Visgi kai kuriems vaikams šias problemas įveikti prireikia laiko (4-log). <...> Taisėm tarimą pirmiausia, foneminė klasusa. Tai 1 klasėj su tais garsiukais susitvarkėm lyg <...> (2-log). Tarties sutrikimai nėra labai žymūs, yra tarpdantinis garso s tarimas ir jis neištaria sudėtingų žodžių (3-log). <...> Yra vaikų, kurie netaisyklingai taria daugelį garsų (1-spec). <...> Jam kolkas tarties sutrikimai labai ryškūs. Kai kurių garsų tarimas, r ypač, likęs neaiškus (2-spec).

Tyrimo dalyvių apklausos analizė atskleidė, kad mokiniai *painioja kalbos garsus*:

<...> Netaisyklingai ištaria ilguosius / trumpuosius balsius (3-spec). <...> Mažesni, pradinukai painioja įvairius garsus (1-spec). <...> Neišgirsta garso, painioja garsus (3-spec). <...> Tas berniukas painioja skardžius, duslius priebalsius, ne visada taisyklingai ištaria dvibalsius (4-spec). E-ė tarmeį tas būdinga, jeigu e-ė, tai jie ir s, š neskiria, trumpi, ilgi irgi būdinga <...>. Kai aš mokiausi, labai daug dėmesio p-b, k-g, t-d skyrimui, dabar labai reti atvejai, kai vaikai šitų garsų neskiria (1-log).

Garsų painiojimo problemą dažniau įvardijo specialieji pedagogai, nors šis tarties požymis labai svarbus logopedų darbe. Ambrukaitis (2005) teigia, kad svarbiausias komponentas rašymo procese yra taisyklinga tartis. Jeigu mokinio tartis yra netaisyklinga, atsiranda sunkumų mokantis rašyti. Tartis glaudžiai susijusi su fonemine klausa, todėl mokinys, kuris turi tarties sutrikimų, painioja garsus.

Tyrimo duomenys atskleidė mokinių, turinčių kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų, **kalbos ypatumus**. Išryškėjo *žodyno trūkumai*. Logopedai teigia, kad ugdytinių žodynas yra siauras:

Dėl to kalbos neišsivystymo ne tik, kad žodyną plėsti <...> (1-log). <...> Žodynas siauras (2-log). <...> Žodynas siauras, buitinis, jisai gali išvardinti tokius elementarius daiktus, tačiau įvairesnių daiktavardžių, veiksmažodžių nepasakys (3-log). Be to, dažnai šios grupės, kurią paminėjote, mokiniai negali reikšti savo minčių dėl skurdaus, siauro, buitško žodyno (4-log). Šių vaikų žodynas skurdus. Manau todėl, kad jie visiškai nebeskaito knygų. Daugelio interesų centras kompiuteris ir žaidimai jame (4-log). <...> Sakiniai, pasakojimas neturi vaizdumo (4-spec). Logopedai šį bruožą pastebi dažniau nei specialieji pedagogai.

Gramatinio taisyklingumo trūkumai – dar vienas mokinių, turinčių kalbos, skaitymo, rašymo sutrikimų, kalbos požymis. Specialistai teigia:

<...> Gramatinė kalbos sandara netaisyklinga (2-log). <...> nederina linksnių, nederina galūnių, nederina skaičių, giminių ir t. t. (3-log). Jo kūryboje matai ir gramatinės klaidas, linksnių nederinimai ir skaičių, giminių (1-spec). Išryškėja supanašėjimai priebalsių, netaiko tų taisyklių, nors kai daro pratimus, puikiai žino, pritaiko ir atsimena, bet kai reikia rašyti tekstą, kurti savo tekstą, tada taisyklės dažniausiai visai užmiršamos (2-spec).

Didžioji dauguma logopedų dažnai nurodė, kad mokinių kalba pasižymi siauru žodynu bei kalbos gramatinio taisyklingumo trūkumais. Specialieji pedagogai šių ypatumų neakcentavo.

Tyrimo metu išsiaiškinta, kad dažnai mokiniai, kurie turi sakytinės ir rašomosios kalbos sutrikimų, pasižymi *neišplėtota rišliąja kalba*:

<...> Jie per mažai bendrauja kalba. Tas jų bendravimas tarpusavyje su vaikais: aj, aj, aj... (2-log). <...> Iš savo asmeninės patirties jis gali kažką papasakoti, bet sudaryti pasakojimą pagal paveikslėlį retai. Ir aišku, besikartojantys žodžiai, sakiniai nerišlūs, trumpi <...> (3-log). <...> Beveik visiem tiem vaikam sudėtinga sklandžiai, nuosekliai papasakoti, ką skaitė, ką girdėjo, ar savo kokius nors išpūdžius. Dažnai apsiriboja keliais trumpais sakiniukais (2-spec). Pasakoja tik trumpais sakiniiais, o kartais tik pavieniais žodžiais (4-spec).

Tyrimo duomenys patvirtina, kad mokinių, turinčių sakytinės ir rašomosios kalbos sutrikimų, tartis pasižymi netaisyklingu garsų tarimu, jų painiojimu. Logopedai ir specialieji pedagogai vienodai dažnai nurodo netaisyklingo garsų tarimo problemą. Garsų painiojimą dažniausiai išskiria specialieji pedagogai. Šių mokinių kalbai būdingas siauras žodynas, gramatinio taisyklingumo trūkumai, neišplėtota rišlioji kalba. Tyrimo dalyviai vienodai dažnai akcentuoja rišliosios kalbos trūkumus. Logopedai pabrėžia gramatinio taisyklingumo trūkumus ir nurodo būdingą siaurą žodyną. Maža dalis specialiųjų pedagogų išskiria šiuos požymius.

Tyrimo rezultatai leido išskirti **mokymosi skaityti ir rašyti sunkumus**, kuriuos mokiniai patiria ugdymo(si) procese. Vienas jų – *mechaninis skaitymas, teksto suvokimo sunkumai*:

Skaito mechaniškai, skaito gerai <...> (1-log). <...> Jis tik 3 klasės pradžioje pradėjo jungti raides į skiemenį, skiemenį į žodį ir šį darbą atlieka su dviskiemeniais žodžiais, ilgesnius žodžius bando skaityti, bet dažniausiai tai spėja (3-log). <...> bet yra vaikų, kurie pakankamai skaito neblogai, bet jie skaito be intonacijos, mechaniškai ir nesuvokia, ką perskaito (1-spec). Nepilnai suvokia tekstą (tiek savo skaitytą, tiek girdėtą tekstą) (3-spec). Skurdus žodynas trukdo suvokti, ką perskaitė (4-log).

Mokiniai, turintys kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų, susiduria su *gramatinių taisyklių taikymo sunkumais*:

<...> skaitydamas nekreipia dėmesio į galūnes ir kai tekstas daug sudėtingesnis, jis nesupranta kas ir kam davė, kas ką padarė (1-log). <...> Šalia atsiranda žodžio nederinimo klaidos, negebėjimas sudaryti sakinio, žodžių galūnių klaidos, taisyklių netaikymas (1-log). Parašo gerai, jeigu tekstas yra diktuojamas. Jeigu jam reikia rašyti pačiam, sukurti kažką, tai iškart atsiranda ir klaidos (1-spec). <...> Nosinės kabinamos bet kur, žino, kad reikia kažkur dėt, tai ir deda (2-spec).

Specialistai teigia, kad mokiniai, skaitydami ir rašydami, *iškraipo žodžių struktūrą*, juos praleidžia:

<...> Skiemenukus, raides deda, bet sukeičia vietom, painioja (2-log). <...> Yra vaikų, kurie skaito su klaidomis, praleidžia raides, jas keičia vietomis, žodžius, pameta eilutę (1-spec). <...> Sukeičia skiemenis vietomis, spėja galūnes, praleidžia raides (3-spec). <...> kartais neįmanoma žodžio perskaityt, pats neperskaito, ką parašė (2-spec).

Viena didžiausių problemų, su kuria susiduria mokiniai, turintys sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, yra *negebėjimas savarankiškai kurti rašytinio teksto*. Jeigu dalis mokinių geba kurti tekstą, tai jis yra mažos apimties, neatitinka amžiaus tarpsniui būdingų reikalavimų. Logopedai ir specialieji pedagogai teigia:

<...> Savarankiškai jie nekuria nei sakinio, nei rašytinio rišlaus teksto (4-spec). Ji sukurs tekstuką iš kelių sakinių, aišku, to rišlumo nelabai daug (2-log). Rašydami taip pat patiria daug sunkumų (4-log). Nurašymas yra geresnėj situacijoje, geba labiau, bet savarankiškai rašyti... Vienas geba parašyti, kitas nededa skyrybos ženklų sakinio gale, priklausomai nuo vaiko (1-spec). Rašinėlis, jeigu reikia mintis savo išdėstyti, tai būna kokie 5-6 sakiniai (3-spec).

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos apraše (2011) pateiktus rašomosios kalbos sutrikimų apibūdinimus iliustruoja tyrimo rezultatai. Mokiniam būdingi žodžių skaitymo sunkumai, sklاندaus skaitymo sunkumai, teksto supratimo sunkumai, žodžio struktūros iškreipimas, rašybos taisyklių netaikymas, sunkumai perteikti mintį raštu, neišskaitomas arba sunkiai įskaitomas raštas.

Lėtas darbo tempas taip pat trikdo mokinių sėkmingo skaitymo ir rašymo mokymo(si) procesą: *Skaito labai lėtai <...> (4-log). Tų vaikų labai lėtas darbo tempas (3-spec). Labai lėtas skaitymo tempas <...> (3-spec).*

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad mokiniai, turintys sakininės ir rašomosios kalbos

sutrikimų, *patiria sunkumus, nesėkmes per įvairių dalykų pamokas*: lietuvių kalbos, matematikos, pasaulio pažinimo ir kt. Taip nutinka dėl *girdimojo ir kalbos suvokimo sutrikimo*:

<...> Kai matematikos pamokose daugiau tekstinių uždavinių, jie nepakankamai gerai supranta, kad savarankiškai atliktų. Pasaulio pažinimo pamokose, kai tekstai pakankamai ilgi, jie jų nesupranta <...> (1-log). <...> Juk per visas pamokas reikia skaityti ir rašyti. Taip pat jiems sunku suvokti, ką perskaitė (4-spec). Šios problemos susiję su girdimuoju suvokimu (2-spec). <...> Skaito pakankamai greitai, be klaidų, bet skaitymas mechaninis, be intonacijos, paklausus, neranda informacijos, neatsako (1-spec).

Specialistai išskiria, kad mokiniai, turintys sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, patiria sunkumų per įvairių mokomųjų dalykų pamokas, tačiau specialieji pedagogai tai akcentuoja dažniau.

Tyrimo dalyvių atsakymų rezultatai parodė, kad mokiniai, turintys sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, patiria sunkumus mokydami skaityti ir rašyti. Dėl girdimojo ir kalbos suvokimo sutrikimo, mokiniams sunku mokytis per įvairių dalykų pamokas. Mokiniai skaito mechaniškai, netaiko gramatinių taisyklių, rašydami iškraipo ir praleidžia žodžius, rašytinis tekstas mažos apimties. Jų darbo tempas lėtas. Specialistų atsakymai pasiskirstę tolygiai. Logopedai dažniau teigia, kad mokiniai skaito mechaniškai, rašo mažos apimties tekstus. Specialieji pedagogai dažniau nurodo žodžių rašymo iškreipimus, praleidimus. Abiejų grupių specialistai išskiria gramatinių taisyklių taikymo trūkumus.

Tyrimo duomenų analizė parodė, kad dalis mokinių, turinčių sakininės ir rašytinės kalbos sutrikimų, turi tam tikrą *emocijų ir elgesio ypatumų*. Specialistai atskleidė, kad pastebi mokinių susierzinimo, hiperaktyvumo požymius:

<...> Emocinė branda nepakankama (1-log). <...> Vaikas yra hiperaktyvus, nenusėdi vietoje, pradžioje kol įsivedėm taisykles, vaikščiodavo po klasę ir dabar to pasitaiko. Aš linkusi manyti, kad mažiau negu pusė tokių vaikų turi elgesio problemų (3-log). <...> Amžinai nepasitenkinimas ir jeigu kas nors jo nesupranta, jis susinervina ir nieko nebedaro (2-spec).

Šie mokiniai turi mažą *mokymosi motyvaciją*:

<...> Jiems nuolat nesiseka, tai pirmiausia, krenta mokymosi motyvacija. Juos sunku sudominti (3-log). Motyvacija, nes jie dažnai patiria nesėkmes, užduotys yra sunkiai įveikiamos, verčia nuleisti rankas (1-spec).

Handler ir Fierson (2010) patvirtina, kad mokiniai, turintys sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, kartais pasižymi tam tikrais emocijų ir elgesio ypatumais. Šiems mokiniams skaitymo procesas yra nemalonus, daug pastangų reikalaujantis darbas. Jeigu šie įgūdžiai vystosi lėtai ir mokinys greitai nepasiekia rezultato, sumažėja jo mokymosi motyvacija, atsiranda priešiškus.

Dažniausiai elgesio problemas lemia kiti mokinio turimi sutrikimai. Elgesio ypatumais pasižymi nedidelė dalis mokinių, turinčių sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų:

Šie vaikai nepasižymi elgesio ypatumais, jie kaip ir visi kiti (4-log). Elgesio ypatumų mergaitė neturi, tik tingėjimo yra (2-log). Vos du vaikai turi elgesio problemų, bet nemanyčiau, kad tai lemia kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimus (4-spec). Šie vaikai elgesio ypatumais nepasižymi. Ramūs, geri vaikai (3-spec). Elgesys priklauso nuo vaiko turimo sutrikimo, emocijų ir elgesio sutrikimo, aš nepastebėčiau, kad vaikas, kuris turi skaitymo, rašymo, kalbos sutrikimų, turi elgesio bėdų (1-spec).

Pusė tyrime dalyvavusių specialistų teigia, kad mokiniai, turintys sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, nepasižymi elgesio sutrikimais. Kita dalis teigia, kad kartais pastebimi mokinių susierzinimai, hiperaktyvumas, mokymo(si) motyvacijos stoka. Logopedai ir specialieji pedagogai nesieja sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų su emocijų ir elgesio sutrikimais.

Rašomosios ir sakininės kalbos sutrikimų sąsajos. Tyrime buvo siekta atskleisti priežastis, kodėl daugelis mokinių, turinčių kalbos sutrikimų, turi skaitymo ar rašymo mokymosi sunkumų, kokios yra sakininės ir rašytinės kalbos sąsajos. Logopedų ir specialiųjų pedagogų atsakymai leido išskirti kalbos sutrikimus, kurie lemia skaitymo, rašymo sunkumus (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Skaitymo ir rašymo sutrikimų sąsajos

Kategorija	Subkategorija	Teiginių sk.	
		Spec.p.	Log.
Mokymo(si) skaityti, rašyti sunkumus lemiantys kalbos sutrikimai	Kalbos neišsivystymas	8	12
	Fonologinis sutrikimas	2	3

Logopedai ir specialieji pedagogai nurodo, jog mokiniams dažniausiai nesiseka skaityti ir rašyti *dėl kalbos neišsivystymo*. Logopedai teigia:

Tie, kurie turi skaitymo/rašymo sutrikimų, aišku, kad jie turi kalbos sutrikimų (1-log). <...> Tai, kuris vaikas vaikystėje turėjo kalbos sutrikimą, visada reikia laukti, kad su skaitymu, rašymu kils problemų (2-log). 3-4- tokui prie kalbos dalykų skaitymas, rašymas prisideda (2-log). Mano manymu, skaitymo ir rašymo sutrikimai yra neatsiejami nuo kalbos sutrikimų, jų atsiradimo priežastys panašios (4-log).

Specialieji pedagogai išskiria panašius bruožus:

Jeigu jo žodynas siauras, turi tarties sutrikimų, negalės raštu išdėstyti savo minčių rišliai, parašyti, perskaityti, surasti informacijos (1-spec). <...> Pastebima, kad tiems vaikams, kurie turi tokių kalbos sutrikimų, sunku skaityti (2-spec). Jeigu vaikas turi su kalba, tai ir su rašymu bus blogai (3-spec). Tačiau iš tikrųjų, yra daugiau mokinių, kurių diagnozėje nėra įvardinta skaitymo, rašymo sutrikimai, tačiau šitie sutrikimai įeina į tą diagnozę (1-spec).

Specialistų nuomonės panašios, tačiau logopedai dažniau akcentuoja kalbos neišsivystymo reikšmę skaitymo, rašymo mokymuisi nei specialieji pedagogai. Logopedai ir specialieji pedagogai patvirtina Handler, Fierson (2010), Makauskienės (2012), Pukinskaitės (2006)

teiginius, kurių teigimu, sakininės kalbos sutrikimai neatsiejami nuo sunkumų, kylančių skaitymo ir rašymo mokymo(si) procese. Mokiniai, kurie turi kalbos sutrikimų dažniausiai turės skaitymo, kurie lemia rašymo sutrikimus.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad sėkmingam mokinių skaitymo ir rašymo įgūdžių tobulinimui(si) trukdo *fonologinis sutrikimas*:

Viena svarbiausių – girdimojo suvokimo nepakankamumas (4-log). Nes dabar vien tie fonologiniai sutrikimai, kad jie sukeltų didelius skaitymo, rašymo sutrikimus, taip rečiau būna (1-log). Gal net šios problemos vaikų, susiję ne kiek su regimuoju, kiek su girdimuoju suvokimu. Gal tų netgi daugiau. (2-spec). <...> Mokiniai, kurie turi fonologinių kalbos sutrikimų, susidurs su teksto suvokimo problemomis (4-spec).

Specialistų nuomonės patvirtina Shterevos (2014) atlikto tyrimo rezultatai, kurie parodė, kad mokiniai, neturintys pakankamų fonologinio suvokimo įgūdžių, dažniau susiduria su skaitymo mokymosi sunkumais.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimai yra susiję. Skaitymo ir rašymo sutrikimų priežastys – kalbos neišsivystymas bei fonologinis sutrikimas. Didžioji dauguma tyrimo dalyvių nurodo, kad mokymo(si) skaityti ir rašyti sunkumus lemia kalbos neišsivystymas. Nedidelė dalis specialistų atskleidžia fonologinio sutrikimo daromą įtaką skaitymo ir rašymo procesui. Visgi reikšmingų skirtumų tarp logopedų ir specialiųjų pedagogų nuomonių nėra.

Siekiant atskleisti mokinių rašomosios ir sakininės kalbos sutrikimų sąsajas, tyrime atlikta *dokumentų analizė*. Tyrimo metu specialistų paprašyta supažindinti su švietimo pagalbos gavėjų sąrašais. Buvo atlikta ugdytinių sąrašų (dokumentų) analizė. Išskiriama, kiek mokinių, turinčių kalbos ir skaitymo/rašymo sutrikimų arba mokinių, turinčių tik skaitymo/rašymo sutrikimų ugdo logopedas ir specialusis pedagogas; kokie kalbos sutrikimai yra greta skaitymo/rašymo sutrikimų; kokių dar mokymosi sunkumų, sutrikimų turi mokiniai, turintys kalbos ir skaitymo/rašymo sutrikimų; pagal kokias ugdymo programas yra mokomi šie mokiniai; kokios dažniausiai pateikiamos ugdymo(si) rekomendacijos.

Pirmojoje ugdymo įstaigoje logopedas ir specialusis pedagogas ugdo 16 mokinių, kurie turi kalbos ir skaitymo/rašymo sutrikimų. Du mokiniai turi tik skaitymo ir rašymo sutrikimų. Antrojoje ugdymo įstaigoje 4 mokiniai turi kalbos ir skaitymo/rašymo sutrikimų, o 7 tik skaitymo/rašymo. Trečiojoje – 13 mokinių turi skaitymo/rašymo, o 2 mokiniai ir kalbos sutrikimų. Ketvirtojoje ugdymo įstaigoje specialistai ugdo 2 mokinius, turinčius specifinių mokymosi sutrikimų, ir 2 mokinius, turinčius kalbos/kalbėjimo ir specifinių mokymosi sutrikimų. Mokiniai, kurie turi tik skaitymo ir rašymo sutrikimų taip pat lanko logopedines pratybas.

Remiantis Pedagoginės-psichologinės tarnybos išvadomis, pateiktomis sąrašuose, galima teigti, kad dažniausiai mokiniai, turintys skaitymo ir (ar) rašymo sutrikimų, turi fonologinį kalbos sutrikimą arba nežymų kalbos neišsivystymą (žr. 6 lentelė).

6 lentelė

Mokinių, turinčių skaitymo/rašymo sutrikimų ir kalbos sutrikimų sąsajos

Ugdymo įstaigos nr.	Mokiniai, turintys kalbos ir skaitymo/rašymo sutrikimų	Mokiniai, turintys skaitymo/rašymo sutrikimų	Mokiniai, turintys fonologinį kalbos sutrikimą	Mokiniai, turintys nežymų kalbos neišsivystymą.
1	14	2	10	4
2	4	7	-	4
3	2	13	-	2
4	2	4	-	2

Dokumentų analizė patvirtino tyrimo rezultatus, kurio metu išryškėjo ryšys tarp sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų. Specialistų teigimu, skaitymo ir rašymo sutrikimus dažniau lemia kalbos neišsivystymas. Dokumentuose pateikti duomenys patvirtina, kad mokiniams, turintiems sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, dažniausiai nustatomas nežymus kalbos neišsivystymas. Paaikškėjo, kokių dar mokymosi sutrikimų turi mokiniai, turintys sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų (žr. 7 lentelė).

7 lentelė

Kalbos ir skaitymo/rašymo sutrikimų sąsajos su kitais mokymosi sutrikimais, sunkumais

Mokymosi sutrikimų, sunkumų pavadinimai	Mokinių skaičius
Dėmesio sutrikimai	9
Emocijų sutrikimai	7
Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos	3
Mokymosi sunkumai dėl sveikatos problemų	1
Negalia dėl lėtinių neurologinių sutrikimų	1

Dauguma mokinių susiduria su dėmesio sukaupimo ir išlaikymo bei emocinėmis problemomis, kurios trikdo ugdymo(si) procesą. Dėmesio išlaikymo sunkumai ir emocijų ypatumai atskleisti tyrimo metu. Nedidelė dalis patiria mokymosi sunkumus dėl sulėtėjusios raidos, dėl sveikatos problemų, turi negalią dėl lėtinių neurologinių sutrikimų.

Mokiniams, kurie turi ir kalbos ir skaitymo/rašymo sutrikimų, Pedagoginės-psichologinės tarnybos specialistų komanda rekomenduoja dviejų tipų ugdymo programas: bendrąsias ir pritaikytas (žr. 8 lentelė).

8 lentelė

Mokinių, turinčių kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų, ugdymo programos

Ugdymo programos	Rekomendacijų skaičius
Bendrosios ugdymo programos	4
Pritaikytos ugdymo programos	18

Dokumentuose išryškėja, kad dažniausiai siūloma pritaikyti kalbų srities, matematikos ir pasaulio pažinimo bendrąsias programas, akivaizdu, kad tai yra svarbu, nes interviu metu specialistai atskleidė, kad mokiniai, turintys sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, patiria mokymosi sunkumus per įvairių dalykų pamokas.

Pedagoginės-psichologinės tarnybos specialistai teikia rekomendacijas dėl ugdymo proceso organizavimo. Truputį mažiau nei ketvirtadaliui mokinių jie siūlo pamokose taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus. Taip pat teikiama siūlymai mokinių, turinčių sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, ugdyti specialiojoje mokykloje (specialioje klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams. Tai patvirtina individualizuotos pagalbos poreikį.

Švietimo pagalbos gavėjų sąrašų apžvalgos rezultatai patvirtina tyrimo rezultatus. Dokumentuose nurodyta, kad mokiniai, kurie turi skaitymo, rašymo sutrikimų, taip pat turi nežymų kalbos neišsivystymą arba fonologinį kalbos sutrikimą. Tyrimo metu išryškėjo, kad dalis mokinių, kurie turi sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų pasižymi tam tikrais emocijų, elgesio ypatumais. Dokumentuose matyti, kad dalis mokinių turi dėmesio ir emocijų sutrikimų. Dažniausiai mokiniams, turintiems kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų, rekomenduojama pritaikyti bendrąsias ugdymo programas, o tyrimo rezultatai parodė, kad mokiniams reikia individualizuotos pagalbos.

Apibendrinant logopedų ir specialiųjų pedagogų teiginius, galima teigti, kad skaitymo ir rašymo sutrikimai yra susiję su kalbos sutrikimais (kalbos neišsivystymu, fonologiniu sutrikimu). Paaiškėjo, jog mokinių, turinčių sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, kalba pasižymi neryškiais tarties trūkumais, siauru žodynu, gramatinio taisyklingumo trūkumais, neišplėtotą rišliąją kalba. Šie mokiniai patiria sunkumų per įvairių dalykų pamokas dėl girdimojo ir kalbos suvokimo sutrikimo. Dauguma mokinių emocijų ir elgesio ypatumais nepasižymi, tačiau kartais būdingi susierzinimai, motyvacijos stoka.

2.4. Mokinių, turinčių sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, ugdymo(si) strategijos ir priemonės

Tyrimo duomenų analizė atskleidė mokinių **individualizuotos pagalbos poreikį**, ugdymo strategijas, taikomas ugdymo procese. Apibendrinti duomenys pateikiami 9 lentelėje.

9 lentelė

**Mokinių, turinčių sakytinės ir rašomosios kalbos sutrikimų,
ugdymo(si) strategijos**

Kategorija	Subkategorija	Teiginių sk.	
		Spec.p.	Log.
Individualizuota pagalba	Individuali pagalba	4	5
	Pritaikyta mokomoji medžiaga	3	3
	Rėmimasis stipriosiomis pusėmis	3	3
Mokinių, turinčių kalbos sutrikimų, ugdymo strategijos	Ankstyvoji logopedo pagalba	1	3
	Kalbos sistemos ugdymas	4	4
	Kalbos turinio ir užduočių supaprastinimas	4	1
	Vaizdinių priemonių ir IKT taikymas	3	4
	Atsižvelgimas į mokinio interesus, sudominimas, mokymo(si) motyvacijos palaikymas	2	4
Mokinių, turinčių skaitymo ir rašymo sutrikimų, ugdymo strategijos	Ankstyvoji pagalba	0	1
	Specialiosios pamokos / pratybos	0	2
	Nuoseklus mokymas: nuo mažesnių kalbos vienetų iki didesnių	5	3
	Foneminės klausos ir garsinės analizės –sintezės gebėjimų ugdymas	1	3
	Sąmoningo skaitymo ugdymas	5	1

Tyrimo duomenų analizė parodė, kad mokiniams, turintiems sakytinės ir rašomosios kalbos sutrikimų, svarbu gauti individualizuotą pagalbą. Tai reiškia, kad kartais mokiniams prireikia *individualios pagalbos* atliekant įvairias užduotis:

Geriausia būtų individualus priėjimas prie kiekvieno, bet dažnai nėra tokios galimybės (3-log). <...> kuo daugiau individualios (4-log). Specialusis pedagogas, kiekvieną pamoką teikia individualią pagalbą (1-spec). Tai efektyvi individuali pagalba ir informacijos dėliojimas dalimis (1-spec).

Priežastis, kodėl mokiniams nesiseka mokytis – *netinkamai parinkta mokomoji medžiaga*.

Svarbu, kad ji būtų pritaikyta atsižvelgiant į mokinio poreikius:

Ne visada jiems parenkama tinkama mokomoji medžiaga, kas sudaro ypatingų sunkumų (3-log). Jam, reikia dažnai keisti veiklą, nes rašyti sunku, tai to ilgai daryti negali (3-log). Juos užduotis turi sudominti, ji jiems turi patikti, atitikti jų gebėjimus (1-spec). Bet aišku kiekvienas vaikas turi kažką savo, negali visų pagal vieną modelį ugdyti (2-spec). <...> prisitaikyti prie jų tempo, keisti veiklas, kad nebūtų nuobodžios (1-spec).

Logopedai ir specialieji pedagogai teigia, kad būtina remtis mokinių *stipriosiomis pusėmis*:

Jis remiasi regimuoju suvokimu, tai jam daugiau paveikslėlių (3-log). <...> Vieniems aiškiau, kai girdi mano aiškinimą, kitiems, kai mato paveikslėlį, vaizdą ar pan. (4-log). Reikia dirbti atsižvelgiant į to mokinio tempą, gebėjimus, stipriąsias puses. Galbūt vienam reikia daugiau vaizdinės informacijos, kitam... Pagal kiekvieną individualiai (1-spec).

Galkienė (2005) patvirtina, jog ugdant mokinius, kurie patiria sunkumų mokydami skaityti ir rašyti, svarbu, kad jie suprastų užduotis (tai reikia aptarti prieš pradėdant darbą); kiekvienas gautų tokias užduotis, jog galėtų patirti sėkmę; mokomoji medžiaga būtų parinkta atsižvelgiant į kiekvieno mokinio asmenybę, individualias savybes. Tyrimo metu išryškėjo panašūs aspektai. Atskleistas individualios pagalbos, mokomosios medžiagos pritaikymo ir rėmimosi stipriosiomis pusėmis poreikiai. Specialistai įvardija tuos pačius individualizuotos pagalbos ypatumus.

Mokinių, turinčių kalbos sutrikimų, ugdymo strategijos. Tyrimo rezultatai atskleidė, kokias logopedai ir specialieji pedagogai taiko strategijas mokinių, turinčių sakininės kalbos sutrikimų, ugdymui. Specialistai akcentavo *ankstyvosios logopedo pagalbos naudą*:

Kaip ir sakiau, kuo anksčiau turbūt pradėti. Labai gerai, kad darželiai turi logopedus (2-log). Per pirmuosius du metus mokykloje galima pasiekti puikių rezultatų (4-log).

Šių mokinių ugdymas orientuotas į visos *kalbos sistemos ugdymą*:

Be galo svarbu ugdyti viską kartu: tartį, kalbos gramatinę sandarą, skaitymo, rašymo gebėjimus (4-spec). <...> Ugdymas apima daug komponentų, ir artikuliaciją, ir girdimąjį suvokimą, ir skaitymą, rašymą, rišliąją kalbą (4-log). Aš turiu savo programas, jos yra orientuotos į: sudaryti žodžių junginius, mokyti derinti žodžius žodžių junginyje. Sakinyje žodžių derinimas, pasakojimo, teksto kūrimas (1-log).

Tyrimo duomenys parodė, kad ugdant mokinius, turinčius kalbos sutrikimų, svarbu *supaprastinti kalbos turinį ir pateikiamas užduotis*:

<...> Supaprastinti kalbą, nes gali nesuprasti ilgų instrukcijų, kitam dar kartą pakartoti, trečiam dar kažką asmeniškai (3-log). Dažnai tiems vaikams sunku suprasti žodinę informaciją, tai stengiesi, kad žodinė informacija būtų kuo paprastesnė, suskirstyta dalimis (1-spec). Duodu užduotėles, kuo trumpesnes, kad kartu galėtume skaityti, suprasti sakinį (2-spec).

Specialieji pedagogai didelį dėmesį skiria kalbos turinio ir užduočių supaprastinimui. Tik nedidelė dalis logopedų įvardijo tai, kaip svarbią mokinių, turinčių kalbos sutrikimų, ugdymo strategiją.

Mokiniai, turintys kalbos sutrikimų, geriau priima vaizdu pateikiamą informaciją. Specialistai akcentuoja *vaizdinių priemonių ir IKT taikymą* ugdymo procese:

<...> Kadangi su fonemine klausia nelabai susitvarko, jiems geriau matyti paveikslėlį. Visokių IT žaidimų, per vaizdinį žymiai lengviau išmokyti (2-log). Atlikti užduotis kompiuteryje. Jos juos labai sudomina, motyvuoja, tik gaila, kad ne visada tam turim galimybę (4-log). Prie kompiuterio užduotys jiems įdomiau, greičiau, rezultatas čia pat (3-log). Aišku, labai patinka prie kompiuterio, tai turiu įvairių programėlių (2-spec).

Atsižvelgimas į mokinio interesus, sudominimas, mokymo(si) motyvacijos palaikymas – sėkmingo mokymo(si) pagrindas:

Padėti galima, parinkus tinkamą mokomąją medžiagą, kas jiems įdomu; surasti dominančią temą, kuria jie tikrai turi ką pasakyti (3-log). Mano nuomone, ypač vertingas šiem vaikam darbas grupėse. Tai skatina vaiko pasitikėjimą savimi, ruošia jį ateičiai. Pristatymai duoda daug naudos, kai reikia suformuluoti mintis ir perteikti jas taisyklingais sakiniais (4-log). <...> Jiems labai patinka žaidybinio pobūdžio uždaviniai (2-spec).

Tyrimo rezultatai turi sąsają su Bendrosiomis pradinio ir pagrindinio ugdymo programomis (2008). Jose rekomenduojama planuojant ugdymo procesą atsižvelgti į mokinių individualias galimybes ir poreikius, supaprastinti kalbinę medžiagą taip, kad ją būtų galima sieti su kasdienėmis situacijomis, diferencijuoti ir individualizuoti užduotis. Danieliūtės (2013, 2014), Ališausko (2014) atliktų tyrimų rezultatai sutampa su šio tyrimo duomenų analizės rezultatais, kad logopedai naudoja demonstravimo programas ir mokomuosius žaidimus, kuomet mokiniai turi sakininės kalbos sutrikimų.

Mokinių, turinčių sakininės kalbos sutrikimų, ugdyme svarbi ankstyvoji logopedo pagalba, visos kalbos sistemos ugdymas, kalbos turinio pritaikymas, vaizdinių priemonių ir IKT taikymas, mokymo(si) motyvacijos palaikymas. Specialieji pedagogai akcentuoja kalbos turinio ir užduočių supaprastinimo svarbą; logopedai – ankstyvosios pagalbos reikšmę tolesniam ugdymo procesui, sudominimo ir motyvacijos palaikymo poreikį.

Mokinių, turinčių rašomosios kalbos sutrikimų, ugdymo strategijos. Tyrimo rezultatuose išryškėjo mokinių, turinčių rašomosios kalbos sutrikimų, ugdymo strategijos. Nedidelė dalis logopedų nurodė ankstyvosios pagalbos reikšmę:

Kai išryškėja problemos, pavyzdžiui, 1-2 klasėje. Jeigu su jais jau pradėčiau dirbti, tai tikrai gautų jie daugiau pagalbos, daugiau naudos, nelaukiant 2 klasės. 4 klasė visiškai nebeefektyvi (1-log).

Specialiosios pamokos ar pratybos padeda įveikti skaitymo ir rašymo sutrikimus:

<...> Specialiosios pratybos yra efektyvios (1-log). Kadangi aš dar dirbu gimnazijoje specialiaja pedagoge, manau, kad vaikai, kurie yra lankę logopedines pratybas, žymiai struktūruočiau, aiškiau reiškia savo mintis tiek žodžiu, tiek raštu, nors gramatinės klaidos ir išlieka. Kol jie lankosi pas logopedą, išmoksta sistemos kaip dėlioti sakinių ir tai įsitvirtina (4-log).

Specialieji pedagogai neįvardijo ankstyvosios pagalbos ir specialiųjų pamokų svarbos ugdymo procese. Maža dalis logopedų išskyrė šias strategijas, jų svarbą.

Specialistai nurodo, kad mokinių, turinčių skaitymo ir rašymo sutrikimų, mokymas yra nuoseklus, nuo mažesnių kalbos vienetų iki didesnių:

<...> Duodu sudaryti trumpus žodelius iš pabirusių raidžių, tada sudaryti žodį iš skiemenu, aišku dar vėliau sudaryti paprastą sakinuką (1-log). <...> Pradedam nuo smulkių elementų garsų/raidžių, paskui pereinam prie skiemenu, žodžių, sakinių, rišlios kalbos ugdymo (4-log). Pradedam nuo paveikslėlių ar nuo

vieno paveikslu, ar nuo paveikslėlių serijos, paskui jau kuriam savo pastraipą (2-spec). <...> Pradedam nuo raidžių jungimo į skiemenis, po to skiemenų į žodžius ir galų gale tekstas (4-spec).

Foneminės klausos ir garsinės analizės–sintezės gebėjimų ugdymas neatsiejama mokymo proceso dalis:

Rašymui, jeigu vaikas visiškai nerašo, per foneminės klausos lavinimą ir garsinės analizės procesų atstatymą (1-log). Garsinė analizė, kad išmokytų išlaikyti žodžio struktūrą. Rašymo mokymą pradedu nuo foneminės klausos ir garsinės analizės, to nėra dar pas juos (2-log).

Specialieji pedagogai garsinės analizės ir sintezės, foneminės klausos ugdymo strategiją įvardijo vieną kartą. Tikėtina taip nutiko todėl, kad jų minimas nuoseklus mokymas (nuo mažesnių kalbos vienetų iki didesnių) yra glaudžiai susijęs su garsinės analizės ir sintezės įgūdžių ugdymu.

Mokslinėje literatūroje akcentuojamas lingvistinių ir psichologinių skaitymo metodų taikymas, esant rašomosios kalbos sutrikimams. Tyrimo rezultatai parodė, kad šiuos metodus specialistai taiko praktikoje.

Sąmoningo skaitymo ugdymo strategiją dažniau mini specialieji pedagogai, tačiau ji svarbi ir logopedams:

<...> Labai svarbu, kad jie nuo pradinių klasių suprastu, jog reikia galvoti apie tai, ką skaitai (2-spec). Mokomės teksto suvokimo. Skaitome dalimis ir aptariame (3-spec). <...> Pamėginti įrašyti praleistas raides, tekstelyje rasti nurodytą žodį suderintą (ne kiemas, o kieme), atsakyti į klausimus pagal perskaitytą tekstą – skaitymo sąmoningumui (1-log).

Sąmoningo skaitymo ugdymo strategiją nurodė dauguma specialiųjų pedagogų. Nedidelė dalis logopedų taiko šią strategiją.

Tyrimo duomenys sutampa su teorinėmis žiniomis. Ambrukaitis (2006) akcentavo lingvistinį skaitymo mokymo metodą, kai mokoma tokiu nuoseklumu: garsas-raidė-skiemuožodis. Autorius teigė, kad mokyti skaityti galima pasitelkus garsinės analizės ir sintezės procesus. Giedrienė (2011) nurodė, kad mokiniams sunku skaityti dėl girdimojo suvokimo trūkumų. Pukinskaitė (2006) skaitymo sutrikimų priežastimi įvardija fonologinių gebėjimų nepakankamumą.

Mokinių, turinčių rašomosios kalbos sutrikimų, ugdyme, anot specialistų, svarbiausias nuoseklus mokymas. Specialieji pedagogai atskleidžia sąmoningo skaitymo ugdymo svarbą; logopedai – foneminės klausos ir garsinės analizės-sintezės gebėjimų ugdymo būtinybę. Nedidelė dalis specialistų (logopedai) nurodo specialiųjų pamokų/pratybų, ankstyvosios pagalbos naudą ugdymo procese.

Pastebima, kad mokslinėje literatūroje aprašomų strategijų, skirtų mokinių sakybinei ir rašytinei kalbai tobulinti ar jų sutrikimams įveikti, logopedai ir specialieji pedagogai konkrečiai

neįvardija. Jie taiko kitus ugdymo(si) būdus, kurie turi sąsają su aprašomais literatūroje. Daugelis mokslinėje literatūroje pateikiamų strategijų remiasi garsinės analizės ir sintezės įgūdžių ugdymu, atsižvelgimu į mokinių individualumą bei motyvavimu mokytis. Tai taip pat atsispindi logopedų ir specialiųjų pedagogų teiginiuose.

Priemonės, taikomos mokinių, turinčių sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, ugdyme(si). Tyrimo duomenų turinio analizė leido sudaryti priemonių, taikomų sakininės ir rašytinės kalbos ugdyme(si), sąrašą (žr. 10 lentelė). Išryškėjo penkios priemonių grupės.

10 lentelė

Mokinių, turinčių sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, ugdymo(si) priemonės

Kategorija	Subkategorija	Teiginių sk.	
		Spec.p.	Log.
Priemonės, taikomos mokinių, turinčių kalbos ir skaitymo/rašymo sutrikimų, ugdyme	Specialistų parengtų priemonių naudojimas	2	4
	Paveikslėlių, kortelių, raidynų, daiktų naudojimas	3	3
	Darbas su vadovėliais, pratybų sąsiuviniais	8	9
	IKT priemonių taikymas	3	4
	Multisensorinio metodo taikymas	3	1

Logopedai ir specialieji pedagogai savo darbe taiko įvairias priemones. Tyrimo duomenų analizė atskleidė penkias priemonių grupes, taikomų mokinių, turinčių kalbos ir skaitymo/rašymo sutrikimų, ugdyme. Pirmoji grupė - *specialistų parengtų priemonių naudojimas*:

Savo pasidarytas, visos savo (1-log). <...> Aišku, yra pačios gaminta (3-log). <...> Dabar neretai pati ruošiu pratyboms medžiagą (4-log). <...> Žinoma, pačių gamintos (1-spec). Daugiausia tai pasidarau pati kažkokių pratimų, kokių reikia (2-spec).

Antroji grupė - *paveikslėlių, kortelių, raidynų, daiktų naudojimas*:

Be galo daug paveikslėlių, pagal juos sudarinėti sakinius arba pabaigti arba paskui ir pasakojimą kurti (1-log). <...> Raidynai gerai garsinei analizei. Ar kortelės, kuriose kažkas paslėpta (2-log). <...> paveikslėlius (4-log). Labai padeda realūs daiktai. Kartais nesupratęs ką perskaitė, net po žodinio aiškinimo nesupranta, kol nepavaizduoji konkretaus daikto, situacijos (1-spec). <...> paveikslukai įvairūs (3-spec).

Trečioji grupė - *darbas su vadovėliais, pratybų sąsiuviniais*:

Ūresnėse klasėse pratybos, kadangi jos pritaikytos kalbinukam, tai jie visai gerai jas įveikia (2-log). Įvairūs pratybų sąsiuviniai <...> (3-log). Vadovėlius įvairius naudoju (4-log). Spausdintos priemonės: žodžių suderinimui, sakinių pabaigimui, tinkamo žodžio parinkimui (1-log). <...> Įvairios metodinės priemonės (3-log). <...> Yra pažintinėm funkcijom, kalbai plėtoti išleistos priemonės (1-spec).

Ketvirtoji grupė - *IKT priemonių taikymas*:

<...> tie IKT žaidimai visokie (2-log). Galbūt dabar daugiausia gaminamos kompiuterinės priemonės (3-log). <...> Naudojuosi įvairių svetainių, kitų logopedų ar mokytojų paruoštomis priemonėmis (3-log). <...> Pasitelkiu internetinių svetainių medžiagą, paruoštas programėles (4-log). Įvairios IKT priemonės <...> (3-spec).

Penktoji - *multisensorinio metodo taikymas*:

Jis pats skaito, veda pirštu, aš vedu, girdi mano tarimą, girdi savo tarimą ir sieja su grafine išraiška (1-log). Nulipdome raidę, nupiešiame, kad ta raidė įsimintų (1-spec). Eilėraštkus mokėmės kaip e-ė skirti, piešėm eglę, kaip e raidę (3-spec). <...> Su tais, kuriems labai sunku skaityti, bandom skiemenis išdaininguoti, jungti skiemenu kaladėles, dėliot juos skiemenu dėlionėje ir pan. (4-spec).

Ambrukaitis (2005) nurodo, kad rašymui svarbios: rega, klausa, tartis ir motorika. Taigi tampa aišku, kodėl specialistai naudoja vaizdines priemones. Jie pasitelkia skaitymui ir rašymui svarbų pojūtį – regą. Monkevičienė (2003) siūlo ugdyti mokinius, remiantis alternatyviais mokymo būdais. Tai daro nedidelė dalis specialistų, tačiau kai kurie taiko multisensorinį metodą.

Daugiausia specialistai mokymo(si) procese naudoja tradicines ugdymo(si) priemones – vadovėlius, pratybų sąsiuvinius. Logopedai dažnai patys rengia priemones pagal reikiamą temą, taiko IKT. Specialieji pedagogai savo parengtas priemones naudoja retai. Paveikslėlius, korteles, raidynus, realius daiktus naudoja panašiai dažnai abi specialistų grupės.

Švietimo pagalbos mokiniui specialistų patiriami iššūkiai. Atskleisti švietimo pagalbos mokiniui specialistų patiriamus iššūkius, ugdant mokinius, turinčius rašytinės ir sakytinės kalbos sutrikimų, nėra šio tyrimo uždavinys, tačiau logopedai ir specialieji pedagogai interviu metu išskyrė mokymo procese kylančius iššūkius (žr. 11 lentelė).

11 lentelė

Specialistų patiriami iššūkiai, ugdant mokinius, turinčius sakytinės ir rašomosios kalbos sutrikimų

Kategorija	Subkategorija	Teiginių sk.	
		Spec.p.	Log.
Švietimo pagalbos mokiniui specialistų patiriami iššūkiai	Mokinių sudominimas	0	2
	Skirtingi mokinių gebėjimų lygmenys	4	4
	Didelis darbo krūvis (mokinių skaičius)	0	2

Tyrimo duomenų analizė parodė, su kokiais iššūkiais susiduria pagalbos mokiniui specialistai. Logopedai susiduria su *mokinių sudominimo problema*:

<...> Jeigu turėčiau kompiuterius, ruoščiau mokiniams tik tokias užduotis, bent pusę pamokos, jiems būtų daug įdomiau. IKT labai motyvuotų (1-log). Sugalvoti daug įvairių veiklų, skirtingo lygio užduočių. Pastebėjau, kad vaikams svarbu nuolat keisti veiklas, tik taip jie motyvuotai dirba (4-log).

Specialistams sunku planuoti, organizuoti ugdymo procesą *dėl skirtingų mokinių gebėjimų lygmenų*:

Iš tiesų, kiekvienais metais ateina sunkesni vaikai, turintys sunkesnių sutrikimų ir ugdymosi sunkumų ir elgesio (3-log). <...> Reikia labai kruopščiai planuoti pratybas. Sugalvoti daug įvairių veiklų, skirtingo lygio užduočių. Pastebėjau, kad vaikams svarbu nuolat keisti veiklas, tik taip jie motyvuotai dirba (4-log). Sunku, kai reikia dirbti su labai skirtingais mokiniiais vienu metu. Tada nukenčia ugdymo kokybė (4-spec).

Logopedų darbą apsunkina *didelis darbo krūvis* (mokinių skaičius):

<...> Aš turiu atsirinkt, kuriems pagalba labiausiai reikalinga. Kai tėvai renkasi mokyklą, jie tikisi, kad vaikas gaus visą pagalbą, kai jos prireiks. Todėl dirbu su didesniu vaikų skaičiumi (1-log). <...> Galbūt galima dirbti su mažesniu, tačiau norisi padėti visiems. Ir aš jaučiu, kai teikdama individualią pagalbą padarau daugiau ir pats vaikas jaučia (3-log).

Specialieji pedagogai nesusiduria su mokinių sudominimo problema. Jie taip pat neįvardija didelio darbo krūvio kaip iššūkio, ugdant mokinius, turinčius sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų.

Galkienės (2005) teigimu, skaitymo medžiaga turi būti pateikta atsižvelgiant į kiekvieno individualumą: amžių, veiklos tempą, interesus, žodyno turtingumą ir pan. Monkevičienė (2003) nurodo, kad sėkmingas skaitymas galimas tik tada, kai visų pirma, žadinamas ir palaikomas noras mokytis. Tyrimo duomenų analizė parodė, kad dauguma specialistų susiduria su sunkumais, nes ugdo mokinius, kurių gebėjimai yra skirtingi. Nedidelė dalis logopedų teigia, kad sėkmingas ugdymas priklauso nuo mokinių sudominimo bei mokinių skaičiaus.

Apibendrinant šios tyrimo dalies duomenis, galima teigi, kad mokiniams, turintiems kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų, svarbus individualizuotos pagalbos poreikis. Ugdant mokinius, turinčius kalbos sutrikimų, svarbi ankstyvoji logopedo pagalba, kalbos sistemos ugdymas, kalbos turinio ir užduočių supaprastinimas, vaizdinių priemonių ir IKT taikymas, atsižvelgimas į mokinio interesus, mokymo(si) motyvacijos palaikymas. Mokinių, turinčių skaitymo, rašymo sutrikimų, ugdymo strategijos gana panašios: ankstyvoji pagalba, specialiosios pamokos/pratybos, nuoseklus mokymas: nuo mažesnių kalbos vienetų iki didesnių, foneminės klausos ir garsinės analizės–sintezės gebėjimų ugdymas, sąmoningo skaitymo ugdymas.

Mokinių, turinčių sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų, ugdymo procese taikomos įvairios priemonės: specialistų parengtos, paveikslėliai, kortelės, raidynai, daiktai, vadovėliai, pratybų sąsiuviniai, IKT. Tyrimo rezultatai atskleidė logopedų ir specialiųjų pedagogų veiklos sąsajas ugdant mokinius, turinčius kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų.

2.5. Specialiojo pedagogo ir logopedo veiklos panašumai, bendrumai ir skirtumai

Tyrimo duomenų analizė atskleidė specialiųjų pedagogų ir logopedų veiklos sąsajas. Išryškėjo ne tik panašumai, bet ir skirtumai, kurie pristatomi 12 lentelėje.

12 lentelė

Specialiojo pedagogo ir logopedo veiklos panašumai ir skirtumai

Kategorija	Subkategorija	Teiginių sk.
------------	---------------	--------------

		Spec.p.	Log.
Specialiojo pedagogo ir logopedo veiklos panašumai	Bendras tikslas – kalbos ugdymas	5	5
	Panašios veiklos sritys: žodyno turtinimas, kalbos gramatinės sandaros formavimas, rišliosios kalbos ugdymas	4	7
	Vienas kito papildymas	1	2
Specialiojo pedagogo ir logopedo veiklos skirtumai	Skirtingi specialistų keliami ugdymo(si) tikslai	1	1
	Skirtingi specialistų taikomi mokymo būdai	0	1
	Logopedo dėmesys kalbos ugdymui	6	8
	Specialiojo pedagogo dėmesys į ugdymo(si) programų medžiagos įtvirtinimą	6	7
	Specialiojo pedagogo dėmesys mokymui(si) mokytis	2	2

Specialiojo pedagogo ir logopedo veiklos panašumai. Specialistų *bendras tikslas – kalbos ugdymas:*

Jei garsus taria, tai žodynas šlubuoja, dar kartais reikia kalbos gramatinio taisyklingumo, rišlioji kalba (2-log). <...> Patys darbo principai tiek tu, tiek tu yra tie patys. Tai yra visos kalbos sistemos ugdymas (3-log). <...> Ugdydami kalbos sutrikimų turinčius vaikus, daugiau dėmesio kreipiam į artikuliaciją, foneminę klausą, o skaitymo, rašymo atveju į skaitymo sąmoningumą, rašymo rišlumą. Manau, kad tai labai susiję (4-log). <...> Abu dirba dėl to pačio tikslo, padėti vaikui (1-spec). <...> ugdyti visą kalbos sistemą (1-spec). Pirmiausia turtinam žodyną, gramatinį taisyklingumą. Skatinu, kad taisyklingai tartų (3-spec).

Logopedo ir specialiojo pedagogo darbas turi sąsajų, todėl jų veiklos sritys yra panašios:

<...> Specialioji pedagogė, žodynui, skaito tekstą, padeda išsiaiškinti sąvokas, jį analizuoja, atpasakoja. Jie rašo ir mes rašom (2-log). Abi ugdom visą kalbą kaip sistemą (4-log). Bendra tas, kad mes tiek kalbėjimą, tiek skaitymą, tiek rašymą stengiamės padėti ugdyti (2-spec). <...> Abu mokom skaityti ir rašyti, pasakoti (4-spec).

Abi specialistų grupės nurodo, kad jų veiklos sritys turi panašumų, tačiau tai dvigubai dažniau pastebi logopedai, o ne specialieji pedagogai.

Logopedai ir specialieji pedagogai *papildo vienas kito darbą:*

Abu specialistai yra lygiaverčiai dirbant su šiais vaikais, papildo vienas kitą (2-log). <...> Ką aš galiu kaip logopedas, atkreipiu dėmesį per savo pamokas. Jeigu specialioji pedagogė pasako, kad jis rašė diktantą, atliko užduotį ir nemokėjo iškelti klausimo, tai aš tada galiu į tai atkreipti per savo pamokas ir atvirksčiai. Specialusis pedagogas gali atkreipti dėmesį į tartį (3-log). Tai akcentuoja dauguma logopedų.

Specialiojo pedagogo ir logopedo veiklos skirtumai. Specialistų atsakymų duomenys atskleidė logopedų ir specialiujų pedagogų veiklos skirtumus. Visų pirma, *jie kelia skirtingus ugdymo(si) tikslus:*

Priklauso nuo to, koks sutrikimas ir ko aš iš to vaiko noriu. Skaitymui vienos užduotys, rašymui, jeigu ten tik dėl foneminės klausos rašymo problemos vieni būdai, jeigu dėl kalbos neišsivystymo, kiti (1-log). Rašymas, tai žiūrint kokia yra problema, jeigu žodžio struktūros iškraipymai, tai einam prie to, kad skaičiuot tas raides, kiek tų garsų, kiek parašėm ar ko trūksta. Aišku, taisyklės nuolat kartojamos gramatinės ir bandom taikyt, kad jų neužmiršti (2-spec).

Visų antra, specialistai taiko *skirtingus mokymo būdus:*

<...> Jis žiūri į tekstuką ir neįsimena raidelių, nesieja vaizdo su garsu. Čia truputėlį kitaip, nei tas kalbinukas. Šiems reikia padėti per žodinį aiškinimą. Jiems įsiminti tai ką matau, sunku, kažkaip tą raidę tada gal čiupinėti ir su vielelem ir su kažkuo piešti, kad jis įsimintų (2-log). Šį požymį akcentavo tik vienas logopedas.

Abu specialistai kreipia dėmesį į skirtingas ugdymo sritis. *Logopedas orientuojasi į kalbos ugdymą:*

<...> Logopedas gali koncentruotis į sutrikimą (1-log). Logopedas kryptingai dirba su kalba (2-log). <...> Logopedo darbas šiek tiek specifiškesnis. Jis daugiau kreipia dėmesį į visą kalbos sistemos ugdymą, žodyno turtinimą (1-spec). Logopedas daugiau su mažiukais dirba su tartim, gramatine struktūra <...> (2-spec).

Specialusis pedagogas koncentruoja dėmesį į ugdymo(si) programų medžiagos įtvirtinimą:

<...> Spec. pedagogas į akademinis dalykus (2-log). Na galbūt taip, kad specialusis pedagogas per pamokas moko tai, ko pageidauja programa, aišku atkreipia dėmesį į tartį, nors neakcentuoja (3-log). Aš mokau to, ką būtina įsisavinti pagal ugdymo programas. Turiu prie jų derintis norėdama pasiekti savų tikslų (4-spec). <...> Visgi specialusis pedagogas labiau orientuotas į dalykinių žinių perteikimą (1-spec). <...> Specialusis pedagogas išpaustas į programų rėmus (3-spec).

Taip pat specialusis pedagogas orientuojasi į mokymą(si) mokyti:

<...> Padeda jam išmokti mokyti (2-log). Jis moko daugiau mokymosi strategijų, kaip mokyti (4-log). Specialusis pedagogas pradedi nuo to, ką reikės padaryti, kokia čia bus užduotis, ką dabar darysi, analizuoja pačią užduotį ir tada jau žiūrim kaip ją atliekam, pasitikrinam kaip padarėm ar čia viskas gerai (2-spec).

Tyrimu atskleisti logopedų ir specialiųjų pedagogų veiklos panašumai ir skirtumai. Jie kelia bendrą tikslą – kalbos ugdymas, kuris lemia panašias veiklos sritis. Specialistai turtina mokinių žodyną, formuoja kalbos gramatinę sandarą, ugdo rišliąją kalbą. Logopedų teigimu, abu specialistai vienas kitą papildo. Visgi logopedas orientuojasi į kalbos ugdymą, o specialusis pedagogas į ugdymo(si) programų įgyvendinimą. Taip pat specialieji pedagogai moko ugdymo(si) strategijų. Nedidelė dalis tyrimo dalyvių teigia, kad specialistai kelia skirtingus ugdymo(si) tikslus, taiko skirtingus mokymo būdus. Logopedai ir specialieji pedagogai panašiai dažnai nurodė veiklų panašumus ir skirtumus.

Bendradarbiavimas, ugdant vaikus, turinčius sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų. Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kokiais tikslais dažniausiai bendradarbiauja švietimo pagalbos specialistai ir mokytojas, specialusis pedagogas ir logopedas bei kaip vyksta švietimo pagalbos mokiniui specialistų bendradarbiavimas su tėvais (žr. 13 lentelę).

13 lentelė

Bendradarbiavimas, ugdant vaikus, turinčius sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų

Kategorija	Subkategorija	Teiginių sk.
------------	---------------	--------------

		Spec.p.	Log.
Švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimas su mokytoju	Keitimasis informacija, konsultacijos	5	7
	Derinimasis planuojant mokomąją medžiagą	5	8
Specialiojo pedagogo ir logopedo bendradarbiavimas/bendra veikla	Keitimasis informacija, konsultavimasis	5	2
	Bendras ugdymo planavimas	4	2
	Bendras renginių organizavimas	3	0
Pagalbos mokiniui specialistų bendradarbiavimas su tėvais	Tėvų užimtumo problema	3	2
	Tėvų nenoras dirbti su vaiku namuose	0	4
	Tėvų noras kartu spręsti problemas	2	4
	Bendravimas su tėvais įvairiomis formomis: skambučiai, el. dienynas, konsultacijos, susirinkimai, tėvų dienos	3	4

Švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimas su mokytoju. *Jie keičiasi informacija, konsultuoja:*

Tose klasėse, kur yra daugiau tokių vaikų, derinimas tikrai vyksta (1-log). Galiu pasakyti, kad tai nevyksta kiekvieną pamoką, logopedinę jeigu imant, bet per savaitę ar per dvi savaites su mokytojom pasitariam <...> (3-log). Derinimas vyksta kas dieną, nes dirbama pagal programą. Tas derinimas su mokytoju ir grįžtamasis ryšys yra nuolatinis (1-spec). Kasdien susitinki, su tą dieną kokios yra pamokos, su visais mokytojais (2-spec). <...> Dalinamės medžiaga iš seminaro, projektuose dalyvaujam (3-spec).

Taip pat specialistai ir mokytojas *derinasi planuodami mokomąją medžiagą:*

Pasitariam, ką jie mokosi ir dalį logopedinių pratybų laiko skiriu tam, ką mokytojas nori, kad įtvirtinčiau (3-log). <...> Aš teikiu pasiūlymus, kokias užduotis mokytojos galėtų pateikti, kad pagelbėtų tiems mokiniams (4-log). Kartais paaiškinu mokytojoms, kad kažkurią temą praleidžiu ir mokau kitos, nes ji mokiniui svarbesnė (4-spec). Būna įvairiai. Kartais aš duodu užduotį, kad jie baigtų, ko mes nepabaigėm, būna, kad aš darau ko mokytoja paprašo, pateikia užduotis (3-spec).

Mokyklos specialiojo pedagogo ir logopedų, dirbančių mokyklose, bendruosiuose pareiginiuose nuostatuose (2005, 2006) nurodomi bendri specialistų ir mokytojų bendradarbiavimo aspektai: mokomosios medžiagos ir priemonių pritaikymas, ugdymo programų rengimas, metodinė pagalba, konsultavimas. Tai atsispindi tyrimo rezultatuose. Logopedai dažniau bendradarbiauja su mokytojais, derindamiesi planuojant mokomąją medžiagą, nors specialiojo pedagogo tikslas įtvirtinti mokomąją medžiagą (pagal ugdymo programas).

Specialiojo pedagogo ir logopedo bendradarbiavimas / bendra veikla. Švietimo pagalbos specialistai *konsultuojasi vienas su kitu, keičiasi informacija:*

<...> Apie kiekvieną vaiką, pakalbam, kaip jam sekasi lietuvių kalboj, matematikoj, ką jis galėtų padaryti per logopedines pratybas (3-log). <...> Paprašau, kad kolegė pakontroliuotų vaikų tartį. Ji kartais manęs

prašo, kad aš dar įtvirtinčiau tam tikrus dalykus (4-log). Taip pat mes rengiam bendrus pranešimus miestuose, dalinamės gerąją patirtimi apie savo veiklą (1-spec).

Specialistai kartu *planuoja ugdymo procesą:*

<...> Bendradarbiavimas dėl įvairių ugdymosi dalykų (1-spec). <...> rengiam programas (1-spec). Jau planuodamos mokslo metų pradžioj, rašom tokius ilgalaikius planus, visada esminiai dalykai yra tiek mano, tiek jos planuose (2-spec). <...> Kartu rengiam segtuvus tam tikroms veikloms, pavyzdžiui, žodyno plėtimui (3-spec).

Specialieji pedagogai kartu su logopedais planuoja, *organizuoja renginius:*

Su logopedu organizuojam renginius, viktorinas, parodas tiems vaikams, olimpiadas (1-spec). Žodyno turtinimui organizavom ne vieną konkursą. Kūrėm pasakas, eilėraščius (3-spec). Dabar ketvirtokam vykdom projektinę veiklą. Keliaujam į pašta, mokomės rašyti laišką (3-spec).

Kančelskienės, Kvičiuvienės, Strikienės, Čaplijauskienės (2005) teigimu, specialistų bendradarbiavimas yra efektyvios pagalbos mokiniui bruožas.

Logopedai ir specialieji pedagogai atskleidžia, kad bendradarbiauja keisdami informaciją, konsultuodami vieni su kitais. Specialistai vykdo bendrą veiklą – planuoja ugdymą, organizuoja renginius. Tyrimo dalyvių atsakymai pasiskirstę gana tolygiai, tačiau tik specialieji pedagogai teigia, kad kartu su logopedais organizuoja įvairius renginius.

Svarbi ugdymo proceso dalis **logopedų ir specialiųjų pedagogų bendradarbiavimas su tėvais**. Tyrimo duomenys atskleidė, kad dažnai šiam procesui trukdo *tėvų užimtumas:*

<...> Tėvai paprasčiausiai tam neturi laiko (1-log). Manau, kad mažesnę dalį tėvų galime įtraukti, nes yra tėvų, kurie patys domisi, ateina <...> (3-log). Kas turi laiko domisi, bet kad labai didelis skaičius, nepasakyčiau (1-spec). Sekasi gan neblogai. Dalis tėvų noriai konsultuojasi ir padeda, dalis nelabai (3-spec).

Logopedai akcentuoja, kad *tėvams trūksta noro dirbti kartu su vaiku namuose:*

<...> Viena mama, atvedusi antrą sūnų į mokyklą, pirmasis jau baigęs, lankė pratybas. Ji, matyt, nesuprato, kad aš vienas ir tas pats logopedas, sako, mums logopedė rašydavo užduotis, aš niekaip nesuprantu, kam ji tai rašė. Tada aš supratau, kad tą laiką, kurį aš skiriu rašymui užduotims į namus, geriau skirsiu tą laiką darbui su tais vaikais (1-log). Ne visi tėvai padeda, bet pratimų užduoti (2-log). <...> Čia labai mažai tėvų, kuriems rūpi padėti savo vaikui. Anksčiau skirdavau vaikams užduočių namuose, bet per daugelį metų pastebėjau, kad to daryti neverta. Geriau ilgiau padirbu su vaiku per pratybas (4-log). Specialieji pedagogai šios problemos neišskiria.

Visgi logopedai ir specialieji pedagogai pažymi, kad yra tėvų, kurie *noriai kartu sprendžia problemas:*

<...> Namuose stengiasi už vaiką daugiau padaryti, padiktuoti, paskaityti, parašyti (1-log). <...> Dauguma tėvų tai padaro, padeda, kai mato, kad vaikui yra problema (2-log). <...> Yra tėvų, kurie patys domisi, ateina, ką galėčiau padaryti namuose, kokius pratimus ir tada aš duodu užduotis, jeigu jos nereikalauja kokio sudėtingo mokymo (3-log). Dalis tėvų konsultuojasi ir padeda, ypač noriai įsijungia į

projektines veiklas (3-spec).

Tyrimo rezultatai parodė, kad *švietimo pagalbos mokiniui specialistai ir tėvai bendradarbiauja įvairiomis formomis*: skambučiais, el. dienyno pagalba, konsultacijų metu, susirinkimuose, tėvų dienos. Tai patvirtina specialistų teiginiai:

<...> Per konsultacijas paprašai, pažaiskit: atraskit tą raidelę, apvedžiokit, kuri painiojama; išsikarpykim, žodžių parašykim (2-log). <...> Bendradarbiaujam per elektroninį dienyną, telefonu (3-log). Per susirinkimus dažnai aiškinu tėvams, kaip svarbu, kad jie su vaikais kalbėtųsi, ką veikia, kur važiuoja (4-log). <...> Per tėvų dienas kviečiuosi, teikiu rekomendacijas (4-spec).

Mokyklos specialiojo pedagogo ir logopedų, dirbančių mokyklose, bendruosiuose pareiginiuose nuostatuose (2005, 2006) išskiriama, kad specialistai turi su tėvais numatyti bendrus mokinio ugdymo tikslus ir uždavinius bei jų pasiekimo būdus ir metodus, taip pat konsultuoti tėvus. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad to daryti su daugeliu tėvų nepavyksta. Visgi specialistai stengiasi įtraukti tėvus į ugdymo procesą, o tai yra pozityvi kokybiško ugdymo kryptis.

Apibendrinant šio poskyrio duomenis išryškėja, kad švietimo pagalbos specialistai dirba turėdami bendrą tikslą – kalbos ugdymą. Jie papildo vienas kitą, kadangi ugdant mokinius abiejų veiklos sritys yra panašios: žodyno turtinimas, kalbos gramatinės sandaros formavimas, rišliosios kalbos ugdymas. Taip pat išryškėjo specialistų darbo skirtumai. Jie kelia skirtingus ugdymo(si) tikslus, taiko skirtingus mokymo būdus. Logopedas daugiausia dėmesio skiria kalbos ugdymui, o specialusis pedagogas - ugdymo(si) programų medžiagos įtvirtinimui bei mokymui(si) mokytis. Specialistai bendradarbiauja tarpusavyje, taip pat su mokytojais informacijos keitimosi, konsultavimosi, ugdymo planavimo klausimais. Bendradarbiavimas su tėvais nėra sklandus, tačiau po truputį dalis tėvų įsitraukia į ugdymo procesą.

Išvados

1. Teorinė dokumentų ir mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad logopedas ir specialusis

pedagogas turi bendras kompetencijų, veiklų sritis. Jie atlieka specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimą, rengia individualias programas, ugdo mokinius, bendradarbiauja su visais ugdymo dalyviais, vykdo sutrikimų prevencijos programas. Teorijoje pažymima, kad mokiniai, kurie turi kalbos sutrikimų, patiria skaitymo ir rašymo mokymosi sunkumų. Mokinių kalbos ugdymas remiasi jų asmenine patirtimi, integruotomis kitų mokomųjų dalykų žiniomis, mokomosios medžiagos kartojimu, jos įtvirtinimu įvairiais būdais. Sakytinės kalbos ugdymas yra neatsiejamas nuo rašomosios kalbos ugdymo. Jis grindžiamas kiekvieno mokinio individualiais poreikiais.

2. Logopedų ir specialiųjų pedagogų patirtis patvirtina teorinę prielaidą, kad mokiniai, turintys rašomosios kalbos sutrikimų, turi sakinės kalbos sutrikimų (kalbos neišsivystymą, fonologinį sutrikimą). Mokiniai, turintys sakinės ir rašomosios kalbos sutrikimų, pasižymi tarties trūkumais (netaisyklingu garsų tarimu, jų painiojimu), kalbos ypatumais (t. y. siauras žodynas, kalbos gramatinio taisyklingumo trūkumai, neišplėtota rišlioji kalba), emocijų ir elgesio ypatumais. Mokinių skaitymas mechaniškas, rašytinis tekstas mažos apimties. Jie negeba taikyti gramatinių taisyklių, iškraipo, praleidžia žodžius. Mokiniai, turintys sakinės ir rašomosios kalbos sutrikimų, patiria sunkumus per įvairių dalykų pamokas, kurie susiję su skaitymo ir rašymo mokymo(si) sunkumais.
3. Specialistai mokinių, turinčių sakinės ir rašomosios kalbos sutrikimų, ugdymo procese taiko skirtingas, tačiau sąsajų turinčias strategijas. Logopedai teikia ankstyvąją pagalbą, ugdo visą kalbos sistemą, taiko vaizdines priemones ir IKT, atsižvelgia į mokinio interesus, palaiko mokymo(si) motyvą. Specialieji pedagogai daugiau dėmesio skiria kalbos turinio ir užduočių supaprastinimui, nuosekliam mokymui (nuo mažesnių kalbos vienetų iki didesnių), sąmoningo skaitymo ugdymui. Specialistai teikia individualią pagalbą, pritaiko mokomąją medžiagą, remiasi mokinių stipriosiomis pusėmis. Mokslinėje literatūroje aprašomos ugdymo strategijos mažai taikomos praktikoje, tačiau jos turi sąsajų su specialistų taikomais būdais mokymo(si) procese.
4. Logopedai ir specialieji pedagogai ugdydami mokinius, turinčius sakinės ir rašomosios kalbos sutrikimų, taiko panašias priemones. Specialistai naudoja įvairius paveikslėlius, korteles, raidynus, daiktus, tikslingai parengtas priemones. Taip pat ugdymo(si) procese naudoja vadovėlius, pratybų sąsiuvinius, taiko IKT priemones, multisensorinį metodą.
5. Remiantis empirinio tyrimo duomenimis, išryškėja, kad logopedų ir specialiųjų pedagogų darbas turi panašumų: specialistai turi bendrą tikslą (kalbos ugdymas), panašias veiklos sritis, papildo vienas kito darbą. Tačiau šių specialistų darbas skiriasi tuo, kad jie kelia skirtingus ugdymo(si) tikslus, taiko skirtingas ugdymo strategijas. Logopedo dėmesys -

kalbos ugdymui, o specialiojo pedagogo - pagrindinių mokomųjų dalykų programų medžiagos įtvirtinimui bei ugdymo(si) strategijų mokymui. Logopedų ir specialiųjų pedagogų veikloje yra bendrumų. Specialistai bendradarbiauja tarpusavyje: keičiasi informacija, konsultuojasi vieni su kitais, derinasi dėl ugdymo proceso planavimo. Jie stengiasi įtraukti mokinių tėvus į ugdymo procesą, tačiau šį tikslą įgyvendinti ne visada pavyksta.

Literatūra

1. Ališauskas, A., Danieliūtė, V. (2014). Informacinių technologijų taikymas logopedo darbe.

http://www.sumc.su.lt/images/zurnalas2014_1_30/13.pdf (žiūrėta 2015-10-02).

2. Ambrukaitis, J. (2006). *Vaiku, turinčių mokymosi sunkumų, gimtosios kalbos ugdymas I-IV klasėje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Ambrukaitis, J. (2005). *Vaiku, turinčių mokymosi sunkumų, gimtosios kalbos ugdymas I klasėje*. Lucilijus.
4. Ambrukaitis, J., Ališauskas, A., Labinienė, R., Ruškus, J. (2003). *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
5. Bowman, L., F. (2010). *Do I have dyslexia?* <http://eida.org/definition-of-dyslexia/> (žiūrėta 2015-08-17).
6. British Dyslexia Association (2010). *Dyslexia and specific learning difficulties in adults*. <http://www.bdadyslexia.org.uk/dyslexic/dyslexia-and-specific-learning-difficulties-in-adults#Home> (žiūrėta 2015-08-04).
7. *CPLOL pateiktas logopedo profesijos aprašas* (1997). Lisabona. www.spf.su.lt/la/download/profesija.doc (žiūrėta 2015-05-10).
8. Danieliūtė, V. (2013). *Informacinių technologijų taikymas logopedų darbe* (Nepublikuotas magistro darbas, Šiaulių universitetas, 2013). http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2013~D_20130730_105233-29791/DS.005.0.01.ETD (žiūrėta 2015-10-02).
9. Dudzinskienė, R., Kišonienė, R. (2008). *Į pagalbą mokytojui ir mokyklai*. Vilnius: Via recta.
10. Galkienė, A. (2005). *Heterogeninių grupių didaktika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
11. Garšvienė, A., Ivoškuvienė, R. (2003). Vaikai, turintys kalbėjimo, kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų. *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
12. Garšvienė, A., Ivoškuvienė, R. (1993). *Logopedija*. Vadovėlis specialiosios pedagogikos fakultetų studentams. Kaunas: Šviesa.
13. Geleževičius, L., Pošytė, M. (2008). *Sakytinės kalbos mokymas*. Mokytojo knyga. Vilnius: Homo Liber.
14. Giedrienė, R. (2011). *Specifiniai mokymosi sutrikimai ir vaiko socializacija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
15. Handler, S., M., Fierson, W., M. (2010). *Learning disabilities, dyslexia, and vision*. <http://pediatrics.aappublications.org/content/127/3/e818.full?sid=bd9574fb-4575-4d35-a46e-a63394e68331#sec-31> (žiūrėta 2015-09-04).

16. International dyslexia association (2002). *Definition of dyslexia*. <http://eida.org/definition-of-dyslexia/> (žiūrėta 2015-08-17).
17. Ivoškuvienė, R., Kaščikaitė, V. (2013). Logopedijos modulių kokybės vertinimas specialiosios pedagogikos studijų programos kontekste: logopedų požiūris. *Profesinės studijos: teorija ir praktika* (11), 63-72. [file:///C:/Users/Kompas/Downloads/PSTP_11_2013\[1\]\(1\)%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Kompas/Downloads/PSTP_11_2013[1](1)%20(1).pdf) (žiūrėta 2015-09-02).
18. Jakimavičienė, E. (2000). *I-IV klasių mokinių rašymo sutrikimų šalinimas*. Šiauliai: K. J. Vasiliausko įmonė.
19. Juškuvienė, R., Luneckienė, A., Palačionienė, L., Petrilionienė, B., Striunga, S. (2008). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių kalbos ir elgesio sutrikimų, ugdymas*. <http://portalas.emokykla.lt/Documents/Metodiniai%20leidiniai/SPPC/ikimokyklinines.pdf> (žiūrėta 2015-07-28).
20. Kaffemanienė, I., Žukaitė, S. (2008). Auklėtojų ir logopedų nuostatos į bendradarbiavimą, ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4 (20), 169-174. http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/jmd/08_04_20/30_kaffemaniene%20zukaite.pdf (žiūrėta 2015-08-14).
21. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
22. Kairienė, D., Raibužytė, S. (2014). Tėvų konsultavimas teikiant logopedinę pagalbą ikimokyklinio amžiaus vaikams. *Specialusis ugdymas*, 2 (31), 41-57. http://www.sumc.su.lt/images/zurnalas2014_2/kairiene_raibuzyte_lt.pdf (žiūrėta 2015-06-30).
23. Kančelskienė, S, Kvičiuvienė, A, Strikienė, I, Čaplijauskienė, L (2005). Dirbsime bendrai – kalbėsime gražiai. *Šiuolaikinis ugdymas: priešmokyklinukas, pradinukas, socialinė integracija*. Respublikinės teorinės ir praktinės konferencijos medžiaga, 55–59. Šiauliai: Lucilijus.
24. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas. <http://www.scribd.com/doc/37948910/K-Kardelis-Mokslini%C5%B3-tyrim%C5%B3-metodologija-ir-metodai#scribd> (žiūrėta 2015-11-15).
25. Kavaliauskienė, V. (2001). *Pedagoginis pašaukimas ir jo ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
26. Lapkin, E. (2014). *Understanding dyslexia*. <https://www.understood.org/en/learning-attention-issues/child-learning-disabilities/dyslexia/understanding-dyslexia#item0> (žiūrėta

- 2015-07-26).
27. Lietuvos medicinos norma MN 136:2005 (2005). *Logopedas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė* (Žin., 1994, Nr. 63-1231; 1998, Nr. 112-3099). <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=252384&Condition2=> (žiūrėta 2015-08-20).
  28. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas* (2011). (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853; 2004, Nr. 103-3755, Nr. 120-4437; 2006, Nr. 73-2758; 2007, Nr. 43-1628, Nr. 77-3045, Nr. 81-3324; 2009, Nr. 89-3802, Nr. 93-3975; 2010, Nr. 15-701). Vilnius. http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/Lietuvos%20Respublikos%20svietimo%20Oistatymas.pdf (žiūrėta 2015-10-02).
  29. *Logopedų, dirbančių mokyklose, bendrieji pareiginiai nuostatai*: LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas 2006m. kovo 3d. Nr. ISAK-614 (Žin., 2006-04-08, Nr. 39-1421). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F5D66E747551> (žiūrėta 2015-06-22).
  30. Logopedų rengimas Europoje: vieningumas įvairovėje (2013). *Projekto NetQues ataskaita*. <http://www.netques.eu/wp-content/uploads/2014/01/Benchmarks-in-Lithuanian.pdf> (žiūrėta 2015-05-15).
  31. Makauskienė, V. (2012). *Kodėl nesiseka mokykloje? Logopedo patarimai*. <http://www.logopedaslpc.lt/kodel-nesiseka-mokykloje-2/> (žiūrėta 2015-07-28).
  32. Marcelionienė, E. (2012). Kalbos ugdymo integracija pradiniam skaitymo ir rašymo mokymo etape: teorinis aspektas. *Pedagogika*, 108, 78-85. <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2012/108/marcelioniene78-85.pdf> (žiūrėta 2015-08-27).
  33. Miltenienė, L., Melienė, R., Kairienė, D. (2013). Specialistų kompetencija dirbti su mokiniais, turinčiais specifinių mokymosi sutrikimų. *Specialusis ugdymas*, 1 (28), 73-84. http://www.sumc.su.lt/images/zurnalas_2013_1_28/14_milteniene_meliene_kairiene_lt_doc.pdf (žiūrėta 2015-09-04).
  34. *Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas* (2011) (Žin., 2011, Nr. 93-4428). http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=404013&p_query=&p_tr2 (žiūrėta 2015-04-30).
  35. *Mokyklos specialiojo pedagogo bendrieji pareiginiai nuostatai*: LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas 2005m. gruodžio 29d. Nr. ISAK-2676 (Žin., 2004, Nr.13-390). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.AD179CFA9602> (žiūrėta 2015-05-03).
  36. *Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas*: LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas

- 2007 m. sausio 15d. Nr. ISAK-54 (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63 – 2853).
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=291726&p_query=&p_tr2=
 (žiūrėta 2015-10-10).
37. Patino, E. (2014). *Understanding dysgraphia*. <https://www.understood.org/en/learning-attention-issues/child-learning-disabilities/dysgraphia/understanding-dysgraphia> (žiūrėta 2015-07-27).
  38. Petreikytė, R. (2011). *Logopedijos studijų vertinimas: studentų ir logopedų požiūris*. (Nepublikuotas magistro darbas, Šiaulių universitetas, 2011).
http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2012~D_20120211_121653-20367/DS.005.0.02.ETD (žiūrėta 2015-09-30).
  39. *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos* (2008). Vilnius.
http://www.smm.lt/web/lt/pedagogams/ugdymas/ugdymo_prog (žiūrėta 2015-10-01).
  40. *Pradinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos specialiujų poreikių mokinių kalbiniam, matematiniam ir socialiniam bei gamtamoksliniam ugdymui* (2009). Vilnius. http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/internet_pradinesBP_spec.pdf (žiūrėta 2015-10-03).
  41. Pukinskaitė, R. (2006). *Vaikų skaitymo sutrikimai*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
  42. Shtereva, K. (2014). Dvigubo nepakankamumo hipotezė ir disleksijos tikimybė. *Specialusis ugdymas*, 1 (30), 93-101. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2014~ISSN_1392-5369.N_1_30.PG_93-111/DS.002.0.01.ARTIC (žiūrėta 2015-09-10).
  43. *Skaitymo skatinimo ir kalbos gebėjimų ugdymo koncepcija* (2005). Patvirtinta Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto 2005-05-25 posėdyje Nr. 20. www3.lrs.lt/docs2/DPSLIZZG.DOC (žiūrėta 2015-09-30).
  44. Morkevičius, V., Telešienė, A., Žvaliauskas, G. (2008). *Kompiuterizuota kokybinių duomenų analizė su NVIVO ir TEXT ANALYSIS SUITE*. Kaunas.
http://www.lidata.eu/files/mokymai/NVivo/KKDA_20080914_esf%27ui.pdf (žiūrėta 2015-10-30).
  45. Trinkūnienė, J. (2005). *Specialiojo pedagogo funkcijos bendrojo lavinimo mokykloje*. (Nepublikuotas magistro darbas, Vilniaus pedagoginis universitetas, 2005).
http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050615_162914-93153/DS.005.0.02.ETD (žiūrėta 2015-06-15).
  46. Vasiliauskiene, L. (2011). Patarimai, kaip specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius

mokinius mokyti rašyti ir skaityti. *Mokomės kartu: metodinės rekomendacijos mokytojams ir švietimo pagalbos teikėjams*. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras.

47. Žydžiūnaitė, V. (2007). *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos*. Kaunas: Technologija.

Greta Žiaunienė

**SPEECH AND LANGUAGE THERAPIST'S AND SPECIAL NEEDS TEACHER'S
WORK CONNECTION, EDUCATING PUPILS WITH SPOKEN AND WRITTEN**

LANGUAGE DISORDERS

The Master's Degree Thesis

Summary

In the present Master Thesis working links between speech therapists and special educationalists in educating students with spoken and written language disorders are analysed. The aim is to reveal, with the help of theoretical analysis method, speech therapists' and special educationalists' practice and competences definition, connection between spoken and written language disorders and the education policy applied.

The empiric research data were collected with an approach of a semi-structured interview and a document analysis method, the aim was to reveal the speech therapists' and special educationalists' experience in educating students with spoken and written language disorders. The interview data were supported by analysis of the educational assistance beneficiaries' lists. With the help of qualitative data content analysis it was attempted to reveal the characteristics of students with spoken and written language disorders as well as spoken and written language disorders' correlation, education and learning strategies and means, similarity, commonness and differences of the activity thereof.

According to the study it was determined that the written language difficulties are caused by speech underdevelopment and phonological disorders. Students with spoken and written language disorders are distinguished by faulty pronunciation, speech, emotional and behavioural peculiarities. They experience certain difficulties during the lessons of different subjects. Specialists apply different educational process strategies that are correlated between them. Speech therapists' and special educationalists' activity is very similar and different at the same time. These specialists have the same common goals and the field of their activity is similar. Their activity is complementary but they have different education and learning goals and apply different teaching methods. Education support specialists and teachers cooperate between them. All specialists try to involve parents into the education process, but this endeavour is difficult to implement.

Key concepts: speech therapist, special educationalist, written language disorders, spoken language disorders.

PRIEDAI

1 priedas

Logopedo ir specialiojo pedagogo veiklos sąsajos, ugdant mokinius, turinčius sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų

Tyrimo tikslas – atskleisti logopedo ir specialiojo pedagogo veiklos sąsajas, ugdant mokinius, turinčius sakininės ir rašomosios kalbos sutrikimų. Užtikrinamas duomenų konfidencialumas.

Demografiniai duomenys apie specialistą:

3. Amžius
4. Kvalifikacija
5. Darbo stažas

Informacija apie ugdytinius:

3. Kiek pas jus lankosi mokinių, kurie turi ir kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų?
4. Kaip susiję skaitymo ir/ar rašymo ir kalbos sutrikimai? Kodėl daugelis vaikų, turinčių kalbos sutrikimų turi rašymo, skaitymo mokymosi sunkumų?
5. Apibūdinkite pasirinktą (kelis) mokinį (ius), turintį (čius) ir sakininės (kalbos) ir rašomosios kalbos (skaitymo ir rašymo) sutrikimų, kuris pas jus lankosi:
  - 3.1. Tarties ypatumai
  - 3.2. Kalbos ypatumai (žodynas, gramatiniai, pasakojimo gebėjimai)
  - 3.3. Rašymo / skaitymo ypatumai
  - 3.3. Elgesio ypatumai
  - 3.4. Kt...
- Su kokiais ugdymo(si) sunkumais jie susiduria?
- Kas jiems sekasi geriausiai?
- Kuo išsiskiria mokinių, turinčių kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų ugdymas?

Mokinių, turinčių kalbos sutrikimų ugdymo ypatumai:

- Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams?
  1. Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius?
  2. Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo

sutrikimų?

3. Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?
4. Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?
5. Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?

Mokinių, turinčių rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo ypatumai:

- Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams? Kokius išskirtumėte pagalbos būdus?
- Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius? Kaip mokote skaityti/rašyti?
- Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų?
- Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?
- Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?
- Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?

Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo skirtumai:

- Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo skirtumai?

Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo panašumai:

- Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo panašumai?
- Kuo skiriasi logopedo ir specialiojo pedagogo darbas su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?

Iššūkiai, su kuriais susiduriama ugdant šių grupių mokinius:

- Kokios problemos ar iššūkiai Jums kyla ugdant šių grupių vaikus?
- Kas bendra logopedo ir specialiojo pedagogo darbe su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?

1. Gal yra klausimas, kurio nepaklausiau... ką norėtumėte pridurti šia tema?

Dėkoju už pasidalijimą patirtimi

2 priedas

Interviu protokolai

Demografiniai duomenys apie specialistą	
Amžius	46
Kvalifikacija	Logopedė metodininkė
Stažas	23 metai
Informacija apie ugdytinius	
1. Kiek pas jus lankosi mokinių, kurie turi ir kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų?	55
2. Kaip susiję skaitymo ir/ar rašymo ir kalbos sutrikimai? Kodėl daugelis vaikų, turinčių kalbos sutrikimų turi rašymo, skaitymo mokymosi sunkumų?	<p>Pastebiu sąsają tarp kalbos ir skaitymo/rašymo sutrikimų. Mes čia, Lietuvoj, priimta sakyti rašymo sutrikimas, o aš pastebiu užsienio pedagogai sako vaikai, turintys skaitymo sutrikimų. Šalia to skaitymo viskas aišku, kad yra rašymo, o mums atrodo, kad šalia rašymo tikrai yra skaitymo. Taip, dažniausiai, jeigu ir turi rašymo, turi ir skaitymo. Labai būna retai, kad tik tai po vieną. Šalia nežymus kalbos neišsivystymas, dažniausiai. Tik kiek tas nežymus, arba labai nežymus, arba nežymus. Ir, aišku, vidutinis, tik jau rečiau. Būtent dėl to nepakankamo kalbos išsivystymo. Aš taip manau. Nes dabar vien tie fonologiniai sutrikimai, kad jie sukeltų didelius skaitymo/rašymo sutrikimus, taip rečiau būna. Kitaip dirbama, kitos tos programos, jau garsų skyrimas, skardžių, duslių priebalsių nebeaktuali problema. Kai aš mokiaus, oj, labai daug dėmesio p-b, k-g, t-d skyrimui, dabar labai reti atvejai, kai vaikai šitų garsų neskiria. E-ė nekalbu, čia tarme tas būdinga, jeigu e-ė, tai jie ir s, š neskiria, trumpi, ilgi irgi būdinga, bet mokytojai su vaikais labai daug dirba. E-ė ta problema palieka logopedam. Bet tas fonologinis sutrikimas jis ne tiek daug įtakos, jeigu jis tik fonologinis, netiek daug įtakoja tą skaitymo rašymo procesą, mokymąsi. O daugiau nepakankamas kalbos išsivystymas. Kada šalia atsiranda žodžio nederinimo klaidos, sakinio negebėjimas sudaryti, žodžių galūnių klaidos, taisyklių, teisingiau netaikymas, mėgina taikyt, bet nejaučia, kur tą taisyklę pritaikyt, negeba jos pritaikyt ir, aišku, tada jau teksto visiškai nekuria.</p>
3. Apibūdinkite pasirinktą (kelis) mokinį (ius), turintį (čius) ir sakytinės (kalbos) ir rašomosios kalbos (skaitymo ir rašymo) sutrikimų, kuris pas jus lankosi.	<p>Berniukas trečiokas. Aš jam nustačius nežymų kalbos neišsivystymą. Diktantus jis parašo, visiškai nedaro klaidų. Tol kol buvo 1-2 klasė viskas buvo be klaidų, tačiau jis lankė pratybas, aišku, gerokai praleidinėjo jas. Dėl to kalbos neišsivystymo ne tik, kad žodyną plėsti, bet ir sudarinėti sakinius, mokėmės derinti žodžius sakinyje, sunku buvo</p>

	<p>derinti, ir dabar yra, būdvardžius su daiktavardžiais, ir sakinius sudaryti. Jis netgi žodžių junginius sunkiai sudarydavo. Ir, kai reikia savarankiškai sudaryti sakinį, o diktantus rašo idealiai. Aišku, jis teksto nekuria. Skaito mechaniškai, skaito gerai, bet, aišku, nepilnai supranta, netiksliai, nes žodynas nepakankamas, skaitydamas nekreipia dėmesio į galūnes ir kai tekstas daug sudėtingesnis, jis nesupranta kas ir kam davė, kas ką padarė. Didžiausios problemos su skaitymu/rašymu, pasirodo išlenda 3-4 klasėj. Nes 1-2 klasė daugiau skiriama diktantui. Ir tos pratybos, kur tik įrašyti galūnes - kartu klasėje daro ir skaito sakinį ir nelabai supranta, kodėl reikia tokios galūnės, jos tokiam vaikui taisyti savo sutrikimo visiškai nepadeda. Rašo vienokią ar kitokią galūnę, nedidelis skirtumas, jam nėra skirtumo. Klasėj visi pasitikrina, gerai nubraukia, parašo tokią kokią reikia. Foneminė klausia gera, jis išgirdo, ką reikia parašyti, bet kodėl tokia galūnė jis nesupranta. O daugiausia naudos duoda sakinių sudarinėjimas, atstatymas iš pateiktų žodžių, suderinimas žodžių, tvarkos, sakinių pabaigimas, sakinių kūrimas pagal paveikslėlį, klausimų schema. Vaikų pratybos pagal vadovėlį naudos neduoda. Šitas vaikas turi elgesio ypatumų. Emocinė branda nepakankama. Kiti nebūtinai turi šį sutrikimą.</p>
4. Su kokiais ugdymo(si) sunkumais jie susiduria?	<p>Jie susiduria su ugdymosi sunkumais per visų dalykų pamokas. 1-2 klasė, aišku, lengviau, nelabai tų problemų dar kyla. Kai matematikos pamokose daugiau tekstinių uždavinių, viskas, jie nebesupranta, arba nepakankamai gerai supranta, kad savarankiškai atliktų. Ir pasaulio pažinimo pamokose, kai tekstai pakankamai ilgi, jie jų nesupranta, ir aišku, jie nepakankamai gerai supranta ir girdimą mokytojo informaciją ir aiškinimą, kai atsiranda neaiškios sąvokos. Tikrai bus problemos ir per istorijos ir per geografijos pamokas, per visas pamokas dėl to kalbos neišsivystymo.</p>
5. Kas jiems sekasi geriausiai?	<p>Aritmetinis skaičiavimas, čia jie daro mažai klaidų.</p>
6. Kuo išsiskiria mokinių, turinčių kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų ugdymas?	<p>Klasėje nesiskiria, nes į tai nelabai kas kreipia dėmesio. Aišku, kol pradinės klasės, mokytojos suteikia individualią pagalbą, intuityviai jaučia kaip tam vaikui galima paaiškinti papildomai ir dauguma mokytojų taip ir daro, o vyresnėse klasėse jis niekuo nesiskiria. Pas mane nelabai skiriasi, nes suprantat, jie beveik visi tokie, tai atitinkamai ir dirbame.</p>
Mokinių, turinčių kalbos sutrikimų ugdymo ypatumai	
1. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai	<p>Kalbą ugdyti, visą kalbą, kaip sistemą. Žodynas,</p>

padėti šiems mokiniams?	sakinių sudarymas, žodžių derinimas.
2. Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius?	Taip, aš visiškai kitaip dirbu. Aš turiu savo programas susidarius ir būtent į tai jos yra orientuotos: sudaryti žodžių junginių, mokyti derinti žodžius žodžių junginy, tada einam į sakinį. Sakiny žodžių derinimas, sakinių sudarymas ir taip einame iki pasakojimo, teksto.
3. Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų?	Savo pasidarytas, visos savo. Be galo daug paveikslėlių, pagal juos sudarinėti sakinius arba pabaigti arba paskui ir pasakojimą kurti. Ir spausdintos kitos priemonės: žodžių suderinimui, sakinių pabaigimui, tinkamo žodžio parinkimui. Aišku, yra ir galūnių įrašymui, ir sakinio sudarymui, ir teksto atkūrimui iš pabirusių sakinių, ir sakinių pabaigimui pagal perskaitytą tekstą. Pasakoti jiems visgi yra labai sunku. Ne taip greitai mes prieiname iki to.
4. Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?	Tose klasėse, kur yra daugiau tokių vaikų, derinimas tikrai vyksta. Mokytojai žino, kad jie turės laikyti standartizuotus testus, kur yra teksto kūrimas. Irgi stengiasi kurti tekstus. Su kai kuriomis klasėmis pasiderinam, bet čia išties, labai daug nuo mokytojo priklauso.
5. Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?	Tariamės. Lygiai taip pat, kaip ir su mokytojais, orientuojamės į kalbą, tą kalbos neišsivystymą.
6. Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?	Čia sunkiau. Tėvai paprasčiausiai tam neturi laiko. Visada vaikam rašydavau sąsiuvinukus, aišku, prasideda, jie per daug apkrauti, nieko nebenori. Viena mama, atvedusi antrą sūnų į mokyklą, pirmasis jau baigęs, lankė pratybas. Tada mano pavardė buvo kita. Mama, matyt, nesuprato, kad aš vienas ir tas pats logopedas, sako, mums logopedė rašydavo tą ir tą, aš niekaip nesuprantu, kam ji tai rašė, ir tada aš supratau, kad tą laiką, kurią aš skiriu rašymui užduotims į namus, geriau skirsiu tą laiką darbui su tais vaikais. O tie tėvai, kurie tikrai įžvelgia, kad tai problema, ir kad mes galime padėti, tai jie tada jau stengiasi, bet jiems ne visada pavyksta. Namuose stengiasi už vaiką daugiau padaryti, padiktuoti, paskaityti, parašyti. Ne daug tėvų, kurie paklauso mano patarimų ir dirba taip, kaip aš pasiūlau. Bet atsiranda tokių, tikrai atsiranda, tik jų nėra daug.
Mokinių, turinčių rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo ypatumai	
1. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams? Kokius išskirtumėte pagalbos būdus?	Tai vėl tik tais tos specialiosios pratybos yra efektyvios, bet kuo anksčiau. Tiesiog kada tos problemos pradeda lįsti, pavyzdžiui, 1-2 klaseje matom jau. Jeigu aš su jais jau pradėčiau dirbti, tai tikrai gautų jie daugiau pagalbos, daugiau naudos,

	<p>nelaukiant 2 klasės. 4 klasė visiškai nebeefektyvi. 3 klasės antra pusė irgi mažiau efektyvi. Kodėl? Ketvirtokai jie nori būrelių, nori dalyvauti veiklose, nebeturi laiko kada lankyti, ateina neateina, jiems nebe tie dalykai rūpi. 3 klasės pabaigoje, dėl to kalbos sutrikimo, sakininės ar rašytinės kalbos, prasideda problemos klasėse ir tada mes jau kalbam apie programų pritaikymą, apie spec. pedagogo pagalbą. Jau logopedo pagalbos nebeužtenka. To nebūna, kai daug dirbama su pirmoku, antroku. Bet kuo anksčiau pradėti.</p>
<p>2. Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius? Kaip mokote skaityti/rašyti?</p>	<p>Priklauso nuo to, koks sutrikimas ir ko aš iš to vaiko noriu. Skaitymui vienos užduotys, rašymui, jeigu ten tik dėl foneminės klausos rašymo problemos vieni būdai, jeigu dėl kalbos neišsivystymo, kiti. Skaityti duodu sudaryti trumpus žodelius iš pabirusių raidžių, tada sudaryti žodį iš pabirusių skiemenų, aišku dar vėliau sudaryti sakinelį paprastą. Skaitome kartu su vaiku, vedame, čia tas multisensorinis būdas, jis pats skaito, veda pirštu, aš vedu, girdi mano tarimą, girdi savo tarimą ir sieja su grafine išraiška. Pamėginti įrašyti praleistas raides, tekstelyje rasti nurodytą žodį suderintą (ne kiemas, o kieme), atsakyti į klausimus pagal perskaitytą tekstą – skaitymo sąmoningumui. Rašymui, jeigu vaikas visiškai nerašo, per foneminės klausos lavinimą ir garsinės analizės procesų atstatymą.</p>
<p>3. Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų?</p>	<p>Savo priemonės. Papildomai imu tekstelius iš vadovėlių vienokių ar kitokių.</p>
<p>4. Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?</p>	<p>Ypač kai tie skaitymo/rašymo sutrikimai pradeda trukdyti programos įsisavinimui tai nori nenori labai tenka bendradarbiauti. Jie nori, kad vaikui gerai sektųsi per pamokas ir kad gerai išlaikytų testus. Kai kurie prašo konkrečių užduočių, jų pavyzdžių.</p>
<p>5. Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?</p>	
<p>6. Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?</p>	
<p>Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo skirtumai</p>	
<p>Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo skirtumai?</p>	<p>Tie, kurie turi skaitymo/rašymo sutrikimų, jau savaime aišku, kad jie turi kalbos sutrikimų. Rašymo sutrikimai – rašomosios kalbos sutrikimai. Jeigu yra rašomosios kalbos sutrikimai, tai yra ir sakininės kalbos sutrikimai. Čia yra vienas ir tas pats mano galva. Pats pedagogas per pamokas, mano galva, nebeturi galimybių koreguoti, taisyti</p>

	šitų problemų, jis didžiausią dėmesį turi skirti padėti vaikui įsisavinti programą. Nes jei jis tik taisyks, vaikas atsiliks nuo programos ir tas atotrūkis didės ir vietoj to, kad vaikui bus skirta spec. pedagogo pagalba, po metų reiks pritaikyti programą. Man atrodo, kad čia tik logopedai turi taisyti šiuos sutrikimus, o spec. pedagogas padėti įsisavinti. Kitaip tas vaikas prapuolęs.
Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo panašumai	
1. Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo panašumai?	Čia vienas ir tas pats. Ir mano galva čia tik logopedas turi dirbti, aišku, jeigu spec. pedagogas turėtų dvigubai valandų, negu turi, jis aišku galėtų tai daryti, ir kuo puikiau, nes visi esam ir logopedai ir spec. pedagogai, sugebam tą darbą dirbti. Bet čia manyti, kad tai yra ne logopedo, o spec. pedagogo kontingentas – klaidinga.
2. Kuo skiriasi logopedo ir specialiojo pedagogo darbas su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?	Vienas esminis skirtumas. Spec. pedagogas padeda ir per matematikos, ir per lietuvių pamokas. Logopedas, jis per matematikos pamokas nepadės.
Iššūkiai, su kuriais susiduriama ugdant šių grupių mokinius	
1. Kokios problemos ar iššūkiai Jums kyla ugdant šių grupių vaikus?	Kad užduotys jiems būtų įdomios ir patrauklios, nenuobodžios. Kitas – vaikų daug, pinigų mažai, etatas tik vienas. Aš turiu pasirinkt, kuriems pagalba labiausiai reikalinga. Bet kai tėvai renkasi mokyklą, jie tikisi, kad vaikas gaus visą pagalbą, kai jos prireiks. Todėl dirbu su didesniu vaikų skaičiumi. Jeigu turėčiau kompiuterius, ruoščiau mokiniams tik tokias užduotis, bent pusę pamokos, jiems būtų daug įdomiau. IKT labai motyvuotų.
2. Kas bendra logopedo ir specialiojo pedagogo darbe su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?	Per lietuvių kalbos pamokas yra labai daug bendrų dalykų. Šie darbai tikrai susiję. Tik spec. pedagogas daugiau pririštas prie programos, o logopedas gali koncentruotis į sutrikimą.
3. Gal yra klausimas, kurio nepaklausiau... ką norėtumėte pridurti šia tema?	Anksčiau tokių vaikų, kurie turi kalbos neišsivystymą, buvo gerokai mažiau. Tų vaikų daugėja. Bet mažėja dislalijos, nes tam daugiau dėmesio skiriama darželiuose.

1-spec

Demografiniai duomenys apie specialistą	
Amžius	42
Kvalifikacija	Specialioji pedagogė metodininkė
Stažas	20
Informacija apie ugdytinius	

<p>1. Kiek pas jus lankosi mokinių, kurie turi ir kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų?</p>	<p>Mokinių, kuriems pedagoginės-psichologinės tarnybos yra nustatyti skaitymo, rašymo sutrikimai, tokių yra 7. Tačiau iš tikrųjų, yra daugiau mokinių, kurių diagnozėje nėra įvardinta skaitymo, rašymo sutrikimai, tačiau šitie sutrikimai įeina į tą diagnozę. Pavyzdžiui, bendrieji mokymosi sutrikimai, tai tikrai tas vaikas turi žymių skaitymo, rašymo sutrikimų. Vaikas, kuris turi kalbos neišsivystymą, tikrai turi skaitymo rašymo sutrikimų. Ir jeigu imsime tuos vaikus, kuriems tarnyboje nustatyti skaitymo, rašymo sutrikimai ir tuos, po kurių diagnozėmis slepiasi šie sutrikimai, tai tokių yra 20.</p>
<p>2. Kaip susiję skaitymo ir/ar rašymo ir kalbos sutrikimai? Kodėl daugelis vaikų, turinčių kalbos sutrikimų turi rašymo, skaitymo mokymosi sunkumų?</p>	<p>Sakytinė kalba, išties, yra labai susijusi su rašymu. Jeigu jo žodynas siauras, jis negalės, ir žinoma turintis tarties sutrikimų, negalės raštu išdėstyti savo minčių rišliai, ir parašyti, ir perskaityti, surasti informacijos. Visa tai yra labai glaudžiai susiję.</p>
<p>3. Apibūdinkite pasirinktą (kelis) mokinį (ius), turintį (čius) ir sakytinės (kalbos) ir rašomosios kalbos (skaitymo ir rašymo) sutrikimų, kuris pas jus lankosi.</p>	<p>Sakyčiau, tarties sutrikimų yra labai įvairių, yra vaikų, kurie netaisyklingai taria daugelį garsų. Mažesni, pradinukai, jie ir painioja įvairius garsus. Vyresnėse klasėse jau jie ištaisyti. Ryškių tarimo trūkumų išskirti negaliu, yra tik vieno kito garso netaisyklingas tarimas. Pasakojimo, rišlios kalbos gebėjimai, galima sakyti yra viena iš didžiausių bėdų. Kadangi tai susiję, aišku, su žodynu, bet pasakoti, atpasakoti, sukurti rišlų tekstą tiems vaikams sekasi labai sunkiai. Na galima sakyti, tai vienas sunkiausiai besisekančių dalykų. Jo kūryboje matai ir tas gramatinės klaidas, linksnių nederinimai ir skaičių, giminių. Vienas besikartojančių dalykų tų vaikų yra mechaninis skaitymas. Jeigu yra vaikų, kurie skaito su klaidomis, praleidžia raides, jas keičia vietomis, žodžius, pameta eilutę, bet yra vaikų, kurie pakankamai skaito neblogai, bet jie skaito visiškai be intonacijos, skaito mechaniškai ir nieko nesupranta, nesuvokia, ką perskaito. O rašymas... Nurašymas yra geresnėj situacijoje, geba labiau, bet savarankiškai rašyti... Vienas geba parašyti, kitas nededa skyrybos ženklų sakinio gale, priklausomai nuo vaiko. Elgesys priklauso nuo vaiko turimo sutrikimo, emocijų ir elgesio sutrikimo, aš nepastebėčiau, kad vaikas, kuris turi skaitymo, rašymo, kalbos sutrikimų, turi elgesio bėdų.</p>
<p>4. Su kokiais ugdymo(si) sunkumais jie susiduria?</p>	<p>Motyvacija, nes jie dažnai patiria nesėkmes, nes užduotys yra jiems sunkiai įveikiamos, verčia juos nuleisti rankas. Jau kelerius metus dirbu su berniuku, kurio foneminė klausos labai gerai išlavinta, jis iš klausos girdi ilgiau tariamus garsus, pagal mokytojos tarimą sprendžia kur parašyti nosinę, bet visa tai jis parašo gerai, jeigu tekstas yra diktuojamas. Jeigu jam reikia rašyti pačiam, sukurti kažką, tai iškart atsiranda ir klaidos. Tai vat skaito jis pakankamai</p>

	greitai, gerai, be klaidų, bet kaip ir minėjau, yra visiškai mechaninis skaitymas, be intonacijos, ir jo paklausus, jis tikrai neras informacijos, neatsakys. Tai va tokia situacija.
5. Kas jiems sekasi geriausiai?	Juos užduotis turi sudominti, ji jiems turi patikti, atitikti jų gebėjimus.
6. Kuo išsiskiria mokinių, turinčių kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų ugdymas?	Norint pasiekti geresnį rezultatą, reikia jiems skirti individualų dėmesį, prisitaikyti prie jų tempo, keisti veiklas, kad nebūtų nuobodžios.
Mokinių, turinčių kalbos sutrikimų ugdymo ypatumai	
1. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams?	Kreipiu dėmesį į visą tą kalbos sistemą. Per specialiąsias pamokas, turtinamas žodynas, gramatinis kalbos taisyklingumas lavinamas ir rišlioji kalba, kiek įmanoma, ir žinoma, ir tos pažintinės funkcijos visos per specialiojo pedagogo pratybas. Na ir sakykim, tai yra bendras darbas su logopedu, visos kalbos sistemos ugdymas.
2. Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius?	Specialusis pedagogas, kadangi yra mažos grupės, kiekvieną pamoką teikia individualią pagalbą. Dažnai tiems vaikams sunku suprasti žodinę informaciją, tai stengiesi, kad ta žodinė informacija būtų kuo paprastesnė, suskirstai tą informaciją dalimis. Tai reikia dirbti atsižvelgiant į to mokinio tempą, gebėjimus, stipriąsias puses. Galbūt vienam reikia daugiau vaizdinės informacijos, kitam... Pagal kiekvieną individualiai.
3. Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų?	Kadangi per pamokas mokomasi tai, ką vaikas mokosi klasėje, tai atitinka klasės mokomąją medžiagą, tai tie patys vadovėliai, tos pačios pratybos mokinių, bet yra pažintinėms funkcijoms, kalbai plėtoti išleistos priemonės. Taip pat internetinių svetainių priemonės, ir žinoma, pačių gamintos. Labai padeda realūs daiktai. Kartais nesupratęs ką perskaitė, net po žodinio aiškinimo nesupranta, kol nepavaizduoji konkretaus daikto, situacijos.
4. Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?	Derinimas vyksta kas dieną, nes dirbama pagal programą. Kadangi tu ruošiesi pamokoms, tai eini klausyti, deriniesi ir pats patari mokytojui, kaip jis gali padėti vaikui. Tas derinimas su mokytoju ir grįžtamasis ryšys yra nuolatinis. Visgi yra lygiagrečiai inicijuojantys bendradarbiavimą abu.
5. Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?	Su logopedu, kaip ir su mokytoju, vyksta bendradarbiavimas. Ir tas bendradarbiavimas dėl įvairių ugdymosi dalykų, dėl rezultatų. Su logopedu, kadangi esam švietimo pagalbos specialistai, organizuojam renginių, viktorinas, parodas tiems vaikams, olimpiadų. Taip pat mes rengiam bendrus pranešimus miestuose, apie savo veiklą dalinamės gerąją patirtimi. Aišku bendradarbiaujam tiriant

	vaikus. Kartu atstovaujam tą specialistų komandą bendraujant su tėvais, konsultuojam ir pedagogus kartu, rengiam programas.
6. Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?	Tai yra siekiamybė turbūt visų mokyklų pedagogų. Kaip ir visur visokių žmonių yra, vieni noriai domisi, kiti ne. Informaciją, kurią norim perduoti, perduodam įvairiais būdais: skambinam, per elektroninį dienyną, vyksta tėvų dienos, per auklėtojas kartais. Vieni ta informacija pasinaudoja, kiti ne. Kas turi laiko domisi, bet kad labai didelis skaičius, nepasakyčiau.
Mokinių, turinčių rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo ypatumai	
1. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams? Kokius išskirtumėte pagalbos būdus?	Jau truputį gal ir kartočiausi, nes man atrodo, kad vaikai, kaip ir sakiau, yra tie patys, jie turi dar kitus sutrikimus be to skaitymo, rašymo tai priėjimo būdai panašūs. Tai efektyvi individuali pagalba ir informacijos dėliojimas dalimis, na aš, manau, kad yra praktiškai tas pats.
2. Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius? Kaip mokote skaityti/rašyti?	Čia tikriausiai nėra sistema, bet turiu pavyzdį – pirmokę. Jeigu nuo jos pradėti, tai mes pirmiausia mokomės išgirsti garsą, o paskui tą garsą susieti su raide. Jai labai sunkiai sekasi rašyti netgi elementus raidžių. Jeigu sekasi įsiminti raides, tada jas pasikartojam, bandom jungti jas į skiemenį, trumpą žodelį. Manau, kad ta sistema kaip ir visų. Tik kai kuriems be galo sunku įsiminti tas raides, nesusieja jos su garsu, tai su tais užtrunkame ilgiau. Ir nulipdome raidę, ir nupiešiame, kad ta raidė įsimintų. Iki tokio sąmoningo skaitymo dar toli.
3. Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų?	Yra priemonės tokios „Aušrelė“, „Linelis“. Ten yra tokios skaitymo pratybos. Yra labai nemažai tokių užduotėlių, iš pradžių raidė, po to skiemenukas, paskui trumpi žodžiai.
4. Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?	
5. Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?	
6. Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?	
Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo skirtumai	
Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo skirtumai?	
Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo panašumai	
1. Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo panašumai?	Na tuo ir panašus, kad reikia skirti kuo daugiau individualios pagalbos, pasiremti stipriosiom pusėm, ugdyti visą kalbos sistemą.

2. Kuo skiriasi logopedo ir specialiojo pedagogo darbas su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?	Specialusis pedagogas išmokyti vaiką to, ką jis mokosi klasėje, o logopedo darbas šiek tiek specifiškesnis, jis turbūt kreipia daugiau dėmesį į tą visą kalbos sistemos ugdymą, žodyno turtingumą, o mes tarsi įpinam tai į pamokos medžiagą. Na, o aišku, pažintiniai procesai, tai ir logopedo, ir specialiojo pedagogo.
Iššūkiai, su kuriais susiduriama ugdant šių grupių mokinius	
1. Kokios problemos ar iššūkiai Jums kyla ugdant šių grupių vaikus?	Tai priklauso nuo vaiko, nes iš tikrųjų, jie visi labai skirtingi. Pavyzdžiui, ta pirmokė. Man dar niekad neteko pradėti nuo tokio lygio. Tas iššūkis jai kuo geriau padėti, kad eitų didesniais žingsneliais į priekį. Kitas vaikas ateina, galbūt elgesio problemų, be šitų sutrikimų, tai taip iššūkiai ir prasideda, nes dirbi su ypatingais vaikais.
2. Kas bendra logopedo ir specialiojo pedagogo darbe su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?	Visgi specialusis pedagogas labiau orientuotas į dalykinių žinių perteikimą, o logopedo darbas kūrybiškesnis, nors abu dirba dėl to pačio tikslo, kad padėti vaikui.
3. Gal yra klausimas, kurio nepaklausiau... ką norėtumėte pridurti šia tema?	

2-log

Demografiniai duomenys apie specialistą	
Amžius	60
Kvalifikacija	Logopedė metodininkė
Stažas	37 metai
Informacija apie ugdytinius	
1. Kiek pas jus lankosi mokinių, kurie turi ir kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų?	Apie 20.
2. Kaip susiję skaitymo ir/ar rašymo ir kalbos sutrikimai? Kodėl daugelis vaikų, turinčių kalbos sutrikimų turi rašymo, skaitymo mokymosi sunkumų?	Aišku, kad susiję, kaip jie nebus. Pasakysiu iš praktikos. Tai, kuris vaikas turėjo kalbos sutrikimą, bet kokį vaikystėje, visada reikia laukti, kad su skaitymu, rašymu kils problemų. Tai jau čia tikrai. Ir paprastai nepraeina tai savaime, reikia pagalbos ir darželyje, o paskui vis tiek skaitymas, rašymas išlenda.
3. Apibūdinkite pasirinktą (kelis) mokinį (ius), turintį (čius) ir sakytinės (kalbos) ir rašomosios kalbos (skaitymo ir rašymo) sutrikimų, kuris pas jus lankosi.	Ji atėjo vaikas nelankęs darželio visiškai, pagalbos jokios negavus, šeima asociali, daugiavaikė. Jau 1 klasėj nežymus kalbos neišsivystymas, taisėm tarimą pirmiausia, foneminė klausia. Tai 1 klasėj su tais garsiukais susitvarkėm lyg, bet žodynas siauras, gramatinė kalbos sandara netaisyklinga ir su tuo labai reikia, dirbam ir toliau, čia jau ir spec.

	pedagogė padeda. Elgesio ypatumų mergaitė neturi, tik tingėjimo yra. Jau ir paskaito ir parašo. Ji trečiokė, bet skaitymo, rašymo galimybės kaip antroko. Kai ką, neilgus tekstukus, suvokia, kur sudėtingesni, jai žodžiai neaiškūs. Jinai sukurs tekstuką iš kelių sakinių, aišku, to rišlumo nelabai, bet antroko lygio gal, gal. Diktantą irgi jau parašo. Jau matosi žodžių struktūra ir sakinių struktūra jau skiriasi.
4. Su kokiais ugdymo(si) sunkumais jie susiduria?	Blogiausiai – lietuvių, matematika, pasaulio pažinimas.
5. Kas jiems sekasi geriausiai?	Dainuoja, dalyvauja ansambliuke. Žodžius sunkiau įsimena, bet per laiką, mechaniškai jie įsitvirtina.
6. Kuo išsiskiria mokinių, turinčių kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų ugdymas?	Tai pirmiausia, labai gerai kai yra ir namuose pagalba. Vieni tėvai geranoriški, dirba su vaikais, tada lengviau mokytojai, specialistams. Labai svarbus ir būtinas ryšys tarp mokytojo ir specialisto.
Mokinių, turinčių kalbos sutrikimų ugdymo ypatumai	
1. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams?	Kaip ir sakiau, kuo anksčiau turbūt pradėti. Labai gerai, kad darželiai turi logopedus. Tiems, kurie nelanko darželio, labai sunku, nes krūvis pasidaro didžiulis, pamokos, o dar reikia taisyti kalbą, tiesiog jiems yra labai sunku.
2. Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius?	Pirmiausia visi kalbiniai dalykai, kartojimai, o paskui tai vaizdiniai, kadangi jie su fonemine klausia nelabai susitvarko, jiems geriau matyti paveikslėlių. Visokių IT žaidimų, per tai, per vaizdinį žymiai lengviau išmokti.
3. Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų?	Visokios tokios. Ir raidynai senoviški, ir visai gerai garsinei analizei. Ar kokios kortelės, kuriose kažkas paslėpta, ar tie IKT žaidimai visokie. Vyresnėse klasėse pratybos, kadangi jos pritaikytos kalbinukam, tai jie visai gerai jas įveikia.
4. Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?	Paprastai taip. Ypač vyresniukam 3-4-tokams, kurie eina gramatiką, tai mes tikrai pasiderinam, kad daugmaž kažkiek to gramatinio taisyklingumo užkabint (ką? Ką veikia? Minkštumo ženklą). Pasiderinam, kad daugmaž eitume tą patį, arba mokytoja iš tolo rėkia, kad dabar mes einam tą. Prašai, kad pastebėtų, kaip vaikas taria garsus, pataisytų, akcentuotų.
5. Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?	Tuos vaikus mes apčiupinęsios iš visų pusių, tai pasiderinam. Ji labiau derinasi prie klasės temų, kadangi ima arba eina į pamoką, jai viskas turi atitikti pagal temą, o mes labiau, kas liečia kalbą, kad vaikas kalbėtų ir taisyklingai kalbėtų. Mūsų darbo skirtingi kampai, bet išlieka visada daug bendrumų. Vyresnėse klasėse, kai logopedas

	nebeteikia pagalbos, specialusis pedagogas vis tiek dirba ta pačia linkme.
6. Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?	Ne visus pasiseka. Elektroniniai dienynai labai gerai, tos konsultacijų dienos. Ne visi tėvai padeda, bet pratimų užduodi. Bet dauguma tėvų tai padaro, padeda, kai mato, kad vaikui yra problema.
Mokinių, turinčių rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo ypatumai	
1. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams? Kokius išskirtumėte pagalbos būdus?	Na, kad jiems vis tiek kalbiniai dalykai tai yra. 3-4-tokui prie kalbos dalykų skaitymas rašymas išlenda, tai tikrai. Tie pagalbos būdai, tai bendras darbas: mokytojas, logopedas, spec. pedagogas.
2. Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius? Kaip mokote skaityti/rašyti?	Pirmiausia skaityti, tai pasižiūrime, ką mokytoja, kaip dirba, kad prisiderinti prie jos. Tarnauja raidynai, dėliojimas raidelių, žodžių, sudėjimas, skaitymas be raidės uždengus. Garsinė analizė, kad išmokyti išlaikyti žodžio struktūrą. Rašymo mokymą pradėdavo nuo foneminės klausos ir garsinės analizės, to nėra dar pas juos. Matosi, kuris pirmą klasę pabaigęs, kad jam reikia. Skiemenukus deda, raides deda, bet sukeičia vietom, painioja. Ir šiandien pratybose mokėmės e-ė, dvibalsius skirti ir sėdim kelias pamokas, kad galėtų išgirsti, pamatyti ir parašyti.
3. Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų?	Visokios priemonės sudominimui, žaidimui.
4. Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?	
5. Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?	
6. Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?	Pasižiūri, ką jie namie išmokę. Per konsultacijas paprašai, kad jie tą ar tą namie padarytų (pažaiskit: atraskit tą raidelę, apvedžiokit, kuri maišosi mum; išsikarpykim, žodžių prirašykim). Besidominčių tėvų dar mažoji dalis.
Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo skirtumai	
Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo skirtumai?	Tas vaikas, kuris neturėjo kalbos sutrikimo, bet jam sunkiai sekasi skaityti, dėl to, kad jo girdimasis suvokimas silpnesnis, tai jau jie skiriasi. Todėl, kad jis žiūri į tekstuką ir neįsimena tų raidelių, jam nesusisieja vaizdas su garsu. Vėlgi čia truputėlį kitaip, nei tas kalbinukas. O šiems tada reikia padėti per sakymą, per žodinį aiškinimą. Nes jiems įsiminti tai ką matau, sunku, kažkaip tą raidę tada gal čiupinėti ir su vėlelėmis ir su kažkuo piešti, kad

	jis išsimintų. Nors labai dažnai regimasis suvokimas pas juos aukštesnis, kadangi jie sėdi, žaidžia, dėlioja. Savaime aukštesni gebėjimai. Jie kalba mažai, mažai bendrauja tarpusavy su tėvais, net dreba, kad namo ir prie kompo, filmukų.
Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo panašumai	
1. Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo panašumai?	Jei garsus taria, tai žodynas šlubuoja, dar kartais reikia to kalbos gramatinio taisyklingumo, rišlioji kalba. Pasakojimas, tai jau čia bėda vaikų, vos ne visų. Jie per mažai bendrauja kalba. Tas jų bendravimas tarpusavyje su vaikais: aj, aj, aj... Jie daugiau linkę įlįsti į tuos savo žaidimus.
2. Kuo skiriasi logopedo ir specialiojo pedagogo darbas su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?	Logopedas eina daugiau į kalbą, o spec. pedagogas į akademinius dalykus, padeda jam išmokyti mokytis. Logopedas kryptingai dirba su kalba.
Iššūkiai, su kuriais susiduriama ugdant šių grupių mokinius	
1. Kokios problemos ar iššūkiai Jums kyla ugdant šių grupių vaikus?	Kaip ir sakiau, tiem vaikam, kurie nelankė darželio, kurie ateina dar su kalbos neišsivystymu, ypatingai sunku. Jiems vos ne dvigubas krūvis. Tie vaikai pasiekia kažką savam lygmeny, bet jiems labai sunku susilyginti su kitais.
2. Kas bendra logopedo ir specialiojo pedagogo darbe su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?	Turbūt vis tiek abudu dirbam su kalba. Ir specialioji pedagogė, tas žodynas, skaito tekstą, padeda išsiaiškinti, skaito tekstą, jį analizuoja, atpasakoja, ta rišlioji kalba. Jie rašo ir mes rašom. Viskas persipina. Tas kalbos ugdymas yra tokie bendri dalykai, nuo kurių niekur nepabėgsi. Daugiau jinai ima gramatiką, įtvirtinimui, taisykles. Abu specialistai yra lygiaverčiai dirbant su šiais vaikais, papildomai vienas kitą. Visi dirbam taip, kad vaikui būtų geriau ir mokytojas, ir specialistai.
3. Gal yra klausimas, kurio nepaklausiau... ką norėtumėte pridurti šia tema?	

2-spec

Demografiniai duomenys apie specialistą	
Amžius	50
Kvalifikacija	Specialioji pedagogė metodininkė
Stažas	26 metai
Informacija apie ugdytinius	
1. Kiek pas jus lankosi mokinių, kurie turi ir kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų?	Pradinukų apie 18, vyresniųjų klasių, su tais liekamaisiais reiškiniais, apie 10. Tai iš viso 38.

<p>2. Kaip susiję skaitymo ir/ar rašymo ir kalbos sutrikimai? Kodėl daugelis vaikų, turinčių kalbos sutrikimų turi rašymo, skaitymo mokymosi sunkumų?</p>	<p>Pasakysiu, kiek iš savo praktikos, aišku teoriškai mum irgi buvo visuomet aiškinama, kad turi įtakos, sakykim, kalbos neišsivystymas ar kažkokie sutrikimai vaikystėj, tam kada vaikas pradės skaityti, pradės rašyti, bet šiaip tai stebima, kad tiem vaikam, kurie turi tokių kalbos sutrikimų, sunku skaityti. Aišku, vėliau pradeda skaityt, tačiau prasčiau tekstą suvokia, ką skaitė sunkoka papasakot, atpasakot, užduotis, pavyzdžiui, pačiam perskaityt, suprasti, ką reikia daryti, išskirti kažkokius esminius dalykus iš teksto, iš užduoties rašytinės. Tie sunkumai visada ir jie praktiškai vyresnėse klasėse stebimi.</p>
<p>3. Apibūdinkite pasirinktą (kelis) mokinį (ius), turintį (čius) ir sakytinės (kalbos) ir rašomosios kalbos (skaitymo ir rašymo) sutrikimų, kuris pas jus lankosi.</p>	<p>Jeigu imčiau vieną trečioką, šiemet aš pirmus metus su juo dirbu, nes prieš tai dirbo kita spec. pedagogė, tai jam kol kas tarties sutrikimai labai ryškūs. Jau pats tas garsų tarimas, kai kurių, r ypač, neaiškus tas tarimas likęs. Nu ir aišku formulavimas, žodžių dėliojimas į sakinį labai sunku ir tuo pačiu, amžinai toks nepasitenkinimas, aišku jis suvokia tą savo bėdą, ir jeigu kas nors nesupranta jo, beklausantis žmogus, pavyzdžiui mokytoja, jis supyksta, susinervina ir nieko nebedaro. Nu kai paprašai pakartot ramiai kelis kartus, jis tada pakartoja ir tada viskas aišku. Tai jis trečiokas, bet mes dar tikimės, kad daug padarysim. Jeigu imčiau vyresnį mokinį, jis kai save kontroliuoja kalba pakankamai aiškiai, bet kai su draugais, ta kontrolė dingsta. Laimė, kad jis drašus ir bendraujantis vaikas ir nekreipia dėmesio į tuos savo sutrikimus. Tų vaikų žodynas siauresnis, jis ne toks vaizdingas, jie daug, atrodo, elementarių žodžių prasmės nesupranta, juo labiau, kurie rečiau vartojami, kad ir tuose grožiniuose tekstuose. Jiems nuolat reikia aiškinti prasmę, paskui pamiršta ir vėl nebežino. Beveik visiem tiem vaikam sudėtinga sklandžiai, nuosekliai papasakot, ką skaitė, ką girdėjo, ar savo kokius nors išpūdžius. Dažnai apsiriboja keliais trumpais sakinukais. Dažnai primenu, kad mes jau kokie 4- tokai, 5-tokai, tai nebepasakokim kaip pasakojom 1 klasėj. Nors didelio skirtumo ir nebūna, nes kaip išmokstam pradinėse klasėse, prie to beveik ir lieka. Skaitydami, aišku, tas teksto suvokimas, aš kaip specialioji pedagogė, tai mano tikslas toks, kad vaikas kuo geriau suvoktų tekstą, ką skaitė, kas ten svarbu, kaip išskirti, kas ta pastraipa, kokios teksto dalys, nes tai su bendrosiom tom programom glaudžiai susiję. Klasėj per pamokas, ką bando išmokti, pas mane dar tvirtinam ir dar vis tuos įgūdžius gerinam, tai teksto suvokimas jis tikrai būna sudėtingas ir ypač vyresnėse klasėse. O rašymo, tai aišku, jeigu daugiausia turi optinių tų dalykų, tai aišku panašias tas raides painioja ilgai,</p>

	<p>faktiškai mes ir neįveikiame to dalyko, painioja ir toliau. Na o dar ilgieji-trumpieji, nes tarmė dar labai trukdo mum. Aišku, visos gramatikos taisyklės. Žinome jas, kartojame, turime, pasižiūrime, bet kai reikia rašyti nepritaikome. Tos nosinės kabinamos bet kur, žino, kad reikia kažkur dėti, tai ir deda. Gal net šios problemos vaikų, susiję ne kiek su regimuoju, kiek su girdimuoju suvokimu. Gal tų netgi daugiau. Nes ten išryškėja supanašėjimai priebalsių, netaiko tų taisyklių, nors kai daro pratimus, puikiai žino, pritaiko ir atsimena, bet kai reikia rašyti tekstą, kurti savo tekstą, tada taisyklės dažniausiai visai užmiršamos. Nebežino kaip taikyti, klaidų daug, žodžių iškraipymai, galūnes visai ne tokias parašo ir kartais išvis neįmanoma to žodžio perskaityti, pats neperskaito, ką parašė.</p>
4. Su kokiais ugdymo(si) sunkumais jie susiduria?	
5. Kas jiems sekasi geriausiai?	
6. Kuo išsiskiria mokinių, turinčių kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų ugdymas?	
Mokinių, turinčių kalbos sutrikimų ugdymo ypatumai	
1. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams?	<p>Pirmiausia, dabar šiuolaikinėje mokykloje yra visi specialistai, nuo pat pirmos klasės. Aišku, dar geriau, kai ikimokyklinėje įstaigoje jau prasideda logopedinis darbas, spec. pedagogo darbas kažkiek. Aišku, pradinėse klasėse daug įtakos turi tas spec. pedagogas, logopedas. O spec. pedagogas kažkaip gal irgi, nes kažkaip bendradarbiaujam, dirbam kartu, ta pačia kryptimi. Tai sakykim ir tas ir tas specialistas svarbus. Vyresnėse klasėse dažniausiai lieka tik spec. pedagogas. Na, o dabar specialistų pagalba tai būtina jiems, aišku visada stengiamės ir prašom tėvus įtraukti. Nes vienas dalykas klasėje, pamokoj save pakontroliuoja tie vaikai, bet kai jie grįžta į savo namus, su vaikais bendrauti, tai vėl viską užmiršta. Jau nebekreipia dėmesio nei kaip taria, nei kaip sakinius dėlioja. Tėvai dažniausiai puikiai juos supranta, nors ta kalba ir suvelta. Tai stengiamės tėvus įtraukti, kad irgi kontroliuotų, kalbėtų, taisytų ir tartų, ir sakinius, ir skaitymo. Kažkaip tėvams siūlau, kad jei vaikui neįdomu skaityti knygas, tai jūs skaitykit kas įdomu: plakatai, reklamos, autobusai, tai ką nuolat jis mato, nu sakykim, programą televizijos skaitykit, filmuką pasižiūrės ar gerą laidą, įvairiausi žurnaliukai, kas jiems įdomu, nėr daug to teksto, bet kažkas įdomaus, ko jis pats norėtų.</p>

<p>2. Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius?</p>	<p>Nu aišku jiems labai patinka žaidybinio pobūdžio uždaviniai. Dažnai būna, kad ir su mažiukais, jiems labai patinka kryžiažodžiai, kurie padeda žodžio struktūrą išlaikyti, nurodyta kiek turi būti raidžių, tai tu nori nenori turėsi jas visas surašyti. Aišku, būna, kad tą kryžiažodį mes sprendžiam kokias tris pamokas. Sudėtinga, taip greit nepadarysi, nes nuolat kyla sunkumų. Šiaip dažnai, kur ir būna vadovėliuose, reikia įrašyti praleistas raides, mano akim, neįdomu vaikams, jie rašo bet ką. Jeigu reikia nurašyti, tai jiems iš viso tragedija, nes kiek čia daug reiks rašyti, o jeigu reikia tik įrašyti, tai jie įrašo bet ką ir neskaito. Visgi duodu tokias užduoteles, tik kuo trumpesnes, kad kartu galėtume skaityti, suprast sakinį ir tada aišku jau ką įrašyti. Iš kaladėlių dėliojam, tuos pačius kryžiažodžius. Aišku, labai patinka prie kompiuterio, tai turiu įvairių programėlių. Su vyresniais daug skaitom, bet nedidelių, aiškia mintį turinčių tekstukų. Nes kai tekstas nedidelis, vaikas neišsigąsta, ramiai reaguoja.</p>
<p>3. Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų?</p>	<p>Daugiausia tai pasidarau pati kažkokių pratimėlių, kokių reikia. Dažnai sieji su tuo, ką jie mokosi klasėje. Ir su logopedu taip pat derinam, kad vaikas per daug nenuotiltų. Kadangi pas spec. pedagogą jis ateina iš pamokos, tai aišku, kad labai labai turi siet su pamoka, ką vaikai skaito, mes skaitom irgi. Papildomai aš visada turiu kažką pasiruošus. Pavyzdžiui, jeigu einam žodžio dalis, tai turiu pratimėlių, ką išnagrinėti. Iš parengtų priemonių, tai dvibalsių tarimas, priebalsiai ir kt. Šiaip labai daug ką pati darau. Pastebėjau dar tai, kad ką darydavau prieš 5-7 metus, tai dabar visiškai nebetinka, nes yra per sunku. Nes tie skaitymo įgūdžiai prastėja. Kartais taikau tokią praktiką, kad dirbu su mokytoja klasėj, tai renkam kartu tas užduotis, ką darysim tą pamoką, kitąkart net mokytoja pastebi, kad duodu per sunkias užduotis, jas reikia lengvint, paprastint.</p>
<p>4. Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?</p>	<p>Kasdien susitinki, su tą dieną kokios yra pamokos, su visais mokytojais. Ateini prieš pamoką, kitąkart ir prieš dieną ir pasižiūri ką ten, aišku, elektroninis dienynas labai gerai, kai pati galiu pasižiūrėti, ką jie ėjo, ką mokėsi, mokysis, dar ir į priekį pasižiūrim, ką darys. Nuolat einam, kalbam, žiūrim, aišku, norėtusi, kad ir tos mokytojos pačios ateitų paklaust, ką man daryt su tais vaikais. Kai kurios ateina, kai kurios nelabai. Bet daugiausia aš pati einu ir žiūriu kas mums svarbiausia padaryti.</p>
<p>5. Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?</p>	<p>Jau planuodamos mokslo metų pradžioj, rašom tokius ilgalaikius planus, tai visada susižiūrim, visada esminiai dalykai yra tiek mano, tiek jos planuose. Logopedas daugiau su mažiukais dirba su</p>

	tartim, ta gramatine struktūra, o aš su skaitymu, teksto suvokimu. Kadangi kabinetai už sienos, tai susibendraujam bet kada. Be to mokykloj padarė tokią sistemą, kad visi specialistai vienam aukšte, kad būtume visi šalia. Bendradarbiaut mums visos sąlygos yra, kitaip ir dirbt negalėtum vienas pats.
6. Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?	
Mokinių, turinčių rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo ypatumai	
1. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams? Kokius išskirtumėte pagalbos būdus?	Nu čia kaip ir sakiau, tuos kur minėjau, ir visiems, kurie kalbos, kalbėjimo sutrikimų turi. Tie patys, tai, kas vaikam patrauklu, įdomu. Tai ir duoda naudą. Nes faktiškai tie patys vaikai, kurie turi pradinėse klasėse ryškesnius kalbėjimo, kalbos sutrikimus turi skaitymo, rašymo. Ir jie lieka. Nes siunčiam į tarnybą kas porą metų ir matom tai. Tik tas darbas su jais vyresnėse klasėse lieka spec. pedagogui.
2. Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius? Kaip mokote skaityti/rašyti?	Čia gal man sunkoka pasakyt, nes aš pradėtu imt trečiokus. Su pirmokais ir antrokais dirba kita spec. pedagogė, tai tą pradžią ji padaro. Man ateina tie vaikai jau šiek tiek skaitantys, rašantys. Tai mes tada jau analizuojam, ką skaitom, tas teksto suvokimas, man labai svarbu yra ir stengiuosi, kad jie nuo pradinių klasių suprastų, kad reikia galvoti apie tai, ką skaitai. Tai va, teksto ta analizė. Kad ir trumpą tekstuką, klausimų privalvoju įvairiausių. Rašymas, tai žiūrint kokia yra problema, jeigu žodžio struktūros iškreipimai, tai einam prie to, kad skaičiuot tas raides, kiek tų garsų, kiek parašėm ar ko trūksta. Aišku, taisyklės nuolat kartojamos gramatinės ir bandom taikyt, kad jų neužmiršti. Bet kaip ir sakau, man svarbu, kad skaitytų sąmoningai, kiek įmanoma.
3. Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų?	
4. Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?	
5. Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?	
6. Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?	
Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo skirtumai	
Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo skirtumai?	

Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo panašumai	
1. Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo panašumai?	Man, iš savo pusės, labai svarbu tas tekstas, kad jį suprastų. Nes teksto suvokimas yra tikrai sutrikęs šiek tiek, nors aišku nevienodai. Kai dirbi su vaikais, matai skirtingų dalykų, pavyzdžiui, turiu tokį mokinį, pradinėse klasėse jis labai sunkiai, dirbdavom su raidėm, dėliodavom, niekaip nesugebėjo jungti ir labai painiodavo, net nesuprasdavau, kodėl painioja raidę r ir g. Paskui jis aišku prasilaužė, skaito šiek tiek, bet jis labai gerai suvokia tai, ką girdi. Tai tuo ir remiamės. Jis klauso, kai skaito kiti ir tada analizuojam. O kai pats skaito, gali tik labai trumpai pasakyti, ką skaitė, smulkiau išaiškinti jam sunku. Bet kai girdi, jis gana smulkiai gali atpasakot viską su smulkmenom. Bet aišku kiekvienas vaikas turi kažką savo, negali visų pagal vieną modelį ugdyti.
2. Kuo skiriasi logopedo ir specialiojo pedagogo darbas su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?	Kiek stebiu, kaip logopedė tas grupines pratybas veda, tai jie labiau į tą gramatiką, gramatinės sandaros tą visą aiškinimąsi, tas taisykles, jų taikymą, visi girdimojo, regimojo suvokimo pratimai lavinimui, o specialusis pedagogas vėlgi pradėdi nuo to kiekvieną tą dalyką, ką reikės padaryti, kokia čia bus užduotis, ką dabar darysi, nuo ko pradėsi, analizuoja pačią užduotį ir tada jau žiūrim kaip ją atliekam, pasitikrinam kaip padarėm ar čia viskas gerai. Ir kita vertus aš daugiau prie to teksto. Skaitom, kuriam, pirmiausia tą tekstą žodžiu ir einam prie to, kad jį užrašyti. Pradedam nuo paveikslėlių kažkokių, ar nuo vieno paveikslo, ar nuo paveikslėlių serijos, paskui jau kuriam savo pastraipą.
Iššūkiai, su kuriais susiduriama ugdant šių grupių mokinius	
1. Kokios problemos ar iššūkiai Jums kyla ugdant šių grupių vaikus?	Jau maždaug kai gauni tą vaiką stebi, žinai kas bus. Aišku pradžioj, kai tik pradėjau dirbt, man buvo baisu visos tos tekstų analizės, nebežinojau nuo ko pradėt ir kaip, kai sunkiai skaito ir sunkiai suvokia. Bet sakykim dabar svarbiausias dalykas pažint tą vaiką, kuo geriau pažįsti, tuo geriau žinai, kas jam padės. Iš pradžių prisijaukinti turi. Nes kartais šalia visko yra daug emocinių problemų.
2. Kas bendra logopedo ir specialiojo pedagogo darbe su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?	Aišku, galbūt kažkiek iš skirtingų kampų, bet iš esmės nei vieno to dalyko negali pamiršti, nes tos sritys visos susiję.
3. Gal yra klausimas, kurio nepaklausiau... ką norėtumėte pridurti šia tema?	

Demografiniai duomenys apie specialistą	
Amžius	43
Kvalifikacija	Logopedė metodininkė
Stažas	20 metų
Informacija apie ugdytinius	
1. Kiek pas jus lankosi mokinių, kurie turi ir kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų?	Yra virš 60.
2. Kaip susiję skaitymo ir/ar rašymo ir kalbos sutrikimai? Kodėl daugelis vaikų, turinčių kalbos sutrikimų turi rašymo, skaitymo mokymosi sunkumų?	Iš tikrųjų, dažniausiai tai būna vieni ir tie patys, man taip atrodo. Vis tiek visų, kiek mes rinkdavom anamnezės, dauguma iš jų, nuo pradžių, nuo mažens kalbėdavo blogiau, vystėsi pavėluotai kalba ir aišku jų visų, ir turinčių kalbos sutrikimų ir skaitymo rašymo, tai bendri bruožai tie, kad skurdus žodynas, gramatinė kalba ne visai teisingai, tolygiai vystosi, ta šnekamoji kalba, aišku, yra glaudžiai susijusi su skaitymu, rašymu.
3. Apibūdinkite pasirinktą (kelis) mokinį (ius), turintį (čius) ir sakytinės (kalbos) ir rašomosios kalbos (skaitymo ir rašymo) sutrikimų, kuris pas jus lankosi.	Jeigu grupė, tai būtų labai sunku apibūdinti tuos požymius, tačiau jeigu patogiau apie vieną vaiką, tai tarties sutrikimai nėra labai žymūs, yra tarpdantinis garso s tarimas ir daugiau jis ten sudėtingų žodžių neištaria. Jam nustatytas nežymus kalbos neišsivystymas, tai aišku visa ta kalbos sistema yra sutrikusi, žodynas siauras, buitinis, jisai gali išvardinti tokius elementarius daiktus, tačiau įvairesnių daiktavardžių, veiksmažodžių jis nepasakys, aišku, gali įvardinti kelias sąvokas, tačiau neišskirs ten iš grupės daikto, kuris ten netinka. Pasakojimo, tokio kaip ryškaus jis nebent iš savo asmeninės patirties jis gali kažką papasakoti, bet sudaryti pasakojimą pagal paveikslėlių retai. Ir aišku, besikartojantys žodžiai, sakiniai nerišlūs, trumpi, nederina linksnių, nederina galūnių, nederina skaičių, giminių ir t. t. Jei kalbant apie tą konkretų mokinį, jis dabar tik 3 klasės pradžioje pradėjo jungti raides į skiemenį, skiemenį į žodį ir tai atlieka šį darbą su paprasčiausiais dviskiemeniais žodžiais, ilgesnius žodžius bando skaityti, bet dažniausiai tai spėja. Jeigu perskaito ne taip, nepastebi tų savo klaidų. Nors iš tikrųjų jis labai pats džiaugiasi, kad pradėjo skaityti. Rašymas automatiškai tas pats, vos pradėjo raides jungti į skiemenį ir aišku labai daug klaidų, praleidžia tų raidžių, keičia vietomis, sutrumpina žodžius. Šis vaikas tikrai yra hiperaktyvus, nenusėdi vietoje, pradžioje kol įsivedėm taisykles, vaikščiodavo po klasę ir dabar to pasitaiko. Daro užduotis, kurios jam patinka, kas nepatinka jis nelabai daro, klasėje jis taip pat turi daug

	įvairiausių problemų. Net žymimas lapas, kaip jis kiekvieną pamoką elgiasi. Aš linkusi manyti, kad mažiau negu puse tokių vaikų turi elgesio problemų.
4. Su kokiais ugdymo(si) sunkumais jie susiduria?	Aš galvoju, dėl to, kad jiems nuolat nesiseka, tai pirmiausia, labai krenta mokymosi motyvacija. Juos sunku sudominti. Ne vienas ir ne du neatlieka užduoties, nes sako, aj, vis tiek nepadarysiu, nepasiseks. Na ir nebeįdeda pastangų. Ne visada jiems parenkama tinkama mokomoji medžiaga, kas irgi sudaro ypatingų sunkumų. Jeigu dirba klasėj ar čia su daugiau mokinių, nėra galimybės prisiderint prie kiekvieno mokymosi tempo. Kai dirbama individualiai, tai labai gerai, nes tu gali daugiau padėti, viską matyti. Klasėje nespėja, neišgirsta, visada gali kažkas ir mokytoja pakartoti, prieiti.
5. Kas jiems sekasi geriausiai?	Aš tai sakyčiau, kad čia į kiekvieną reikia žiūrėti individualiai. Todėl jie ir yra ištiriami pedagoginėje-psichologinėje tarnyboje arba mes per ilgesnį laiką pastebim, kokios stipriosios jų pusės ir kas geriausiai sekasi. Tai na, mano nuomone, reikia atsižvelgti į kiekvieną vaiką asmeniškai. Galbūt jis gali remtis vaizdine medžiaga, ar ne, kitam gal daugiau skaidyti dalimis ir panašiai. Na galbūt geriau sekasi tos, kurios patinka užduotys. Prie kompiuterio užduotys jiems įdomiau, greičiau, rezultatas čia pat. Jam, iš tikrųjų, reikia dažnai keisti veiklą, nes jam rašyti, kaip sakiau sunku, tai to ilgai jis daryti negali. Tada jam asmeniškai įrašyti tik žodį. Jis remiasi regimuoju suvokimu, tai jam daugiau paveikslėlių. Jis praktiškai neišlaiko dėmesio, kai aiškinama žodžiu. Jis turi matyti, čiupinėti.
6. Kuo išsiskiria mokinių, turinčių kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų ugdymas?	
Mokinių, turinčių kalbos sutrikimų ugdymo ypatumai	
1. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams?	Jau pradžioj sakiau, kad ta kalba labai susijusi su rašymu, skaitymu. Nežinau, kaip pasakyti tuos skirtumus, nes tai dauguma tų pačių vaikų. Jeigu nesupyksit, tai man tam rašymui, skaitymui ir kalbai mokyti bendri bruožai. Geriausia būtų individualus priėjimas prie kiekvieno, bet dažnai nėra tokios galimybės. Nes tada tu aiškiai matai, ką jis padarė, ko nepadarė, ką savarankiškai, ką su pagalba. Manau, reikia remtis stipriosiomis pusėmis. Vienam supaprastinti kalbą, nes gali nesuprasti ilgų instrukcijų, kitam dar kartą pakartoti, trečiam dar kažką asmeniškai. Padėti galima, aš manau, parinkus tinkamą mokomąją medžiagą, kas jiems įdomu; surasti dominančią temą, kuria jie tikrai turi ką pasakyti. Ugdyti savęs

	vertinimą, skatinti už kiekvieną gerai atliktą užduotį, dalį užduoties, kad jie jaustųsi įvertinti.
2. Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius?	Vėl beveik visi metodai bus tie patys visiems tiems mokiniams. Taigi turbūt truputį kartosiuosi. Tai yra atsižvelgti į jų gebėjimus, keisti veiklas, pažadėti atlikus prie popieriaus lapo užduotį, tada prie kompiuterio, skirstyti etapais.
3. Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų?	Pas mus priemonių gausu. Įvairūs pratybų sąsiuviniai, įvairios metodinės priemonės ir įvairūs didaktiniai žaidimai. Iš tikrųjų, naudojuosi ir įvairių svetainių, kitų logopedų ar mokytojų paruoštomis priemonėmis. Jų yra be galo daug ir galima pasinaudoti ir vaikams neatsibosta. Ir aišku, yra pačios gaminta. Galbūt dabar daugiausia gaminamos kompiuterinės priemonės.
4. Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?	Galiu pasakyti, kad tai nevyksta kiekvieną pamoką, logopedinę jeigu imant, bet per savaitę ar per dvi savaites su mokytojom pasitariam, ką jie mokosi, ir patys vaikai atėję sako, ką jie mokosi ir dalį savo logopedinių pratybų laiko aš skiriu, ką mokytojas nori, kad pakartočiau, įtvirtinčiau. Nors kita dalis pratybų, tai yra tų specifinių klaidų, mokymas jų nedaryti. Bet sakykim rašo diktantą klasėje, aš kiekvieną kartą peržiūriu, kokios klaidos, jų mažėja, daugėja, į ką atkreipti dėmesį. Pas mane atlieka kažkokias užduotis, tai aš perduodu mokytojais žinias kaip mum sekėsi ta tema. Ypatingai visos pastebim, ypač su 4 klasių mokytojom ir kitomis, kad sunkiai sekasi rišlioji kalba, pasakojimas, tekstų kūrimai. Tai ypatingai dabar tariamės, ką reiktų per logopedines pratybas, kurti sakinius, tekstus, tai mes tą ir darom. Tai toks bendradarbiavimas pasikeičiam temom, kas ką turėtų daryti.
5. Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?	Mes kadangi kartu čia dirbam, atvirai dažnai, gal ne apie kiekvieną vaiką, pakalbam, kaip jam sekasi lietuvių kalboj, matematikoje, ką jis galėtų padaryti per logopedines pratybas. Bendravimas kasdieninis.
6. Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?	Manau, kad mažesniąją dalį tėvų galime įtraukti, nes yra tėvų, kurie patys domisi, ateina, ką galėčiau padaryti namuose, kokius pratimus ir tada aš duodu užduotis, jeigu jos nereikalauja kokio sudėtingo mokymo. Yra, bet tai yra nedaug tėvų, kurie šitaip. Aišku mes bendradarbiaujam per elektroninį dienyną, telefonu, yra tėvų, kurie domisi nuolat.
Mokinių, turinčių rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo ypatumai	
1. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams? Kokius išskirtumėte pagalbos būdus?	

<p>2. Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius? Kaip mokote skaityti/rašyti?</p>	<p>Foneminės klausos ugdymas, tai manau, yra reikalingas visur. Tai matyt, čia visur tie patys, garsinės analizės ir sintezės, nuo skiemenų, nuo dviskiemenių žodžių atvirais skiemenimis, ir imant šitą konkretų vaiką, taip ir pradėjom, nes kaip jis gerai parašys, jeigu jis negirdi koks garsas po kokio eina, tai sakau ta foneminė klausia lavinama kiekvieną užsiėmimą, praktiškai. Nurodo, kokį garsą girdi pirmą, paskutinį, ar ten yra toks garsas. Tai sakau, garsinė analizė ir sintezė yra ir skaityme ir rašyme. Iš pradžių aš turiu garsus, tai kai aš turiu sekasi geriau, kai mokosi jis pats tarti garsą po garso, tardamas rašyti. Mes su juo dar ne taip toli esam nužengę. Jis skaito, nepastebi ką perskaito, sugrįžtam, perskaitom. Na ir sakykim yra sakinukai, kuriuos kartojasi tas pats žodis. Tai kai skaito antrą sakinį, trečią sakinį jis tą žodį lengvai atpažįsta. Na ir pats jis jaučia, kad greitai tą žodį perskaitė. Apie gramatines taisykles dar nėra nei kalbos, bet tas rašymas, nuo raidžių skiemenukuose taip po truputį ir pradėdam.</p>
<p>3. Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų?</p>	
<p>4. Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?</p>	
<p>5. Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?</p>	
<p>6. Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?</p>	
<p>Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo skirtumai</p>	
<p>Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo skirtumai?</p>	<p>Tai tie patys vaikai, jų stipriosios pusės vienokios ar kitokios, tačiau skirtumų aš nesugalvočiau.</p>
<p>Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo panašumai</p>	
<p>1. Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo panašumai?</p>	<p>Patys darbo principai tiek tų, tiek tų yra tie patys. Sakykim, tai vis tiek yra visos kalbos sistemos ugdymas. Jei turintis kalbos sutrikimų, tu mokai foneminės klausos, lavini foneminę klausą ir garsinę analizę, gramatiką. Ir yra skaitymo, rašymo lygiai tas pats rišliosios kalbos ugdymas, gal būt daugiau akcentuojame tą techninę pusę. Tai sakykim, gramatinių taisyklių mokymasi, bet tai yra praktiškai tas pats darbas. Didelio skirtumo nėra.</p>
<p>2. Kuo skiriasi logopedo ir specialiojo pedagogo darbas su vaiku, kuris turi ir</p>	<p>Na galbūt taip, kad specialusis pedagogas per pamokas moko tai, ko pageidauja programa, aišku atkreipia dėmesį į tartį, nors neakcentuoja, tai</p>

kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?	daugiau programiniai dalykai, nors tai irgi į tą įeina ir taisyklės, ir rišlioji kalba, bet tu dirbi per pamokas, tai, ką dirba visa klasė. Na, o logopedas, mano nuomone, daugiau atlieka tokių specifiškesnių darbų, tai vaikai, jeigu daro specifines skaitymo, rašymo klaidas, tu kreipi visą darbą į tą pusę. Aišku tai siejasi su klasės darbu, bet tai yra specifinių dalykų taisymas, tarties taisymas, rašybos klaidų.
Iššūkiai, su kuriais susiduriama ugdant šių grupių mokinius	
1. Kokios problemos ar iššūkiai Jums kyla ugdant šių grupių vaikus?	Iš tiesų, kiekvienais metais ateina sunkesni vaikai, turintys sunkesnių sutrikimų ir ugdymosi sunkumų ir elgesio. Tai yra vien tokie mokiniai, prie kurių kiekvieno turi rasti priėjimą. Mokytojai pamato, kad vaikas yra kitoks, tai mum iššūkis rasti būdų kaip padėti ir vaikui ir mokytojui. Tie sunkumai, sakyčiau, tai yra didelis vaikų skaičius, nors galbūt galima dirbti su mažesniu, tačiau norisi padėti visiems. Ir aš jaučiu, kai teikdama individualią pagalbą padarau daugiau ir pats vaikas jaučia. Taip pat sunku prisitaikyti prie kiekvieno vaiko tempo.
2. Kas bendra logopedo ir specialiojo pedagogo darbe su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?	Tai kaip ir sakiau yra tas pats praktiškai vaikas, kurį mes apžiūrim iš visų pusių. Ir ką aš galiu kaip logopedas, atkreipiu dėmesį per savo pamokas. Jeigu specialioji pedagogė pasako, kad jis rašė diktantą, atliko užduotį ir nemokėjo iškelti klausimo, tai aš tada galiu į tai atkreipti per savo pamokas ir atvirkščiai. Specialusis pedagogas gali atkreipti dėmesį į tartį. Visgi spec. pedagogas daugiau kaip dalyko įtvirtintojas, o logopedas specifinių dalykų.
3. Gal yra klausimas, kurio nepaklausiau... ką norėtumėte pridurti šia tema?	Manau, kad visgi tie skaitymo ir rašymo sutrikimai labiau aktualesni logopedui, ir jis su jais turi dirbti, nes specialusis pedagogas ne visada turi tam laiko.

3-spec

Demografiniai duomenys apie specialistą	
Amžius	40
Kvalifikacija	Specialioji pedagogė metodininkė
Stažas	18 metų
Informacija apie ugdytinius	
1. Kiek pas jus lankosi mokinių, kurie turi ir kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų?	Du
2. Kaip susiję skaitymo ir/ar rašymo ir kalbos sutrikimai? Kodėl daugelis vaikų, turinčių kalbos sutrikimų turi rašymo, skaitymo	Vaikas nemoka, negali perskaityti, neišgirsta raidės, negali jos parašyti. Pastebiu ryšį tarp kalbos ir skaitymo/rašymo sutrikimų. Vaikas neišgirsta garso, painioja garsus.

mokymosi sunkumų?	
3. Apibūdinkite pasirinktą (kelis) mokinių (ius), turintį (čius) ir sakininės (kalbos) ir rašomosios kalbos (skaitymo ir rašymo) sutrikimų, kuris pas jus lankosi.	Negeba reikšti nei žodžiu nei raštu minties. Atsakinėja vienu žodžiu. Nejučia sakinio ribų. Viska pasakoja nuo eilės iki galo. Jeigu garsus jau ir ištaria taisyklingai, rašant painioja e-ė, ilgosios-trumposios netaria. Labai lėtas skaitymo temtas, sukeičia skiemenis vietomis, spėja galūnes, praleidžia raides, netaisyklingai ištaria ilguosius/trumpuosius balsius. Nepilnai suvokia tekstą (tiek savo skaitytą, tiek girdėtą tekstą). Šie vaikai elgesio ypatumais nepasižymi. Ramūs, geri vaikai.
4. Su kokiais ugdymo(si) sunkumais jie susiduria?	Negali gerai perskaityt, nesupranta iškart užduoties, ko prašoma, nesuvokia – teksto suvokimas. Nėra regimojo suvokimo. Mintinai įsidėmėjo, pavyzdžiui, kaip rašosi žodis mūsų, tai jis taisyklingai parašys, nors pačiam, kad pritaikyti, atskirti, kur e-ė, u-uo tai tikrai ne. Neatsako į klausimus. Rašinėlis, jeigu reikia mintis savo išdėstyti, tai būna kokie 5-6 sakiniai (Kaip praleidai atostogas?).
5. Kas jiems sekasi geriausiai?	Sekasi gerai tikslieji mokslai. Sprendžia gerai aritmetinius veiksmus. Tų vaikų labai lėtas darbo tempas. Gera regimoji atmintis, regimasis matymas. Dėl to tų klaidų mažiau daro, nes įsidėmi tuos žodžius, rašo negalvodami kaip taisyklės pritaikyti.
6. Kuo išsiskiria mokinių, turinčių kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų ugdymas?	Daugiausia dėmesio skiriam taisyklingai ištarti tuos garsus, taisyklingai parašyti, skirti, kurias jie painioja tas visas panašias raides. Eilėraštkus mokėmės kaip e-ė skirti, piešėm eglę kaip e raidę. Mokomės teksto suvokimo. Skaitom gabaliukais ir aptariam.
Mokinių, turinčių kalbos sutrikimų ugdymo ypatumai	
1. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams?	Atliekam žodžio garsinę analizę. Skaitom blogai parašytus žodžius, prašau taisyklingai ištarti. Aiškinamės liežuvio padėtį, skardžiuosius-dusliuosius, kaip jie virpa. Atsakinėti prašau ne vienu žodžiu, o pilnu sakiniu.
2. Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius?	Mąstymo žemėlapiai jiems labai gerai praplėst žodynui. Minčių lietus. Dirbam su žodynais, ieškom sinonimų. Nežino, ką reiškia upelis-upokšnis. Svarbu ne tik plėst žodyną, bet ir sudaryti naujus vaizdinius. Ne visada iš žodinio paaiškinimo mokiniui aišku, kas tas upokšnis ar kt.
3. Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų?	Vadovėliai. Kalbos ugdymo tas vadovėlis, įvairios IKT priemonės, žaidimai, paveikslukai įvairūs, teksto suvokimui knyga – teksto paslaptys, knygutės.

4. Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?	Pavyksta. Derinamės. Mokytojas klausia, duodam savo medžiagos, dalinamės medžiaga iš seminaro, projektuose dalyvaujam.
5. Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?	Žodyno turtinimui organizavom ne vieną konkursą. Kūrėm pasakas, eilėraščius. Bendradarbiaujam beveik kiekvieną dieną. Aptariam, kuriam vaikui, kas sunkiau sekasi, jei aš pastebiu, ko ji dar nepastebėjo, jai visą laiką pasakau, jinai man pasako, kokias užduotis duoda, ką jinai daro. Dabar ketvirtokam vykdom projektinę veiklą. Keliaujam į pašta, mokomės rašyti laiška.
6. Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?	Sekasi gan neblogai. Dalis tėvų noriai konsultuojasi ir padeda, dalis nelabai. Ypač noriai įsijungia į projektines veiklas.
Mokinių, turinčių rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo ypatumai	
1. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams? Kokius išskirtumėte pagalbos būdus?	Su vienu vaiku labai sunkiai sekėsi skaityti. Pirkom priemonę „Žiburėli“. Iš pradžių skiemenukus jungėm, reikėjo paskaityti, jungėm žodžius. Ten per žaidimą viskas. Taip pat pasitelkėm „Volungėlė“. Jungėm spalvotus skiemenis.
2. Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius? Kaip mokote skaityti/rašyti?	Mokomės skirti garsus, parašyti raides, jungti skiemenukus į žodį. Ir rašymui, pradžioj rašom raideles, paskui skiemenukus ir žodžius.
3. Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų?	
4. Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju?	Būna įvairiai. Kartais aš duodu užduotį, kad jie baigtų, ko mes nepabaigėm, būna, kad aš darau ko mokytoja paprašo, pateikia užduotis.
5. Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu?	Dirbam kartu ir užduotis kartu darom. Kartu rengiam segtuvus tam tikroms veikloms, pavyzdžiui, žodyno plėtimui.
6. Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą?	Tėvai geranoriškai padeda savo vaikams. Matau, kai atneša namų darbų užduotis, kuriose beveik nėra ar visai nėra klaidų. Patys tėvai sugalvoja savo vaikams skatinimo sistemas.
Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo skirtumai	
Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo skirtumai?	Jeigu vaikas turi su kalba, tai ir su rašymu bus blogai.
Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo panašumai	
1. Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo panašumai?	Pirmiausia turtinam žodyną, gramatinį taisyklingumą. Skatinu, kad taisyklingai tartų.

2. Kuo skiriasi logopedo ir specialiojo pedagogo darbas su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?	Abu dirbam panašiai. Tik aš turiu nuo pamokos temos neatitrūkt.
Išškūčiai, su kuriais susiduriama ugdant šių grupių mokinius	
1. Kokios problemos ar išškūčiai Jums kyla ugdant šių grupių vaikus?	Dažnai vaikai, kurie turi skaitymo sutrikimų, atsakinėdami į teksto suvokimo klausimus, jei nežino atsakymo į pirmą klausimą, į kitus neatsakinėja. Jau su vienu vaiku praėjom tą etapą, persilaužem.
2. Kas bendra logopedo ir specialiojo pedagogo darbe su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?	Logopedas turi daugiau laisvės, o specialusis pedagogas išpaustas į programų rėmus.
3. Gal yra klausimas, kurio nepaklausiau... ką norėtumėte pridurti šia tema?	

4-log

Demografiniai duomenys apie specialistą	
Amžius	62
Kvalifikacija	Logopedė ekspertė
Stažas	38 metai
Informacija apie ugdytinius	
1. Kiek pas jus lankosi mokinių, kurie turi ir kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų?	Kurie turi kalbos ir skaitymo, rašymo tai du.
2. Kaip susiję skaitymo ir/ar rašymo ir kalbos sutrikimai? Kodėl daugelis vaikų, turinčių kalbos sutrikimų turi rašymo, skaitymo mokymosi sunkumų?	Visa tai yra be galo glaudžiai susiję. Mano manymu, skaitymo ir rašymo sutrikimai yra neatsiejami nuo kalbos sutrikimų. Juk jų atsiradimo priežastys panašios. Viena svarbiausių – girdimojo suvokimo nepakankamumas. Be to, dažnai šios grupės, kurią paminėjote, mokiniai negali reikšti savo minčių dėl skurdaus, siauro, buitiško žodyno.
3. Apibūdinkite pasirinktą (kelis) mokini (ius), turintį (čius) ir sakytinės (kalbos) ir rašomosios kalbos (skaitymo ir rašymo) sutrikimų, kuris pas jus lankosi.	Kaip ir sakiau, šie vaikai turi foneminės klausos sutrikimų. Daugelį garsų jie taria taisyklingai, nes daugelis lankosi pas logopedą darželyje. Jeigu vaikas nesilankė pas logopedą, tada per pirmuosius metus praktiškai pavyksta ištaisyti tarties trūkumus. Visgi kai kuriems vaikams šias problemas įveikti prireikia laiko, jeigu jo niekas nekontroliuoja artimiausioje aplinkoje. Šių vaikų žodynas skurdus. Manau todėl, kad jie visiškai nebeskaito knygų. Daugelio interesų centras kompiuteris ir žaidimai jame. Dėl šios priežasties jų atsakymai į klausimus, pasakojimas trumpas, primityviais sakiniais. Jie

	negeba kurti rišlaus, gramatiškai taisyklingo sakinio. Skaito labai lėtai, mechaniškai. Rašydami taip pat patiria daug sunkumų. Šie vaikai nepasižymi elgesio ypatingumais, jie kaip ir visi kiti.
4. Su kokiais ugdymo(si) sunkumais jie susiduria?	Skurdus žodynas trukdo suvokti, ką perskaitė. Pavyzdžiui, vaikai sako, kad jų draugas lopas, bet ką išties šis žodis reiškia nesuvokia. Jie negeba sudaryti rišlaus, gramatiškai taisyklingo sakinio. Taip pat, pastebėjau, kad jiems labai sunku kalbėti auditorijai, net prieš kelis klasės draugus, tad nuolat tai skatinu.
5. Kas jiems sekasi geriausiai?	Atlikinėt užduotis kompiuteryje. Jos juos labai sudomina, motyvuoja, tik gaila, kad ne visada tam turim galimybę. O šiaip tai, vieniems aiškiau, kai girdi mano aiškinimą, kitiems kai mato paveikslėlį, vaizdą ar pan.
6. Kuo išsiskiria mokinių, turinčių kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų ugdymas?	Ryškaus išskirtinumo negalėčiau įvardinti. Tiesiog šis ugdymas apima daug komponentų, ir artikuliaciją, ir girdimąjį suvokimą, ir skaitymą, rašymą, rišliąją kalbą. Na be galo svarbu ugdyti visą kalbos sistemą.
Mokinių, turinčių kalbos sutrikimų ugdymo ypatumai	
<ul style="list-style-type: none"> Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams? 	Svarbu kuo greičiau suteikti pagalbą ir kuo daugiau individualios. Per pirmuosius du metus mokykloje galima pasiekti puikių rezultatų.
<ul style="list-style-type: none"> Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius? 	Mano nuomone, ypač vertingas šiem vaikam darbas grupėse. Tik jis turi būt gerai apgalvotas, suplanuotas. Tai skatina vaiko pasitikėjimą savimi, ruošia jį ateičiai. Pristatymai duoda daug naudos, kai reikia suformuluoti mintis ir perteikti jas taisyklingais sakiniais.
<ul style="list-style-type: none"> Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų? 	Pačias įvairiausias. Vadovėlius įvairius naudoju, knygeles skaitymui, paveikslėlius, žaidimus, savo gamintas. Anksčiau naudojom pratybas kalbos ugdymui, bet šiomet jų atsisakiau. Pastebėjau, kad negaunu tiek naudos, kiek norėčiau. Tad dabar neretai pati ruošu pratyboms medžiagą. Taip pat pasitelkiu internetinių svetainių medžiagą, paruoštas programėles.
<ul style="list-style-type: none"> Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju? 	Oj, tas bendradarbiavimas vyksta nuolat. Mokytojos man teikia informaciją, kas dar nesiseka vienam ar kitam vaikui. Aš teikiu pasiūlymus, kokias užduotis mokytojos galėtų pateikti, kad pagelbėtų tiems mokiniams. Kartą per mėnesį, vieną dieną, einu pas mokytojas į klases ir stebiu, kaip tie mano kalbinukai save kontroliuoja pamokoje. Nes dažnai būna taip, kad pas mane jau kalba gražiai, o išėję visiškai savęs nekontroliuoja.

<ul style="list-style-type: none"> • Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu? 	<p>Kaip ir su mokytoju. Nuolat viena su kita pasikalbam apie tai kas vaikui jau sekasi, kas ne. Paprašau, kad kolegė pakontroliuotų vaikų tartį. Ji kartais manęs prašo, kad aš dar įtvirtinčiau tam tikrus dalykus.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą? 	<p>Kadangi mes gyvenam tokiam mikrorajone... Čia labai mažai tėvų, kuriems rūpi padėti savo vaikui. Anksčiau skirdavau vaikams užduočių namuose, bet per daugelį metų pastebėjau, kad to daryti neverta. Geriau ilgiau padirbu su vaiku per pratybas. Per susirinkimus dažnai aiškinu tėvams, kaip svarbu, kad jie su vaikais kalbėtųsi, ką veikia, kur važiuoja, nes dabar vaikai nežino nei kur gyvena jų seneliai, nei prie kokios jūros jie atostogavo, o apie uogų, grybų, medžių pavadinimus net nekalbu...</p>
Mokinių, turinčių rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo ypatumai	
<ul style="list-style-type: none"> • Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams? Kokius išskirtumėte pagalbos būdus? 	<p>Žinot, visa tai jau minėjau. Nes praktiškai neįmanoma sakytinės kalbos sutrikimų, atskirti nuo rašytinės. Tik štai ką pastebėjau. Kadangi aš dar dirbu gimnazijoje specialiaja pedagoge, manau, kad vaikai, kurie yra lankę logopedines pratybas, žymiai struktūruočiau, aiškiau reiškia savo mintis tiek žodžiu, tiek raštu, nors gramatinės klaidos ir išlieka. Kol jie lankosi pas logopedą, išmoksta sistemos kaip dėlioti sakinį ir tai įsitvirtina.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius? Kaip mokote skaityti/rašyti? 	<p>Manau, kad skaitymo mokymas ir rašymo elementarus. Pradedam nuo smulkių elementų garsų/raidžių, paskui pereiname prie skiemenų, žodžių, sakinių, rišlios kalbos ugdymo. Skamba paprastai, tačiau kartais nuo vieno etapo pereiti prie kito labai sudėtinga.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų? 	<p>Kaip ir minėjau, kažkokių ypatingų priemonių negaliu išskirti.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju? 	
<ul style="list-style-type: none"> • Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu? 	
<ul style="list-style-type: none"> • Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą? 	
Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo skirtumai	
<p>Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo skirtumai?</p>	<p>Na gal, kad ugdydami kalbos sutrikimų turinčius vaikus, daugiau dėmesio kreipiam į artikuliaciją, foneminę klausą, o skaitymo, rašymo atveju į skaitymo sąmoningumą, rašymo rišlumą. Aj, visgi,</p>

	manau, kad tai labai susiję ir visa tai įeina į tą patį.
Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo panašumai	
5. Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo panašumai?	
6. Kuo skiriasi logopedo ir specialiojo pedagogo darbas su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų?	Na logopedas gali laisviau planuoti savo veiklas, daugiau koncentruotis į tuos sunkumus, kurie kyla vaikams, kad juos įveikti. O specialusis pedagogas glaudžiai susijęs su programų įgyvendinimu yra priklausomas nuo klasėje numatomos pamokos temos. Jis moko daugiau mokymosi strategijų, kaip mokytis.
Iššūkiai, su kuriais susiduriama ugdant šių grupių mokinius	
<ul style="list-style-type: none"> • Kokios problemos ar iššūkiai Jums kyla ugdant šių grupių vaikus? 	Išties trūksta tėvų paramos. Be to reikia labai kruopščiai planuoti pratybas. Sugalvoti daug įvairių veiklų, skirtingo lygio užduočių. Pastebėjau, kad vaikams svarbu nuolat keisti veiklas, tik taip jie motyvuotai dirba. Beje, kartais reikia gerai apmąstyti, kokius žodžius pateikti. Pasirodo, kad žodžiai: žydras, gaidys, asilas, gali sukelti vaikams daug juoko ir išbalansuoti visą pamoką.
<ul style="list-style-type: none"> • Kas bendra logopedo ir specialiojo pedagogo darbe su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų? 	Na mes abi siekiame padėti vaikui visais įmanomais būdais. Abi ugdome visą kalbą kaip sistemą.
<ul style="list-style-type: none"> • Gal yra klausimas, kurio nepaklausiau... ką norėtumėte pridurti šia tema? 	Tai, kad visko paklausėt.

4-spec

Demografiniai duomenys apie specialistą	
Amžius	41
Kvalifikacija	Specialioji pedagogė metodininke
Stažas	18 metų
Informacija apie ugdytinius	
<ul style="list-style-type: none"> • Kiek pas jus lankosi mokinių, kurie turi ir kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimų? 	Grynai tokių turiu, berods, septynis. Pradinukams kol kas šalia kalbos sutrikimų yra sulėtėjusi raida, bet, mano manymu, ateityje bus specifiniai mokymosi sutrikimai.
<ul style="list-style-type: none"> • Kaip susiję skaitymo ir/ar rašymo ir kalbos sutrikimai? Kodėl daugelis vaikų, turinčių kalbos sutrikimų turi rašymo, skaitymo mokymosi sunkumų? 	Šie sutrikimai neatsiejami. Kitaip ir negali būti. Juk jeigu vaikas negeba taisyklingai tarti garsų, jam bus sudėtinga perskaityti žodžius ar net skiemenis. Jeigu jis painios panašiai skambančius garsus, tai ir rašydamas darys tokių klaidų. O jos jau būdingos skaitymo ir rašymo sutrikimams. Mokiniai, kurie

	<p>turi fonologinių kalbos sutrikimų, susidurs su teksto suvokimo problemomis. Tad tų sąsajų daug.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdinkite pasirinktą (kelis) mokinį (ius), turintį (čius) ir sakytinės (kalbos) ir rašomosios kalbos (skaitymo ir rašymo) sutrikimų, kuris pas jus lankosi. 	<p>Su ryškiais tarties sutrikimais, iš tų, kurie turi skaitymo ir rašymo, turiu vos vieną. Tas berniukas painioja skardžius, duslius priebalsius, ne visada taisyklingai ištaria dvibalsius. Jis jau ketvirtokas, tačiau šių trūkumų niekaip nepavyksta pašalinti. Kiti tarties trūkumų beveik neturi. Žodynas šių vaikų be galo skurdus. Todėl ir sakiniai, pasakojimas neturi vaizdumo. Pasakoja tik trumpais sakiniais, o kartais tik pavieniais žodžiais. Gramatiniai gebėjimai taip pat menki. Pasakodami visiškai nesilaiko reikiamos struktūros, sakiniai gramatiškai netaisyklingi. Taip pat ir rašto darbuose. Juose gausu klaidų gramatinių ir painiojimo, žodžių struktūros iškraipymo. Kaip ir sakiau, skaitymo ir rašymo įgūdžiai prasti. Savarankiškai jie nekuria nei sakytinio, nei rašytinio rišlaus teksto. Tų mokinių elgesys niekuo neypatingas. Jie kaip ir visi. Vos du vaikai turi elgesio problemų, bet nemanyčiau, kad tai lemia kalbos ir skaitymo, rašymo sutrikimus.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Su kokiais ugdymo(si) sunkumais jie susiduria? 	<p>Šiems vaikams dažniausiai pritaikytos kalbų ir matematikos programos. Tačiau jiems sunku mokytis visų mokomųjų dalykų. Juk per visas pamokas reikia skaityti ir rašyti. Jie negali rišliai dėstyti minčių. Taip pat jiems sunku suvokti, ką perskaitė.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Kas jiems sekasi geriausiai? 	<p>Tokiems mokiniams sekasi daryti įvairius darbelius. Žinau, kad keli mano mokiniai lanko aviamodeliavimo, darbelių būrelius. Vienas berniukas be galo mėgsta lankstyti mašinių modelius iš popieriaus. Vienas berniukas, kuriam gerai sekasi skaityti ir visai neblogai suprasti, labai mėgsta skaitymo užduotis. Daugeliui gana gerai sekasi skaičiavimai, tik ne žodiniai uždaviniai.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Kuo išsiskiria mokinių, turinčių kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų ugdymas? 	<p>Reikia gerai apmąstyti, kokią kalbinę medžiagą pateiksi pamokoje. Dažnai klasėje skaitomi tekstai jiems neįkandami, tad reikia juos keisti kitais, konkrečiau perfrazuoti klausimus. Svarbu pateikti užduotis sunkėjimo tvarka, kad mokinys turėtų progą suprasti, kad geba šį tą, o paskui pamatyti, kad dar yra ko pasimokyti.</p>
<p>Mokinių, turinčių kalbos sutrikimų ugdymo ypatumai</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams? 	<p>Be galo svarbu ugdyti viską kartu: tartį, kalbos gramatinę sandarą, skaitymo, rašymo gebėjimus. Manau nesuklysiu sakydama, kad būtina ugdyti visą kalbos sistemą.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius? 	<p>Neapsieinam be garsinės analizės ir sintezės mokymo. Žinoma, nuolat naudojami visi tradiciniai ugdymo metodai, kaip aiškinimas, pasakojimas.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų? 	Įvairius paveikslėlius, senas Ambrukaičio lietuvių kalbos knygas, pratybas kalbos ugdymui. Kartais, reikalui esant, pasigaminu savo priemonių.
<ul style="list-style-type: none"> • Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju? 	Nuolat derinamės dėl temų. Kartais paaiškinu mokytojoms, kad kažkurią temą praleidžiu ir mokau kitos, nes ji mokiniui svarbesnė. Paprašau atkreipti dėmesį per pamokas į tam tikrus dalykus. Mokytojos informuoja, kas mokiniui nesiseka.
<ul style="list-style-type: none"> • Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu? 	Iš logopedės dažnai sulaukiu prašymo kontroliuoti mokinių tartį. Jos kartais paprašau su mokiniais atlikti tam tikras užduotis. Visada aptariam, kokią pažangą mokinys yra padaręs, kur jo silpnosios pusės.
<ul style="list-style-type: none"> • Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą? 	Kol kas tai padaryti sunku. Su tėvais dažniausiai tenka susitikti tik kai reikia pakartotinai vertinti mokinio poreikius. Visgi turim keletą bendrų renginių. Per tėvų dienas kviečiuosi, teikiu rekomendacijas.
Mokinių, turinčių rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo ypatumai	
<ul style="list-style-type: none"> • Jūsų nuomone, kaip galima efektyviausiai padėti šiems mokiniams? Kokius išskirtumėte pagalbos būdus? 	Manau, vėl kartočiausi. Negalima ugdyti tik skaitymo ir rašymo įgūdžių, reikia ugdyt visą kalbos sistemą. Žinoma, svarbu nepamiršt ir dėmesio, mąstymo, suvokimo, atminties ugdymo, šalia viso kito.
<ul style="list-style-type: none"> • Kokius mokymo būdus ir metodus taikote ugdydami šiuos mokinius? Kaip mokote skaityti/rašyti? 	Pradedam nuo raidžių jungimo į skiemenis, po to skiemenų į žodžius ir galų gale tekstas. Tas pats su rašymu. Su tais, kuriems labai sunku skaityti, bandom skiemenis išdainuoti, jungti skiemenų kaladėles, dėliot juos skiemenų dėlionėje ir pan. Tokie būdai mokiniams patinka, jie motyvuoja juos.
<ul style="list-style-type: none"> • Kokias priemones naudojate ugdydami mokinius, turinčius kalbos, skaitymo ir rašymo sutrikimų? 	Įvairios knygos, pratybos, el. puslapiuose pateiktos pateiktys ir pan.
<ul style="list-style-type: none"> • Kaip derinate savo darbą su klasės mokytoju? 	Viskas taip pat, kaip ir ugdant kalbos sutrikimų turinčių mokinių ugdyme.
<ul style="list-style-type: none"> • Kaip derinate savo darbą su specialiuoju pedagogu/logopedu? 	
<ul style="list-style-type: none"> • Kaip įtraukiate tėvus į ugdymo procesą? 	
Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo skirtumai	
Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo skirtumai?	Ryškių skirtumų nėra, juk abiem atvejais ugdai visą kalbą, formuoja gramatinę sandarą, mokai rišlaus

	pasakojimo, rašymo.
Mokinių, turinčių kalbos ir rašymo/skaitymo sutrikimų ugdymo panašumai	
<ul style="list-style-type: none"> Kokie šių dviejų grupių vaikų ugdymo panašumai? 	Galima taikyt panašius ugdymo metodus. Pavyzdžiui garsinės analizės ir sintezės metodas svarbus tiek ugdant kalbinius gebėjimus, tiek mokant skaitymo ir rašymo.
<ul style="list-style-type: none"> Kuo skiriasi logopedo ir specialiojo pedagogo darbas su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų? 	Na logopedas vis tiek daugiau dėmesio skiria kalbai. Jis tikslina tartį, ugdo kalbos gramatinį taisyklingumą, gali kaskart mokyti konkrečių dalykų. Aš mokau to, ką būtina įsisavinti pagal ugdymo programas. Turiu prie jų derintis norėdama pasiekti savų tikslų. Priklausomai nuo vaiko, dar šalia ugdu pažintinius gebėjimus.
Iššūkiai, su kuriais susiduriama ugdant šių grupių mokinius	
<ul style="list-style-type: none"> Kokios problemos ar iššūkiai Jums kyla ugdant šių grupių vaikus? 	Sunku, kai reikia dirbti su labai skirtingais mokiniais vienu metu. Tada nukenčia ugdymo kokybė.
<ul style="list-style-type: none"> Kas bendra logopedo ir specialiojo pedagogo darbe su vaiku, kuris turi ir kalbos ir skaitymo / rašymo sutrikimų? 	Manyčiau, kad mes visgi vykdom panašią veiklą. Abu dirbam su kalba, abu mokom skaityti ir rašyti, pasakoti.
<ul style="list-style-type: none"> Gal yra klausimas, kurio nepaklausiau... ką norėtumėte pridurti šia tema? 	

Švietimo pagalbos gavėjų sąrašai

Ugdymo įstaiga nr.1

Eil. Nr.	Klasė	Išvada apie SUP grupę	Išvada apie SUP lygį	Rekomendacijos ugdymuisi
1.	8a	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai. (Remtasi 2010 10 06 PPT pažyma)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti kalbų srities, matematikos, pasaulio pažinimo bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo pagalbą. Esant reikalui, apie kitų mokomųjų dalykų bendrųjų programų pritaikymą spręsti mokyklos VGK
2.	8a	Bendrieji mokymosi sutrikimai	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti kalbų, socialinio, gamtamokslinio ugdymo sričių, matematikos, informacinių technologijų bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą.
3.	8a	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (emocinės)	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti kalbų srities, fizikos, biologijos bendrąsias programas, ugdyti pagal bendrąsias kitų mokomųjų dalykų programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus.
4.	8b	Negalia dėl įvairiapusio raidos sutrikimo (vaikystės autizmo) ir nežymaus intelekto sutrikimo	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	Individualizuoti bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (spec. klasėje), skirtoje intelekto

				sutrikimą turintiems mokiniams
5.	8a	Emocijų (nerimo spektro) ir elgesio (prieštaraujantis neklusnumas) sutrikimai	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Teikti socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Esant reikalui, mokinio psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti
6.	8b	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai. (Remtasi 2011 04 06 PPT pažyma Nr. 686)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti anglų kalbos, matematikos bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo pagalbą. Esant reikalui, apie kitų mokomųjų dalykų bendrųjų programų pritaikymą spręsti mokyklos V GK PPT raštas 2014 03 04 Nr. SD-243 Nutraukiamas mokymas pagal pritaikytą bendrąją anglų k. programą ir tęsiamas mokymas pagal matematikos pritaikytą bendrąją programą, teikiant specialiojo pedagogo pagalbą.
7.	8b	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo pagalbą
8.	7a	Kompleksinis sutrikimas: emocijų (nerimo spektro) ir specifinis mokymosi (matematikos) sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, psichologo pagalbą
9.	6b	Kompleksinis sutrikimas: kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) ir bendrieji mokymosi sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl nepalankių aplinkos veiksnių	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti kalbų, gamtamokslinio, socialinio ugdymo sričių, matematikos bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, mokytojo padėjėjo, socialinio pedagogo, pagalbą. Esant reikalui, mokinio psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti
10.	6b	Specifinis mokymosi (skaitymo, rašymo) sutrikimai	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, socialinio pedagogo pagalbą
11.	6a	Kompleksinis sutrikimas: emocijų (nuotaikos spektro) bei specifiniai mokymosi (rašymo, matematikos) sutrikimai.	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo pagalbą 5-7 –oje klasėje. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus.
12.	5b	Specifiniai mokymosi	Vidutiniai speci	Pritaikyti kalbų, socialinio,

		(skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	alieji ugdymosi poreikiai	gamtamokslinio ugdymo sričių, matematikos bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Pedagoginį, psichologinį mokinės įvertinimą PPT kartoti 6 klasėje.
13.	5b	Kompleksinis sutrikimas: kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas), emocijų (nerimo spektro) bei specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (motorikos)	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti lietuvių kalbos, anglų kalbos, matematikos bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Judesio korekcijos pedagogo užsiėmimai. Esant reikalui, apie kitų mokomųjų dalykų bendrųjų programų pritaikymą spręsti mokyklos VGK. Pedagoginį, psichologinį mokinio įvertinimą PPT kartoti 5-6 klasėje. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (spec. klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams.
14.	5b	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Vidutiniaispecialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti kalbų, socialinio, gamtamokslinio ugdymo sričių, matematikos bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, mokytojo padėjėjo pagalbą.
15.	5b	Kompleksinis sutrikimas: dėmesio ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti lietuvių kalbos, matematikos bendrąsias programas 4-6 klasėje. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo pagalbą.
16.	5b	Kompleksinis sutrikimas: dėmesio ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti lietuvių kalbos, anglų kalbos, matematikos, gamtamokslinio, socialinio ugdymo sričių bendrąsias programas 4-6 klasėje. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo pagalbą.
17.	5b	Kompleksinis sutrikimas: dėmesio ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti kalbų srities, matematikos bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo pagalbą. Mokinio psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti 6 klasėje
18.	5c	Bendrieji mokymosi sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl nepalankių aplinkos veiksnių	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti kalbų, socialinio, gamtamokslinio ugdymo sričių, matematikos bendrąsias programas. Teikti specialiojo

				pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Mokinės psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti 8 klasėje
19.	5c	Kompleksinis sutrikimas: kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) ir bendrieji mokymosi sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (emocinės)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti kalbų, socialinio, gamtamokslinio ugdymo sričių, matematikos bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Mokinio pedagoginį, psichologinį įvertinimą PPT kartoti 5-6 klasėje
20.	5c	Specifiniai mokymosi (rašymo, matematikos) sutrikimai	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo pagalbą 4-6 –oje klasėje. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus.
21.	5c	Specifiniai mokymosi (rašymo, matematikos) sutrikimai.	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo pagalbą 4-6 –oje klasėje. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus.
22.	4a	Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo. Mokymosi sunkumai dėl nepalankių aplinkos veiksnių	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	Individualizuoti bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (specialiojoje klasėje), skirtoje intelekto sutrikimą turintiems mokiniams
23.	4a	Kompleksinis sutrikimas: emocijų (nerimo spektro) ir fonologinis kalbos sutrikimas. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažintinės) ir nepalankių aplinkos veiksnių.	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą 3-4 –oje klasėje. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus.
24.	4a	Kompleksinis sutrikimas: kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) ir bendrieji mokymosi sutrikimai	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti kalbų srities, matematikos, pasaulio pažinimo bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Mokinio psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti 4-5 klasėje

				(esant reikalui, anksčiau). Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (spec. klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams.
25.	4b	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti kalbų srities, matematikos, pasaulio pažinimo pradinio ugdymo bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą.
26.	3b	Kompleksinis sutrikimas: emocijų (nerimo spektro), kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (motorikos)	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	Pritaikyti kalbų srities, matematikos, pasaulio pažinimo bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Judesio korekcijos pedagogo užsiėmimai. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (specialiojoje klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams. Mokinio psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti 5-6 klasėje
27.	3b	Kompleksinis sutrikimas: emocijų (nerimo spektro) ir fonologinis kalbos sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažinimo)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias pradinio ugdymo programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, mokytojo padėjėjo, socialinio pedagogo, psichologo pagalbą. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus
28.	3b	Fonologinis kalbos sutrikimas. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažintinės, emocinės, socialinės, motorikos)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą 2-4 klasėje. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus.
29.	2b	Kalbos sutrikimas (vidutinis kalbos neišsivystymas). Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažinimo, emocinės, motorikos)	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, mokytojo padėjėjo, socialinio pedagogo pagalbą. Judesio korekcijos pedagogo užsiėmimai. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (spec. klasėje, grupėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams. Mokinio psichologinį, pedagoginį

				įvertinimą PPT kartoti 3-ioje klasėje (esant reikalui, anksčiau)
30.	2a	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas). Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažintinės, motorikos, emocinės)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo pagalbą 1-2 –oje klasėje. Judesio korekcijos pedagogo užsiėmimai. Ugdymo procese taikyti alternatyvius ugdymo būdus ir metodus.
31.	1b	Kompleksinis sutrikimas: dėmesio ir kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažintinės)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias programas. Teikti psichologo, logopedo, specialiojo pedagogo, mokytojo padėjėjo, socialinio pedagogo pagalbą 1-2 klasėje. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus.
32.	1b	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas). Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažintinės, motorikos, emocinės)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą 1-2 klasėje. Judesio korekcijos pedagogo užsiėmimai. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus.
33.	1c	Negalia dėl klausos sutrikimo (kochlearinis implantas). Remtasi 2015 04 22 LKNUC pažyma)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	Ugdyti pagal bendrąsias programas. Teikti surdopedagogo, logopedo, mokytojo padėjėjo, socialinio pedagogo pagalbą.

Eil. Nr.	Klasė	Kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įvertinimo išvada	Išvada apie SUP lygį
1.	8a	Fonologinis kalbos sutrikimas	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai
2.	8a	Specifinė kalbos raida dėl sąvokinio mąstymo plėtojimosi spragų	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai
3.	8a	Fonologinis kalbos sutrikimas	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai
4.	8b	Specifinė kalbos raida dėl intelekto sutrikimo ir įvairiapusio raidos sutrikimo	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai
5.	8b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
6.	6b	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai
7.	6b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai

8.	6a	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
9.	5b	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
10.	5b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
11.	5b	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai
12.	5b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
13.	5b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
14.	5b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
15.	5b	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
16.	5b	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
17.	5c	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai
18.	5c	Fonologinis kalbos sutrikimas	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai
19.	5c	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai
20.	4a	Specifinė kalbos raida dėl intelekto sutrikimo	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai
21.	4a	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
22.	4a	Fonologinis kalbos sutrikimas	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai
23.	4a	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai
24.	4a	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
25.	4a	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
26.	4a	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
27.	4a	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
28.	4a	Fonologinis kalbos sutrikimas. Sklandaus kalbėjimo (ritmo) sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
29.	4b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai

30.	4b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
31.	4b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
32.	4b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
33.	3a	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
34.	3b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
35.	3b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
36.	3b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai
37.	3a	Fonetinis kalbėjimo sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
38.	3a	Fonetinis kalbėjimo sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
39.	3b	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai
40.	3b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
41.	3b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai
42.	3b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
43.	2a	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
44.	2a	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
45.	2b	Kalbos sutrikimas (vidutinis kalbos neišsivystymas)	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai
46.	2a	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
47.	2a	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
48.	2a	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
49.	2a	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai

50.	2b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
51.	2a	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
52.	2a	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
53.	2b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
54. 7.	2b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
55.	2b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
56.	2b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
57.	2b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
58.	1a	Fonetinis kalbėjimo sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
59.	1a	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
60.	1a	Fonetinis kalbėjimo sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
61.	1a	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
62.	1a	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
63.	1b	Fonetinis kalbėjimo sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
64.	1b	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai
65.	1b	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai
66.	1b	Fonetinis kalbėjimo sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
67.	1b	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
68.	1c	Fonologinis kalbos sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
69.	1b	Fonetinis kalbėjimo sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
70.	1c	Fonetinis kalbėjimo sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai
71.	1c	Kalbos sutrikimas (vidutinis kalbos neišsivystymas)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai

Ugdymo įstaiga nr. 2

Eil. Nr.	Klasė	PPT (VGK) išvada apie SUP grupę,	Išvada dėl specialiojo ugdymosi skyrimo	SUP lygis
1	1b	Kalbos sutrikimas (vidutinis kalbos neišsivystymas). Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažintinės), gyvenimo kitoje kalbinėje aplinkoje.	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, mokytojo padėjėjo, socialinio pedagogo, psichologo pagalbą. Rekomenduojama ugdyti spec. mokyklje (spec. grupėje, spec. klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams. Pedagoginį psichologinį mokinio įvertinimą PPT kartoti 2- 3 klasėje.	SUP- dideli.
2	2b	Kompleksinis sutrikimas: aktyvumo ir dėmesio bei kalbos (nežymus kalbos kalbos neišsivystymas) sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažinimo, emocinės, motorikos).	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti psichologo, logopedo, spec. pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Judesio korekcijos pedagogo užsiėmimai. Rekomenduojama ugdyti spec. mokykloje (spec. grupėje, klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams. Pedagoginį psichologinį vaiko raidos įvertinimą PPT kartoti 2 klasėje.	SUP- dideli.
3	2b	Kompleksinis sutrikimas: dėmesio ir kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažintinės, emocinės, motorikos)	Pritaikyti kalbų srities bendrąsias programas, ugdyti pagal bendrąsias kitų mokomųjų dalykų programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, mokytojo padėjėjo, socialinio pedagogo pagalbą. Judesio korekcijos pedagogo užsiėmimai. Mokinio psichologinį pedagoginį įvertinimą PPT kartoti 3-4 klasėje. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (spec. klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams.	SUP- dideli.
4	3a	Fonologinis kalbos sutrikimas. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažintinės)	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo pagalbą 2-4 klasėje.	SUP - nedideli
5	3b	Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas). Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažintinės, emocinės,	Pritaikyti kalbų srities bendrąsias programas 2-4 kl. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą.	SUP- vidutiniai

		motorikos)		
--	--	------------	--	--

6	3b	Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažintinės, socialinės, emocinės) Fonologinis kalbos sutrikimas.	Pritaikyti kalbų srities bendrąsias programas 2-4-oje kl..Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą.	SUP-vidutiniai
7	3b	Specifiniai mokymosi (rašymo, matematikos) sutrikimai.	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti spec. pedagogo, logopedo pagalbą 2-4 klasėje.	SUP - nedideli
8	3b	Fonologinis kalbos sutrikimas. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažintinės)	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, socialinio pedagogo pagalbą 3-4 kl.	SUP - nedideli
9	3b	Negalia dėl vidutinio klausos sutrikimo. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažintinės). Remtasi LKNUC 2015-05-28 pažyma Nr. V12-83	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, surdopedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą 3-4 kl.	SUP-vidutiniai
10	3c	Kompleksinis sutrikimas: dėmesio, kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Pritaikyti kalbų, socialinio, gamtamokslinio ugdymo sričių, matematikos bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Mokinės psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti 6-oje klasėje.	SUP-vidutiniai
11	3c	Kompleksinis sutrikimas: kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Pritaikyti kalbų srities, matematikos bendrąsias programas. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą.. Mokinės psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti 3 klasėje. Rekomenduojama ugdyti spec. mokykloje (spec. klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams.	SUP- dideli.
12	4a	Kompleksinis sutrikimas: kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) ir bendrieji mokymosi sutrikimai.	Pritaikyti kalbų srities, matematikos, pasaulio pažinimo bendrąsias programas, Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (spec. klasėje) skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams. Mokinės	SUP- dideli.

			psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti 4-os klasės pabaigoje.	
13	4a	Kompleksinis sutrikimas: dėmesio, kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Pritaikyti kalbų srities bendrąsias programas, ugdyti pagal kitų mokomųjų dalykų bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, mokytojo padėjėjo, psichologo pagalbą. Mokinio psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti po 3 metų.	SUP - vidutiniai
14	4b	Kompleksinis sutrikimas: emocijų (nerimo spektro), aktyvumo ir dėmesio, kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) bei specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo) sutrikimai.	Pritaikyti kalbų srities bendrąsias programas. Teikti spec. pedagogo, logopedo, psichologo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Rekomenduojama ugdyti spec. mokykloje (spec. klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams. Mokinio psichologinį pedagoginį įvertinimą PPT kartoti 4 klasės pabaigoje..	SUP- dideli.
15	4b	Bendrieji mokymosi sutrikimai.	Pritaikyti kalbų srities bendrąsias programas, ugdyti pagal kitų dalykų bendrąsias programas, teikti spec. pedagogo, logopedo, mokytojo padėjėjo pagalbą. Mokinio psichologinį pedagoginį įvertinimą PPT kartoti 4-os klasės pabaigoje..	SUP - vidutiniai
16	4c	Kompleksinis sutrikimas: emocijų (nerimo spektro) ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo) sutrikimai.	Ugdyti pagal bendrąsias pradinio ugdymo programas, teikti spec. pedagogo, logopedo, psichologo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą.	SUP - vidutiniai
17	4c	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo) sutrikimai.	Ugdyti pagal bendrąsias pradinio ugdymo programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo pagalbą.	SUP- nedideli
18	4c	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo pagalbą 3-5 klasėje.	SUP- nedideli
19	2b	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai	1.Pritaikyti kalbų srities, matematikos bendrąsias programas 2-4 kl. 2.Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, mokytojo padėjėjo pagalbą.	SUP- vidutiniai

20	2c	Kompleksinis sutrikimas: kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) ir bendrieji mokymosi sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (motorikos, emocinės).	1. Pritaikyti lietuvių kalbos, anglų kalbos, matematikos, pasaulio pažinimo bendrąsias programas 2-4 kl. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą. 3. Judesio korekcijos pedagogo užsiėmimai.	SUP- dideli
21	4c	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	1. Pritaikyti lietuvių kalbos, anglų kalbos, matematikos, pasaulio pažinimo bendrąsias programas 4-6 kl. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, mokytojo padėjėjo pagalbą.	SUP - vidutiniai
22	4c	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	1. Pritaikyti lietuvių kalbos, anglų kalbos, matematikos, pasaulio pažinimo bendrąsias programas 4-6 kl. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, mokytojo padėjėjo pagalbą.	SUP - vidutiniai

Ugdymo įstaiga nr. 3

Eil. Nr.	Klasė	Išvada apei SUP grupe	Išvada apei SUP lygi	Rekomendacijos ugdymuisi
1.	4a	Kompleksinis sutrikimas: dėmesio ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Vidutiniai	1. Pritaikyti matematikos bendrąją programą, ugdyti pagal bendrąsias kitų mokomųjų dalykų programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo pagalbą. 2. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus. 3. Pedagoginį, psichologinį mokinės įvertinimą PPT kartoti 6-oje klasėje.
2.	4a	Specifiniai mokymosi (rašymo, matematikos) sutrikimai.	Vidutiniai	1. Pritaikyti matematikos bendrąją programą, ugdyti pagal bendrąsias kitų mokomųjų dalykų programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo pagalbą. 2. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus. 3. Mokinės psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti 6-7-oje klasėje.
3.	4b	Kompleksinis sutrikimas: kalbos (nežymus kalbos	Dideli	1. Pritaikyti kalbų srities, matematikos, pasaulio pažinimo bendrąsias programas.

		neišsivystymas), emocijų (nerimo spektra), dėmesio ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.		2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo, psichologo pagalbą. 3. Esant reikalui, apie kitų mokomųjų dalykų bendrųjų programų pritaikymą spręsti mokyklos VGK. 4. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje, skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams. 5. Mokinės pedagoginį, psichologinį įvertinimą PPT kartoti 5-oje kl. (esant reikalui, anksčiau).
4.	5a	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo) sutrikimai.	Nedideli	1. Pritaikyti lietuvių kalbos bendrąją programą 4-7-oje klasėje. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo pagalbą.
5.	5a	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo) sutrikimai.	Nedideli	1. Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo pagalbą 4-6-oje klasėje. 2. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus.
6.	5a	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo) sutrikimai.	Nedideli	1. Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, socialinio pedagogo pagalbą 4-6-oje klasėje. 2. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus.
7.	6a	Specifiniai mokymosi (matematikos, rašymo) sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl sveikatos problemų.	Vidutiniai	1. Pritaikyti Bendrąsias kalbų, matematikos programas. 2. Teikti logopedo, specialiojo pedagogo, psichologo, socialinio pedagogo pagalbą.
8.	6a	Kompleksinis sutrikimas: dėmesio ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Vidutiniai	1. Pritaikyti kalbų, socialinio, gamtamokslinio ugdymo sričių, matematikos bendrąsias programas. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo pagalbą.
9.	6b	Kompleksinis sutrikimas: kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas), emocijų (nerimo spektra) ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Dideli	1. Pritaikyti kalbų, socialinio, gamtamokslinio ugdymo sričių, matematikos bendrąsias programas. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą.
10.	7b	Kompleksinis	Nedideli	1. Ugdyti pagal lietuvių k. bendrąją

		sutrikimas: dėmesio ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo) sutrikimai. (remtasi 2008-05-19 PPT pažyma).		programą, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo pagalbą. 2. Esant reikalui, vaiko raidos įvertinimą PPT kartoti.
11.	7b	Kompleksinis sutrikimas: emocijų (nerimo spektro) ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Vidutiniai	1. Pritaikyti kalbų srities, matematikos bendrąsias programas. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo pagalbą.
12.	8a	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai. (remtasi 2009-03-25 PPT pažyma).	Vidutiniai	1. Pritaikyti kalbų srities, matematikos, gamta ir žmogus bendrąsias programas. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo pagalbą. 3. Esant reikalui, apei kitų mokomųjų dalykų bendrųjų programų pritaikymą spręsti mokyklos VGK. 4. Esant reikalui, vaiko raidos įvertinimą PPT kartoti.
13.	8b	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai. (remtasi 2011-06-06 PPT pažyma).	Nedideli	Ugdyti pagal kalbų srities, matematikos bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo pagalbą.
14.	8b	Kompleksinis sutrikimas: dėmesio ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Vidutiniai	1. Pritaikyti kalbų, socialinio, gamtamokslinio ugdymo sričių, matematikos bendrąsias programas. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą.
15.	8c	Kompleksinis sutrikimas: dėmesio ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Vidutiniai	1. Pritaikyti kalbų, gamtamokslinio, socialinio ugdymo sričių, matematikos bendrąsias programas. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo pagalbą.

Ugdymo įstaiga nr. 4

Eil. Nr.	Klasė	Išvada apie SUP grupę	Išvada apie SUP lygį	Rekomendacijos ugdymuisi
1.	2 b	Fonologinis kalbos sutrikimas. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažintinės, emocinės, motorikos)	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai	1. Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo pagalbą 1-4 -oje klasėje. 2. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus.

				3. Judesio korekcijos pedagogo užsiėmimai.
2.	2 b	Negalia dėl nepatikslingo intelekto sutrikimo. Kalbos sutrikimas (vidutinis kalbos neišsivystymas). Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (motorikos).	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	1. Individualizuoti bendrąsias programas. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, mokytojo padėjėjo, socialinio pedagogo, psichologo pagalbą. 3. Judesio korekcijos pedagogo užsiėmimai. 4. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (spec.klasėje, grupėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams. 5. Pedagoginį, psichologinį vaiko raidos įvertinimą PPT rekomenduojama kartoti po dviejų metų.
3.	2 b	Fonologinis kalbos sutrikimas. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažinimo, emocinės).	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai	1. Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti logopedo, specialiojo pedagogo, psichologo pagalbą. 2. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus. 3. Pedagoginį, psichologinį vaiko raidos įvertinimą PPT kartoti 3-4 klasėje (esant reikalui, anksčiau).
4.	2 b	Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo. Kalbos sutrikimas (žymus kalbos neišsivystymas). Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (motorikos).	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	1. Individualizuoti bendrąsias programas. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą. 3. Judesio korekcijos pedagogo užsiėmimai. 4. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (specialiojoje klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams. 5. Psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti 3-oje klasėje.
5.	3a	Kompleksinis sutrikimas: emocijų ir kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažinimo)	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	1. Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti logopedo, specialiojo pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. 2. Esant reikalui, apie mokomųjų dalykų bendrųjų programų pritaikymą spręsti VGK. 3. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams.

				4. Vaiko raidos įvertinimą PPT kartoti 3–4 klasėje
6.	3 a	Fonologinis kalbos sutrikimas. Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažinimo).	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	1. Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, logopedo pagalbą. 2. Pedagoginį, psichologinį vaiko raidos įvertinimą PPT rekomenduojama kartoti 4-oje klasėje (esant reikalui, anksčiau)
7.	3 a	Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo) sutrikimai	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai	1. Ugdyti pagal bendrąsias pradinio ugdymo programas, teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo pagalbą. 2. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus.
8.	3 a	Negalia dėl lėtinių neurologinių sutrikimų. Kompleksinis sutrikimas: kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) bei specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai.	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	1. Pritaikyti kalbų sritis, matematikos, pasaulio pažinimo bendrąsias programas. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo pagalbą, mokytojo padėjėjo pagalbą. 3. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (spec. klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams. 4. Mokinio pedagoginį, psichologinį vaiko raidos įvertinimą PPT rekomenduojama kartoti 5–6 klasėje (esant reikalui, anksčiau).
9.	3 a	Negalia dėl vidutinio judesio ir padėties sutrikimo bei lėtinių neurologinių sutrikimų. Kalbos sutrikimas (nežymus kalbos neišsivystymas). Mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažinimo, emocijų).	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	1. Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti logopedo, specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. 2. Judesio korekcijos pedagogo užsiėmimai. 3. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (spec. grupėje, klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams. 4. Psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti po vienerių metų.

10.	3 a	Negalia dėl įvairiapusio raidos sutrikimo (Asperger'io sindromo)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ugdyti pagal bendrąsias programas, teikti psichologo, specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą 2-5 -oje klasėje. 2. Ugdymo procese taikyti alternatyvius mokymo būdus ir metodus.
11.	4 a	Kompleksinis sutrikimas: dėmesio, kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) ir bendrieji mokymosi sutrikimai.	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pritaikyti kalbų srities, matematikos, pasaulio pažinimo bendrąsias programas 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. 3. Vaiko raidos įvertinimą PPT kartoti 5–6 klasėse, reikalui esant, anksčiau.
12.	4 b	Kompleksinis sutrikimas: kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) ir specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pritaikyti kalbų srities, matematikos bendrąsias programas. 2. Teikti logopedo, specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. 3. Rekomenduojama ugdyti specialiojoje mokykloje (spec. klasėje), skirtoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems mokiniams. 4. Pedagoginį, psichologinį įvertinimą PPT rekomenduojama kartoti 4-oje klasėje.
13.	5 a	Sutrikimo ir mokymosi sunkumų derinys: fonologinis kalbos sutrikimas, mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios raidos (pažinimo, socialinės ir emocinės).	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ugdyti pagal bendrąsias programas. 2. Teikti logopedo, specialiojo pedagogo, psichologo, socialinio pedagogo pagalbą pradinėse klasėse. 3. Esant reikalui, vaiko raidos įvertinimą PPT kartoti.
14.	6 b	Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo (remtasi 2011-06-08 PPT pažyma Nr.811)	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Individualizuoti bendrąsias programas. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbą. 3. Vaiko raidos įvertinimą PPT kartoti 6-oje klasėje.
15.	6 b	Kompleksinis sutrikimas: aktyvumo, emocijų (nerimo spektro), kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas) ir bendrieji mokymosi sutrikimai	Dideli specialieji ugdymosi poreikiai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pritaikyti bendrąsias programas. 2. Teikti logopedo, specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalbą. 3. Mokinio pedagoginį, psichologinį įvertinimą PPT kartoti 6-oje klasėje.

16.	7 a	Kompleksinis sutrikimas: kalbos (nežymus kalbos neišsivystymas), emocijų (nerimo spektro) ir bendrieji mokymosi sutrikimai	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	1. Pritaikyti kalbų, socialinio, gamtamokslinio ugdymo sričių, matematikos bendrąsias programas. 2. Teikti specialiojo pedagogo, slogopedo, mokytojo padėjėjo, psichologo pagalbą.
	7 b	Kompleksinis sutrikimas: emocijų (nerimo spektro), sklандаus kalbėjimo (ritmo) ir specifinis mokymosi (matematikos) sutrikimai	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	1. Pritaikyti matematikos bendrąją programą. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo pagalbą. 3. Mokinio pedagoginį, psichologinį įvertinimą PPT kartoti 7-oje klasėje.
	7 b	Specifinis mokymosi (matematikos) sutrikimas	Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai	1. Pritaikyti bendrąją matematikos programą 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo pagalbą. 3. Esant reikalui, mokinio psichologinį, pedagoginį įvertinimą PPT kartoti.
	8 b	Specifiniai mokymosi (rašymo, matematikos) sutrikimai. Mokymosi sunkumai dėl nepalankių aplinkos veiksnių	Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai	1. Pritaikyti lietuvių kalbos, matematikos bendrąsias programas. 2. Teikti specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo pagalbą. 3. Esant reikalui, apie kitų mokomųjų dalykų bendrųjų programų pritaikymą spręsti mokyklos VGK.